

KATILIM BANKALARI TARAFINDAN UYGULANAN
KAR ZARAR ORTAKLIĞI PROJELERİNİN
MUHASEBE STANDARTLARI YÖNÜNDEN
İNCELENMESİ

İSA DELİCE

İŞIK ÜNİVERSİTESİ
2019

KATILIM BANKALARI TARAFINDAN UYGULANAN
KAR ZARAR ORTAKLIĞI PROJELERİNİN
MUHASEBE STANDARTLARI YÖNÜNDEN
İNCELENMESİ

İSA DELİCE

İşık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Muhasebe ve Denetim Yüksek Lisans Programı, 2019

Bu tez, İşık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne Yüksek Lisans (MA) derecesi
için sunulmuştur.

İŞIK ÜNİVERSİTESİ

2019

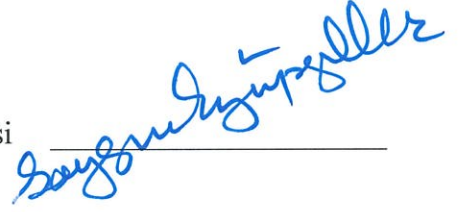
İŞIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE DENETİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KATILIM BANKALARI TARAFINDAN UYGULANAN
KAR ZARAR ORTAKLIĞI PROJELERİNİN
MUHASEBE STANDARTLARI YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

İSA DELİCE

ONAYLAYANLAR:

Prof. Dr. S. Saygın EYÜPGİLLER Işık Üniversitesi
(Tez Danışmanı)

Doç. Dr. Halil Emre AKBAŞ Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Dilek TEKER Işık Üniversitesi

ONAY TARİHİ: 22.05.2019

EXAMINATION OF ACCOUNTING OF PROFIT AND
LOSS SHARING AGREEMENTS
APPLIED BY PARTICIPATION BANKS
ACCORDING TO ACCOUNTING STANDARDS

Abstract

Nowadays participation banks shares are getting rise at both international and national level. Participation Banks differ from classical banks in point of fund raising and fund collecting ways. One of the fund raising way of Participation banks is the Müshareke. Participation banks have some trouble about accounting Mushareke's Accounting operations because of implying different accountant standarts. This survey exeminate that accounting of profit and loss sharing agreements which implied by participation banks according to accountant standarts.

Keywords: Participation Bank, AAOIFI, Accounting Standards, Profit and Loss Sharing Agreement, IFRS.

KATILIM BANKALARI TARAFINDAN UYGULANAN KAR ZARAR ORTAKLIğI PROJELERİNİN MUHASEBE STANDARTLARI YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

Özet

Günümüzde katılım bankalarının hem ulusal hem de uluslararası düzeyde faaliyetleri ve bankalar arasındaki piyasa payı giderek artmaktadır. Katılım bankaları kendine has fon toplama ve kullandırma yöntemleriyle klasik bankalardan ayrılmaktadırlar. Ayrıştığı yöntemlerden biri de fon kullandırma yöntemi olan kâr zarar ortaklığı projeleridir. Kâr zarar ortaklığı projelerinin muhasebeleştirilmesinde katılım bankalarının farklı muhasebe standartları kullanmalarından dolayı belirli zorluklar yaşanmaktadır. Bu çalışmada katılım bankaları tarafından uygulanan kâr zarar ortaklığı projelerinin muhasebeleştirilmesinin muhasebe standartları açısından incelenmesi ve AAOFI standartlarının uygulanmasından beklenen yararları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankaları, AAOIFI, Muhasebe Standartları, Kar Zarar Ortaklığı Projeleri, Müşareke, UFRS.

Teşekkür

Yüksek lisans eğitimimde bana tez aşamasında ve derslerim aşamasında gerekli yardımda bulunan değerli hocam Sayın Prof. Saygın Eyüpgiller' e teşekkür ederim. Daha sonra ise annem Necla Delice'ye ve babam Mustafa Delice'ye tez aşamasında bana gösterdikleri destek dolayısıyla teşekkür ederim.

İçindekiler Tablosu

Abstract.....	3
Özet.....	4
Teşekkür.....	5
İçindekiler Tablosu	I
Tablo Listesi	IX
Şekil Listesi.....	X
Kısaltmalar Listesi	XI
Giriş	1
1.Banka ve Katılım Bankası Terimi	3
1.1.Banka Terimi	3
1.1.1 Bankanın Tanımı.....	3
1.1.2 Bankacılığın Tarihçesi	4
1.1.2.1 Dünyada Bankacılığın Tarihçesi.....	4
1.1.2.2 Türkiye’de Bankacılığın Gelişimi	5
1.1.2.2.1 Osmanlı Döneminde Bankacılığın Gelişimi	5
1.1.2.2.2 Cumhuriyet Döneminde Bankacılık	7
1.2 Katılım Bankası Terimi	8
1.2.1 Katılım Bankasının Tanımı.....	8
1.2.2 Katılım Bankacılığının Felsefi Dayanakları	9

1.2.2.1 Tevhit İnancı.....	10
1.2.2.2 İnsanın Önceliği.....	11
1.2.2.3 İslam Hukuku.....	12
1.3 Katılım Bankacılığı Fikrini Doğuran Sebepler.....	12
1.3.1 Dini Nedenler.....	12
1.3.2 Ekonomik Nedenler.....	13
1.3.3 Sosyal Nedenler.....	14
1.4 Dünyada Katılım Bankacılığının Gelişimi ve Durumu.....	15
1.4.1 Dünyada Katılım Bankacılığının Gelişimi.....	15
1.4.2 Dünyada Katılım Bankacılığının Durumu.....	17
1.5 Türkiye’de Katılım Bankacılığının Gelişimi ve Durumu.....	18
1.5.1 Türkiye’de Katılım Bankacılığının Gelişimi.....	18
1.5.2 Türkiye’de Katılım Bankacılığının Durumu.....	20
2.Katılım Bankalarının İşleyişi.....	22
2.1 Katılım Bankacılığının Prensipleri.....	22
2.1.1 Faizsizlik Prensibi.....	22
2.1.2 Riskin Paylaşımı Prensibi.....	23
2.1.3 Spekülatif Davranışların Yasak Oluşu Prensibi.....	24
2.1.4 Belirsizliğin Yasak Oluşu(Garar) ve Sözleşmenin Önemi Prensibi.....	24
2.1.5 İzin Verilmeyen Faaliyet Alanları.....	25
2.2 Katılım Bankalarının Klasik Bankalardan Farklılıkları.....	26

2.2.1 Kar Payı ve Faiz Farkı	26
2.2.2 Toplanan Fonların Niteliği.....	27
2.2.3 Kar ve Zararın Paylaşımı	28
2.2.4 Katılım Bankasının Kaynak Maliyeti	29
2.2.5 Kullanılan Fonların Niteliği	29
2.2.6 Prensip Farklılıkları ve Faaliyet alanları.....	30
2.3 Katılım Bankalarının Fon Toplama Yöntemleri	30
2.3.1 Özel Cari Hesaplar	30
2.3.1.1 Emanet Görüşü	31
2.3.1.2 Karz-ı Hasen Görüşü	31
2.3.2 Katılma Hesapları	32
2.3.2.1 Birikimli Katılma Hesapları.....	33
2.3.2.2 Özel Fon Havuzları	33
2.3.3 Sendikasyon Kredileri.....	33
2.4 Katılım Bankalarının Fon Kullanırma Yöntemleri.....	34
2.4.1 Geleneksel Olarak Katılım Bankalarının Fon Kullanırma Yöntemleri	34
2.4.1.1 Murabaha	34
2.4.1.2 Mudarebe	34
2.4.1.3 Müşareke.....	35
2.4.1.4 İcara	36
2.4.1.5 Selem	36

2.4.1.6 İstisna	37
2.4.1.7 Sukuk	37
2.4.1.8 Teverruk.....	39
2.4.1.9 Komodite	39
2.4.2 Türkiye’de Katılım Bankalarının Fon Kullandırma Yöntemleri	40
2.4.2.1 Kurumsal Finansman Desteği.....	40
2.4.2.2 Bireysel Finansman Desteği	41
2.4.2.3 Kar-Zarar Ortaklığı Yatırımı	41
2.4.2.4 Finansal Kiralama	42
2.4.2.5. Mal Karşılığı Vesaikin Finansmanı	44
2.4.2.6. Ortak Yatırımlar.....	44
3. Muhasebe Sistemi ve Muhasebe Standartları	45
3.1 Katılım Bankası Muhasebesi	45
3.1.1 Katılım Bankası Muhasebesi Tanımı ve Dayanakları	45
3.1.2 Katılım Bankası Muhasebesinin Özellikleri	46
3.1.2.1 Muhasebe İşlemlerinin Büyük Bölümünün Aktif Servislerde Yapılması	46
3.1.2.2 Şubeler Arası İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi	46
3.1.2.3 Bilanço Dışı (Nazım) Hesaplarda İzlenmesi Gereken Çok Sayıda İşlem Bulunması	47
3.1.2.4 Yabancı Paralar Üzerinden Yapılan İşlemlerin İki Ayrı Değer Üzerinden Muhasebeleştirilmesi	47
3.1.2.5 Tekdüzen Hesap Planı	48

3.2 Muhasebe Standartları	49
3.2.1 Uluslararası Muhasebe Standartları(UMS) ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları(UFRS)	49
3.2.1.1 Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Vakfı	49
3.2.1.2 Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve	50
3.2.1.2.1 Genel Amaçlı Finansal Raporlamanın Amaçları	50
3.2.1.2.2 Faydalı Finansal Bilginin Niteliksel Özellikleri	51
3.2.1.2.3 Sermaye ve Sermayenin Sürekliliği Kavramı.....	51
3.2.1.2.4 Finansal Tablo Unsurları ve Ölçme Esasları	51
3.2.1.3 Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Vakfı Standartları.....	52
3.2.1.4 Dünyada UFRS Kullanımı.....	53
3.2.2 Uluslararası Faizsiz Muhasebe Standartları.....	54
3.2.2.1 Finansal Kuruluşlar için Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI)	54
3.2.2.2 AAOIFI'nın Amaçları.....	55
3.2.2.3 AAOIFI Organizasyon Yapısı	55
3.2.2.4 AAOIFI Standart Yayınlama Süreci.....	56
3.2.2.5 AAOIFI Kavramsal Çerçeve	57
3.2.2.5.1 Faizsiz Finansal Kuruluşlar Tarafından Uygulanan Finansal muhasebenin Amacı	57
3.2.2.5.2 Muhasebenin ve finansal raporların sağladığı bilgiye ilişkin kısıtlar	58
3.2.2.5.3 Finansal Raporlar ve Süreç	59
3.2.2.5.4 Finansal Tabloların Unsurları	59

3.2.2.5.5 Finansal Muhasebe Süreci, Ölçüm Kavramları ve Muhasebe Varsayımları	60
3.2.2.5.6 Muhasebe Bilgilerinin Niteliksel Özellikleri	62
3.2.2.5.7 Muhasebe Bilgilerinin Hazırlanması ve Sunumu	63
3.2.2.6 AAOIFI Standartları	64
3.2.2.7 AAOIFI Muhasebe Standartlarının Dünyada Kullanımı	64
3.3 Faizsiz Muhasebe Standartları ve Geleneksel Muhasebenin Standartlarının Karşılaştırılması	64
3.3.1 Geleneksel Muhasebe Standartlarının ve Faizsiz Muhasebenin Standartlarının Farklılıkları	64
3.3.2 AAOIFI ve UFRS Vakfı Kavramsal Çerçevelerin Farklılıkları	65
3.4 Türkiye’de Muhasebe Standartlarının Gelişimi	67
3.4.1 Sermaye Piyasası Kurulu Düzenlemeleri	67
3.4.2 Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Düzenlemeleri	68
3.4.3 Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) Tarafından Yapılan Çalışmalar ...	69
3.4.5 Türkiye Muhasebe Standartlarının Uygulanması	69
4.Kar Zarar Ortaklığı Finansmanının İşleyişi ve Muhasebeleştirilmesinin Muhasebe Standartları Açısından İncelenmesi	71
4.1 Kar Zarar Ortaklığı Terimi	71
4.2 Kar Zarar Ortaklığı Projelerinin Çeşitleri	71
4.2.1 Sabit Müşareke	71
4.2.2 Azalan Müşareke	72
4.3 Türkiye’de Kar Zarar Ortaklığı	73

4.4 Kar Zarar Ortaklığı Projelerinin Muhasebeleştirilmesi	74
4.4.1 Kar Zarar Ortaklığı Projelerinin Muhasebeleştirilmesine Dair Uygulama.....	74
4.4.1.1 Kar Zarar Ortaklığı Projelerinin Muhasebeleştirilmesine Dair Uygulama Örneği	74
4.5 Kar Zarar Ortaklığı Projelerinin Muhasebeleştirilmesine Dair Muhasebe Standartları	76
4.5.1 FAS 4 Müşareke Finansmanı Standardı	76
4.5.1.1 FAS 4 Müşareke Finansmanı Standardının Amacı ve Kapsamı.....	76
4.5.1.2 Müşareke (Kar Zarar Ortaklığı) Finansmanına Yönelik Muhasebe Uygulaması..	77
4.5.1.2.1 Katılım Bankasının Müşareke Sermayesindeki Payının Sözleşme Tarihinde Ölçümü.....	77
4.5.1.2.2 Katılım Bankasının Müşareke Sermayesindeki Payının Sözleşme Tarihinden Sonraki Bir Finansal Dönem Sonunda Ölçümü.....	78
4.5.1.2.3 Katılım Bankasının Müşareke'nin Kâr veya Zararlarındaki Payının Finansal Tablolara Alınması.....	78
4.5.2 Kar Zarar Ortaklığı Projelerinin Muhasebe Standartlarına Göre Değerlendirilmesi	79
4.5.2.1 Kar Zarar Ortaklığı Projelerinin Muhasebeleştirilmesinde UFRS ve AAOIFI Standartlarının Karşılaştırılması	79
4.5.2.1.1 Kar Zarar Ortaklığı Projelerinin Finansal Tablolarda Gösterimini Karşılaştırılması	79
4.5.2.1.2 Kar Zarar Ortaklığı Projelerinin Muhasebeleştirilmesinin Karşılaştırılması.....	83
Sonuç	86
Kaynakça	90
İnternet Kaynakları	95

Özgeçmiş 96

Tablo Listesi

Tablo 1: Dünya Genelinde UFRS Uygulayan Ülkelerin Sayıları	54
Tablo 2: Kar Zarar Ortaklığı Finansmanı Açılış Fişi.....	74
Tablo 3: Kar Zarar Ortaklığı Kapsamında Karın ve Verginin Tahakkuku	75
Tablo 4: Kar Zarar Ortaklığı Kapsamında Tahakkuk Ettirilen Kar ve Verginin Tahsilâtı	75
Tablo 5: Kar Zarar Ortaklığı Projesinin Kapanış Fişi.....	76
Tablo 6: Kar zarar ortaklığı projelerine dair AAOIFI ve UFRS Vakfı Standartlarının muhasebe yaklaşımları.....	85

Şekil Listesi

Şekil 1: Katılım Bankalarının Faaliyet Gösterdiği Ülkelerde Aktif Büyüklük Açısından Payı.....	18
Şekil 2: AAOIFI Organizasyon Yapısı.....	56
Şekil 3: Kar Zarar Ortaklığı Projelerinin AAOIFI Standartlarına Göre Bilançoda Gösterimi	80
Şekil 4: UFRS'ye göre hazırlanan bilançolarda ise kar zarar ortaklığı projelerinin gösterimi	81
Şekil 5: UFRS'ye göre hazırlanan bilançolarda ise kar zarar ortaklığı projelerinin gösterimi	82
Şekil 6: UFRS'ye göre hazırlanan kar veya zarar tablosunda ise kar zarar ortaklığı projelerinin gösterimi.....	82

Kısaltmalar Listesi

AAOIFI	: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions.
AB	: Avrupa Birliği
BDDK	: Bankacılık Dzenleme ve Denetleme Kurumu
EFT	: Elektronik Fon Transferi
IFSB	: International Financial Standards Board
KGK	: Kamu Gzetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
MUY	: Muhasebe Uygulama Yönetmeliği
ÖFKBİR	: Özel Finans Kurumları Birliği
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSK	: Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UMS	: Uluslararası Muhasebe Standartları
UMSK	: Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi
US GAAP	: United States Generally Accepted Accounting Principles

Giriş

Ülkemizde yaygın olarak faaliyet göstermekte olan bankacılık sektörü, tüm dünyada da ekonominin öncü sektörlerinden birini oluşturmaktadır. Hatta içinde bulunduğumuz ekonomik devirde ekonomik sistemin işlerliği açısından önemli bir görev üstlenmektedir. Öyle ki tasarruf sahiplerinin birikimleri ile sermayesi olmayan girişimciler arasında bir bağlantı rolü oynamakta ve ekonomide tüm paydaşların istediğini elde ettiği bir sistemin temel taşı olarak görev yapmaktadır.

Küresel manada bankacılık sektörü paranın faizle değerlendirilmesi prensibine dayanmaktadır oysa dünyada faiz kavramına karşı olan hiçte azımsanamayacak sayıda insan bulunmaktadır. Bu hassasiyetten dolayı azımsanamayacak düzeyde tasarruf sahipleri birikimlerini bankalara yatırmamakta veya bir fikri, bir yatırım projesi olan insanlar bankaları tercih etmemektedirler. Diğer bir deyişle sisteme girmesi gereken bu kaynaklar sisteme girememekte ve bireysel tercihler olarak görünen bu tercihler toplumsal olarak bir kayba dönüşmektedir.

Bu sebeplerden Katılım bankacılığı ekonomik sistemin işlerliği açısından çok önemli bir yere sahiptir. Faiz geliri elde etmeme konusunda hassasiyeti olan kişiler tarafından ekonomik sisteme dâhil edilmeyen bu atıl fonlar, katılım bankacılığının İslam usulüne uygun fon toplama ve fon kullandırma teknikleri sayesinde ekonomik sistemin içine dâhil edilmekte ve hem toplumsal olarak hem de bireysel olarak büyük bir kazanımın yolunu açmaktadır.

Katılım bankalarının kendine has fon kullandırma yöntemlerinden biri de kar zarar ortaklığı projeleridir. Dünyada ve ülkemizde birçok ülkede faaliyet gösteren katılım bankaları tarafından İslami usullere uygunluğu dolayısıyla tercih edilmektedir. Fakat ülkemizde ve dünya genelinde kar zarar ortaklığı projelerinin muhasebeleştirilmesi konusunda gerek Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının İslami usulleri ve

prensipieri gözeterek oluşturulmamasından gerekse yöntemin genel özelliklerinden ötürü zorluklar bulunmaktadır.

Bu noktadan hareketle hazırlanan bu çalışmada, katılım bankaları tarafından uygulanan kar zarar ortaklığı projelerinin muhasebeleştirilmesine dair değerlendirmeler ve bir uygulama yapılmış ve kar zarar ortaklığı projelerinin muhasebeleştirilmesi uluslararası muhasebe standartları açısından incelenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde banka teriminin ve katılım bankası teriminin açıklaması yapılmış, bankaların ve katılım bankalarının ortaya çıkış süreçleri anlatılmış, katılım bankacılığını ortaya çıkaran nedenler incelenmiş, dünyada ve Türkiye’de katılım bankalarının mevcut durumu incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise katılım bankalarının işleyişleri üzerinde durulmuştur. Katılım bankalarının uyguladıkları prensipler açıklanmış, bu prensipler sebebiyle klasik bankalar ile katılım bankaları arasında oluşan farklılıklardan bahsedilmış, katılım bankaları tarafından uygulanan müşterilerinden fon toplama metotları ile müşterilerine fon kullandırma metotları incelenmiştir.

Çalışmanın nc bölümünde ise ilk olarak muhasebe terimi incelenmiş, muhasebenin temel kavramları, işlevleri, eşitleri ortaya konmuştur. Sonrasında ise Bankacılık muhasebesi ve bankacılık muhasebesinin diğer muhasebe dallarından farklılıkları, dünya genelinde kullanılan muhasebe standartları ve bu standartları yayımlayan örgütlerin işleyişi incelenmiştir.

Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde ise katılım bankaları tarafından kar zarar ortaklığı projelerinin muhasebeleştirilmesine dair bir uygulama yapılmıştır.

Tüm bu bilgiler ışığında katılım bankaları tarafından uygulanan kar zarar ortaklığı projelerinin muhasebeleştirilmesinin, muhasebe standartları açısından bir incelemesi yapılmıştır.

1. Banka ve Katılım Bankası Terimi

1.1.Banka Terimi

1.1.1 Bankanın Tanımı

Banka sözcüğü dilimize İtalyanca “Banco” kelimesinden girmiş bir kelimedir. İlk bankanın İtalya’da kurulduğu bilindiğinden diğer dillere de yine aynı kelimedenden geçmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Mesela banka sözcüğü diğer yaygın diller olan İngilizcede “Bank”, Fransızcada da “Banc” olarak yerleşmiştir. Banco sözcüğünün İtalyancadaki anlamı masa, sıra ya da tezgâh demektir. Bu sözcüğün asıl kullanım hikâyesi ise İlk bankerler sayılan Lombardiya’lı Yahudilerden gelmektedir. O dönemlerde Lombardiya’lı Yahudiler bankacılık işlemlerini o dönemlerin pazarlarına kurdukları birer masa(banco) üzerinde yaparlardı. Yani zamanın seyyar bankalarıydılar. Bankerlerin pazarlarda önlerine koydukları bu masalar banka isminin ortaya çıkış hikâyesi oluşturmuşlardır (Parasız, 2011, s. 20).

Bankalar günümüzde ise mevcut ekonomik sistemin işlerliği açısından büyük öneme sahip hale gelmişlerdir. Bankalar mevcut sistemde fon açığı bulunan yatırımcılar ile fon fazlasına sahip tasarruf sahiplerini her iki tarafında çıkarına olacak şekilde buluşturmakta ve ekonomik sistemin sürdürülebilirliği için aracılık görevi yapmaktadır.

Günümüz bankalarının faaliyetlerini de kapsayacak şekilde güncel bir bankacılık tanımı yapmak gerekirse;

Bankalar, tasarruf sahipleri tarafından biriktirilen mevduatları kabul eden ve fon toplayan, topladığı ve kabul ettiği bu kaynakları yatırım yapmak isteyen veya bu kaynaklara ihtiyacı olan gerçek ya da tüzel kişilere çeşitli vadelerde kredi olarak fon sağlayan finansal kurumlardır. (Yetiz, 2016, s. 107)

Bankaların temel fonksiyonunu fon toplamak ve kullanırmak olarak söyleyebiliriz. Fakat günümüzde bankalar bu temel görevlerinin dışında da çeşitli aracılık ve komisyon işlemleri yapmaktadırlar. Örneğin: kiralık kasa hizmeti sunarlar, menkul

kıymet ve döviz alım satımı gibi işlemleri gerçekleştirirler, kredi kartı ve banka kartı gibi hizmetlerle müşterilerinin nakit kullanımlarını kolaylaştırır.

Banka terimi 5411 nolu bankacılık kanununda da geçmektedir. Ancak kanunda banka teriminin bir tanımı yapılmamış sadece Banka ifadesinin mevduat bankalarını, katılım bankalarını, kalkınma ve yatırım bankalarını kapsadığı ifade edilmektedir.(Resmi Gazete, 01.11.2005, sayı: 25983)

1.1.2 Bankacılığın Tarihçesi

1.1.2.1 Dünyada Bankacılığın Tarihçesi

Bankacılık işlemleri henüz insanlar para kavramından habersiz olduğu eski çağlara kadar dayanmaktadır. O dönemlerde insanlar değerli eşyalarını ve mallarını tehlikelere karşı korumak için en çok güvendikleri yerlere, yani tapınaklara emanet vermekteydiler. Tapınaklara emanet edilen bu değerli eşyalar ve mallar ise din adamları tarafından ihtiyaç duyanlara ödünç olarak verilmekteydi (Yetiz, 2009, s. 9).

Tarihte bankacılık işlemlerinin Sümer ve Babil medeniyetleri dönemlerine kadar uzandığı düşünülmektedir. Dünya tarihinde bilinen ilk banka kuruluşu olarak M.Ö 3500 yılında Sümerler döneminde kurulan Meket gösterilmektedir (Parasız, 2011, s. 19).

Sümerler döneminde kurulan Meket'in rahipleri çiftçilere ekim zamanlarında gerekli teçhizat ve malzemeleri ilk zamanlar fiziki olarak ödünç vermekteydiler sonraları ise teçhizat ve malzemeleri almaları için borç para vermeye başladılar ve bu borç paraların vadeleri de hasat zamanı olarak belirlenmekteydi. Tarihin ilk yazılı kanunları olarak görülen Hammurabi kanunlarında, maketlerin borç sisteminin nasıl olacağı, borç tahsilât vadelerinin nasıl belirleneceği ve tahsilâtın nasıl olacağı gibi hususlar geçmektedir (Parasız, 2011, s. 19).

Tapınaklar tarihin birçok dönemde bankacılık sisteminin başlangıcı olarak sayılmaktadır. Çünkü o dönemlerde insanlar paralarını öncelikle güvenli bir şekilde saklamak istiyorlardı. Eski Yunan şehir devletlerinde de tapınaklar para toplama yani

bugünün deyimiyle mevduat kabul etme işlemlerini yapıyordu. Paraları toplamının dışında bu tapınaklar şimdilerin kambiyo işlemleri olarak sayılabilecek şekilde para değişimi işlemleri de yapıyorlardı (Ertem, 2013, s. 4).

Avrupa’da modern anlamda kurulan ilk banka 1609 yılında Hollanda’da kurulan Amsterdam Bankasıdır. Amsterdam Bankası dünya tarihindeki ilk Merkez Bankası olarak tarihe geçmiştir. 1637 yılında kurulan Venedik Bankası ise ilk olarak Çek, senet ve banknot kullanımını gerçekleştiren bankadır. 1694 yılında ise İngiltere, Fransa ile aralarından uzun süredir devam etmekte olan savaş için gerekli finansal kaynağı bulabilmek için İngiltere Bankasını kurmuştur. 1781 yılında ise Amerika Birleşik Devletleri’nin ilk bankası olan Bank of North America kurulmuştur. 1800 yılında ise Fransız Devlet adamı Napolyon tarafından Fransa Bankası kurulmuştur. 1907 yılında ise günümüz modern bankacılık sisteminin yapı taşı niteliğinde olan Amerikan Merkez Bankası (FED) kurulmuştur (Yazıcı, 2015, s. 3).

1.1.2.2 Türkiye’de Bankacılığın Gelişimi

1.1.2.2.1 Osmanlı Döneminde Bankacılığın Gelişimi

Türkiye’de bankalar dışında finansal araçların yeteri kadar olmaması nedeniyle bankalar Türkiye ekonomisinin işlerliği açısından büyük görev görmekte ve ana omurgasını oluşturmaktadırlar.

Türkiye’de bankacılık sektörünün gelişimi Osmanlı’nın son dönemlerine denk gelmektedir. Osmanlı Devleti’nin son dönemlerine kadar bankacılık sektörünün çok fazla geliştiği ve yaygınlaştığını söyleyemeyiz. Bankacılık sisteminin yaygınlaşması ve günümüz dönemindeki bankacılık seviyesine ulaşması Cumhuriyet dönemi itibariyle yapılan ekonomik yenilikler neticesinde olmuştur (Yaman, 2018, s. 14).

Osmanlı döneminde, Tanzimat dönemine kadar olan süre zarfında faizin dinen ve kanunen yasak olması ve genel olarak Türk kesimin askerlik veya yöneticilik alanlarına yönelmiş olmaları sebebiyle bankacılık ve kuyumculuk gibi meslekler daha çok gayrimüslim kesim tarafından icra edilmekteydi. Bu sebeple bankacılık Osmanlı döneminde fazla gelişmemiştir (Takan & Boyacıoğlu, 2011, s. 4).

Osmanlı Döneminde ilk bankacılık faaliyetleri Gayrimüslimler tarafından gerçekleştirilmiştir. Galata Bankerleri Osmanlı döneminde ilk bankacılık faaliyetlerini gerçekleştiren kuruluş olarak bilinmektedir. Kırım Savaşı sonrasında Osmanlı Devleti borçlanmaya başlamıştır. Bu dönemden sonra savaş maliyetlerinin artması nedeniyle finansal açıdan zor duruma düşen Osmanlı Devleti aradığı finansal kaynakları bulabilmek için borçlanma yoluna gitmiştir. Bu dönemde yabancı kaynakların ülke sınırlarına akışı hızlanmış ve bu durum yabancı bankaların Osmanlı Devleti topraklarında faaliyete başlamasında önemli bir rol oynamıştır (Güney, 2010, s. 2).

Osmanlı döneminde modern anlamda kurulan ilk banka olarak Osmanlı İmperial Bankası'nı söyleyebiliriz. Bu banka 1856 yılında İngilizlerin ve Fransızların ortak sermayeleri ile Londra'da kurulmuştur. Bu banka diğer bankacılık işlemlerini yapmasının yanı sıra banknot basma yetkisine de sahipti (Kepenek & Yentürk, 2005, s. 21).

Ülkede bulunan bankalarının hepsinin yabancı sermayeli banka olması nedeniyle, Mithat Paşa yerli bir banka kurmak için harekete geçmiştir. 1863 yılında Mithat paşa tarafından Memleket Sandığı adında bir kredi sandığı kurulmuştur. Bu bankanın kuruluş amacı tarım ile uğraşan çiftçiler için tarım kredisi sağlamaktır. Kurulduktan sonra ilk zamanlarında iyi bir ivme yakalamasına rağmen bir süre sonra sermaye eksikliği sıkıntısı baş göstermiştir. Sermaye sıkıntısının aşılması için o dönemlerde ödenen aşar vergisi yüzde on oranında arttırılmış ve bu fazlalık sandığa sermaye olarak eklenmeye başlanmıştır. Daha sonraları 1888 yılında bu sandığın adı Ziraat Bankası olarak değiştirilmiştir (Yaman, 2018, s. 18).

İkinci meşrutiyet döneminden sonra yabancı bankaların ülkedeki durumundan dolayı yerli banka kurma girişimleri artmıştır. Bu dönemden sonra Cumhuriyet dönemine kadar birçok yerli banka kurulmuştur. Bunlardan başlıca olanlar şunlardır (Yaman, 2018, s. 18):

- Karaman Milli Bankası
- Adapazarı İslam Ticaret Bankası
- Milli Aydın Bankası

- Emsali Gayrimenkule
- İkrazat Bankası
- Akşehir Bankası
- İtibari Milli Bankası

1.1.2.2.2 Cumhuriyet Döneminde Bankacılık

Osmanlı döneminde genel olarak bankalar yabancı sermayeli bankalardı. Cumhuriyet dönemi ile birlikte milli sermayeye sahip bankaların kurulumu daha da hızlandı.

Cumhuriyetin ilk on yılında önemli sayıda sermaye olarak küçük ve yerel banka kurulmuştur. Bu dönemde; Ziraat Bankası anonim ortaklık haline gelmiş, İş Bankası faaliyete geçmiş, Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuş ve en önemlisi Merkez Bankası kurulmuştur (Parasız, 2011, s. 22).

Bu on yıllık dönemin sonuna doğru büyük ölçekli kamu bankaları kurulmaya başlanmıştır. Bu dönemin sonunda kurulan devlet bankalarının isimleri şöyledir:

Sümerbank, Belediyeler Bankası, Etibank, Denizbank, T. Halk Bankası ve Halk Sandıkları (Parasız, 2011, s. 23).

1944 ve 1967 yılları arasında ise özel bankaların faaliyetlerinin arttığı dönem olarak göze çarpmaktadır. Bu dönemde İkinci Dünya Savaşı sonrasında ülkede iş hacminin artması ve iş dünyasındaki ödemelerin miktarlarının artması nedeniyle bankalara olan ihtiyaç artmıştır. 1944 ile 1950 yılları arasında 4 adet özel banka faaliyete geçmiştir. Bunlar; Yapı ve Kredi Bankası, Akbank, Tütünbank ve T. Kredi Bankası'dır (Parasız, 2011, s. 24).

1960 ile 1980 yılları arasında bankacılık faaliyetlerinde sanayileşme politikasının önemli etkisi bulunmaktadır. Bu dönemde kurulan bankalar daha çok kalkınma sürecine katkıda bulunması ve sanayileşmenin hızlanması amacıyla kurulmuşlardır. Bu sebeplerden ötürü bankacılık sisteminde devlet bankaları egemenliği vardı. Bu dönemde Kamu İktisadi Teşebbüslerinin finansmanının sağlanması amacıyla iki büyük yatırım bankası daha kurulmuştur. Bunlar Devlet Yatırım Bankası ve Devlet

Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası'dır. Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası aynı zamanda yurtdışında çalışan Türk işçilerin anayurda gönderdikleri paraların yatırıma yöneltilmesi amacını da taşıyordu (Kepenek, 2012, s. 239).

1980 dönemi sonrasında ise ihracata ön planda tutularak bir büyüme planı içerisine girilmesi ve döviz piyasalarında uygulanan liberalizm düşüncesinin de etkisiyle Özel banka sayıları bir hayli artış göstermiştir. 1980 yılına kadar 43 adet banka mevcutken ülkede bu sayı 1990 yılında 66 âdete daha sonrasında 1999 senesinde ise 81 âdete ulaşmaktadır (Kepenek, 2012, s. 240).

1.2 Katılım Bankası Terimi

1.2.1 Katılım Bankasının Tanımı

Katılım Bankacılığı, Bankacılık sektörüne daha yeni girmiş bir terimdir. Zamanla İslami kesimin faiz hassasiyeti dolayısıyla klasik bankaları kullanamamasından ve bu durumun İslami kesim için bir dezavantaj yaratması sebebiyle ortaya çıkmıştır. Klasik bankacılık sektörünün İslami öğretilere uygun bir şekilde yeniden yorumlanmış halidir diyebiliriz.

Katılım bankası teriminin tanımına gelecek olursak eğer, ,5411 sayılı bankacılık kanununda 3 çeşit bankadan bahsetmektedir. Bunlar:

Katılım Bankaları, mevduat bankaları, yatırım ve kalkınma bankalarıdır (Resmi Gazete, 01.11.2005, sayı: 25983).

5411 sayılı bankacılık kanununa göre Katılım bankası: Özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini ifade etmektedir (Resmi Gazete, 01.11.2005, sayı: 25983).

Kanunda belirtilenin dışında daha anlaşılır bir tanım yapmak gerekirse;

Katılım bankacılığını, faiz hassasiyetleri dolayısıyla tasarruflarını klasik bankalara yatırmayıp tasarruflarını menkul olarak tutan tasarruf sahiplerinin, tasarruflarının ekonomiye ve ekonomik üretim sürecine entegre edilmesi amacıyla kurulan ve kar zarar ortaklığı ve faizsizlik prensipleri başta olmak üzere İslami kurallar doğrultusunda işleyiş sürdüren kurumlar (Takan, 2002, s. 16) şeklinde tanımlamak da mümkündür.

Temel bankacılık fonksiyonları olan mevduat kabul etme, fon toplama ve fon kullandırma işlevleri katılım bankacılığında da mevcut. Fakat bunların yöntemleri katılım bankacılığına has yöntemler olarak uygulanıyor.

Katılım Bankacılığı terimi daha çok ülkemizde yaygın olarak kullanılan bir terimdir. Dünya geneline bakıldığında daha çok kullanılan terim İslami bankacılık veya faizsiz bankacılık olarak göze çarpmaktadır.

İslami bankacılık ve faizsiz bankacılık terimleri incelendiğinde tam olarak ikisinin de bu bankacılık deneyimini açıklamakta yüzde yüz kapsayıcı olduğunu söylemek zordur. Çünkü dünya genelinde finans sistemi incelendiğinde faizsiz bazı finans kurumları vardır ve bunlar İslami kurallara göre işleyen kurumlar değildir. Diğer yandan İslami bankacılık terimini göz önüne alırsak Katılım bankacılığı sadece İslami kesime hitap etmemektedir. Kendine has yöntemleri ve altyapısıyla her kesime hitap eden bir bankacılık sistemidir.

Katılım bankacılığında en önemli nokta kar ve zarara katılma olarak dikkat çekmektedir. Zaten Türkiye’de faizsiz bankacılık veya İslami bankacılık olarak değil de katılım bankacılığı olarak hem literatüre hem de kanuna girmesine neden olan en önemli özellik katılım esasıdır.

1.2.2 Katılım Bankacılığının Felsefi Dayanakları

Her sistem gibi katılım bankacılığı sistemi de bir felsefi altyapıya sahiptir. Çünkü bir sistemin eğer sağlam bir felsefi alt yapısı yoksa geçerlilik görmesi ve geniş kitleler tarafından tercih edilmesi olanaksızdır. Bu katılım bankası sistemi için daha da elzem bir durumdur. Çünkü mevcut işlerliği faiz üzerine olan bir sisteme, İslami usullere

uygun yeni bir uygulama alanı getirdiğinizde, bu uygulama alanının felsefi yapısının (katılım bankacılığı için bu felsefenin ana omurgası İslam dinidir.) çok sağlam olması gerekmektedir.

Bir sistemin felsefesi denildiğinde, o sistemi uygulayacak olan insanların dünyaya ve olaylara bakış tarzı ile davranışların yönlendiren inanç, düşünce ve prensipleri anlaşılır (Tunç, 2013, s. 58).

Katılım bankacılığı sisteminde de, bu sistemi tercih edecek olan insanların hayata bakış tarzını, olayları değerlendirme şekillerini, düşüncelerini ve en önemlisi prensiplerini oluşturdukları temel öge İslam dini ve İslam dinini öğretileridir. İslam'a göre haram olan şeylerden kaçınır ve helal olan şeylere yönelirler. Burada Katılım bankacılığı sisteminin temelini Faizsizlik prensibi üzerine kurulması da işte tamamen bu felsefi altyapının İslami değerlere göre kurulduğuna işaret eder.

1.2.2.1 Tevhit İnancı

İslam'da toplumların bir arada yaşayabilmesinin en önemli ilkesi tevhit ilkesidir. Tevhit Yaratıcının tek ve kendine has olduğunu kabul etmek ve kulluğun sadece Allah'a olduğunun beyanıdır (Hazıroğlu, 2015, s. 24).

Bu inancın gereği insan yalnızca bir ve benzersiz yaratıcısı olduğuna inanır ve onun emir ve yasaklarına göre hayatına yön verir. Tevhit inancının en önemli etkisi birlik yani eşitlik fikridir. Buna göre toplumda yaşayan her birey eşittir ve eşit haklara sahip olmalıdır.

İslamiyet bireysel kazançtan ziyade toplumsal kazanca önem verir. Tabii ki insanların bireysel olarak zenginleşmesi konusunda bir yasak yoktur fakat bir insan servet sahibi olurken toplumsal kazanımında maksimum seviyede olması gerektiğini dile getirir.

Her birey eşit haklara sahip olmalı ve toplumca meydana getirilen faydadan payı oranında yararlanabilmelidir.

İslamiyet insanların bu kazançlarının ve ilgilerinin toplumsal fayla ile paralel seyretmesi için helal-haram sınırı koyar. İnsanlar sergilediği davranışlar nedeniyle sorumluluğu olduğunun bilincindedir. Bu sebepten hayatına yön verirken bu helal, haram kavramına dikkat ederek mevcut hayatına yön verir. Bu helal ve haram kavramı hayatın her yönünde olduğu gibi, tabiatın kaçınılmazı olarak ekonomik alanlarda da mevcuttur. Bu yüzden Tevhit inancına sahip olan insanlar, bu inançları gereği yapacağı ekonomik yatırımlarda ve hatta daha geniş çerçevede hayatının tüm ekonomiyile alakalı alanlarında, Helal ve Haram kavramlarını gözeterek ve toplumdaki bütün bireylerin eşit olduğu şuuruyla hareket ederler.

1.2.2.2 İnsanın Önceliği

Klasik ekonomik yaklaşımların aksine, katılım bankacılığı ekonominin ana unsuru olan insanı sadece iş gücü olarak ele almaz. Her şeyden önce insanın bir birey, bir canlı olduğunu ve tabii olarak tercihlerinin çok önemli olduğunun bilincindedir.

Ekonomik faaliyetler insanların ihtiyaçları doğrultusunda başlar fakat daha sonrasında isteklerde işin içine girer. İşin içine istekler yani tercih girdiği zamanda insanlar kendi kültürlerine, inanışlarına uygun tercihlerde bulunmak isterler

İnsanlar ekonomiye geçmişten gelen birikimleri, mirasları ve mevcuttaki ellerinde olan olanakları ölçüsünde katılırlar. Ekonomiye katılırlarken de ekonomik zeminin tercihlerine uygun olup olmadığına bakarak katılım gösterirler.

Herhangi bir sosyal sistemin insanlar tarafından tercih edilebilmesi benimsenmesi için inanılan prensiplere uygun olması gerekmektedir. Eğer bir sistemin benimsenmiş ve öğrenilmiş bir felsefesi varsa, o sistem ancak o zaman ayakta kalabilir.

Bu sebeplerden katılım Bankacılığı sistemi insanı merkeze koymuş ve insanların tercihlerinin önemini bilerek, bu tercihlerini etkileyen kültür, inanç gibi temel etkenlere yönelmiştir.

1.2.2.3 İslam Hukuku

Hukukun ana gayesi insanların malını, neslini, aklını kısacası insanların haklarını korumaktır. İslam hukukunda da bu durum aynıdır. Fakat İslam hukukundaki kurallar tabii ki daha farklıdır. Çünkü farklı ahlaki normlar ve farklı yaşantı biçimleri mevcuttur. İslam hukuku sadece sosyal alanları değil hayatın her alanıyla ilgili hükümlere sahiptir. Doğal olarak ekonomiyle ilgili hükümleri de mevcuttur. İslam düşüncesinin öngördüğü ekonomi, İslam hukuku ile uyumlu bir ekonomik sistemdir (Tunç, 2013, s. 67).

Katılım bankacılığı sistemi, İslami bir bankacılık yorumu olduğu ve öncelikli hedefi İslami usullere göre hayatını şekillendiren insanlar olduğu için İslami hukuka uygun bir temel oluşturulmuştur. İslami hukuka uygun olmayan bir ticaret, bir alışveriş katılım bankacılığı sisteminde de yer almamaktadır. Örneğin İslam hukukuna göre faiz haramdır. Ekonomik sistemde bu kavramın kullanılmaması gerekir. Bu yüzden katılım bankacılığı sistemi, İslam hukukunu temel alarak yeni sistemi tasarlamıştır.

1.3 Katılım Bankacılığı Fikrini Doğuran Sebepler

Mevcut ekonomik sistemin işlerliği açısından bankaların hayati önem taşıdığı aşikârdır. Fakat geleneksel bankaların fon toplama ve fon kullandırım yöntemleri faiz hassasiyeti olan insanlar için uygun yöntemler değildir. Bu nedenle faiz hassasiyeti olan insanlar ellerindeki fazla mevduatlarını değerlendirememekte ve bu İslam coğrafyasındaki ülkeler için muazzam miktarda atıl fon oluşmasına neden olmaktadır.

Temel motivasyonunu bu sebep oluşturmakla birlikte katılım bankacılığının ortaya çıkmasında üç ana neden bahsetmek mümkündür. Bu üç ana neden; dini, ekonomik ve sosyal nedenlerdir.

1.3.1 Dini Nedenler

Katılım bankacılığının ortaya çıkmasının en önemli motivasyonu faiz hassasiyetidir. İnsanların inanış biçimleri hayatlarını yaşayış biçimlerine yön veren en büyük etkenlerden biridir.

İslam dinine mensup insanlarda gerek sosyal yaşantılarında gerek ise ekonomik yaşantılarında dini inanışlarına göre hareket ederler. İslam dininde insanların yaşantılarını dinlerine göre sürdürebilmesi için Helal ve Haram kavramları mevcuttur.

Helal İslam dinine inanan insanların yapmasında ya da tüketmesinde bir sakınca olmayan eylemleri ve ürünleri içerirken Haram kavramı ise bunun tam tersi olarak yapılmaması gereken davranışları ve tüketilmemesi gereken ürünleri ifade etmektedir.

İslam'da da faiz bu haram sayılan kavramlardan biridir. İslam'da faiz Müslümanlar ve Müslüman olmayanlar için ayrı değerlendirilmemiş ve faiz ile ilgili bütün durumlar yasaklanmıştır (Terzi, 2013, s. 4).

Bu durumda İslam dinine göre hayatını idame ettirmek isteyen ve Faiz hassasiyeti olan insanlar dinen yasak olduğu için birikimlerini geleneksel bankalara yatıramıyordu ve birikimler doğal olarak yatırıma dönüşemiyordu. Bu da faiz hassasiyeti olan insanların ekonomik sistemi dâhil olamamasına ve birikimlerini değerlendirememelerine neden oluyordu. Dinen faizin yasak olması sebebiyle bu faiz hassasiyeti olan insanların ekonomik sisteme dâhil olabilmesi için bir aracı kurumun, yani katılım bankalarının ortaya çıkması zaruri hale gelmiştir.

1.3.2 Ekonomik Nedenler

Katılım bankacılığının meydana çıkmasında ve etkinliğini arttırmasında ekonomik nedenler de büyük rol oynamaktadır.

Katılım bankacılığının ortaya çıkmasında en önemli rolü oynayan olay ise 1970'lerden sonra Orta Doğu'da petrol ihracatlarından dolayı elde edilen büyük orandaki fon fazlasıdır.

Bu dönemde petrol fiyatlarında büyük artışlar yaşanmış ve bu fiyat artışları neticesinde büyük petrol rezervleri bulunan ve dış ticaret hacminin büyük bir kısmını petrol ürünleri oluşturan Orta Doğu ülkelerinde büyük miktarlarda fon fazlası oluşmuştur.

Bu fon artışının temel nedeni de petrol fiyatlarındaki önemli artışlardır (Dikkaya & Kutval, 2014, s. 78).

İşte bu fon fazlalarını değerlendirmek ve fon açığı olan yatırımcılar için bir kaynak olarak tekrar ekonomiye kazandırmak için Katılım bankacılığına ihtiyaç duyulmuştur.

Katılım bankacılığı ortaya çıkaran diğer bir ekonomik sebep ise Türkiye'nin de kurucu ülkeler arasında yer aldığı İslami Kalkınma Bankası'nın kurulmasıdır. İslami Kalkınma Bankası'nın kurulması hem katılım bankalarının kurulması için gerekli kapitalin temin edilmesinde hem de gerekli teknik desteğin sağlanmasında piyasaya yardımcı oldu ve dünya genelinde katılım bankalarının yaygınlaşmasında büyük bir pay sahibi oldu (Yozgat, 2010, s. 16).

Katılım bankalarının yaygınlaşmasıyla da geleneksel bankalara yatırılmayan ve piyasada âtıl durumda bulunan fonlar ekonomiye kazandırılmaya başlanmıştır.

1.3.3 Sosyal Nedenler

Toplumlar da gelir dağılımının adaleti, toplumun huzuru ve devamlılığı açısından çok önemlidir. Sadece geleneksel bankaların olduğu bir sistemde faiz hassasiyeti dolayısıyla ekonomik sisteme dâhil olamayan insanlar ekonomik kaynaklardan gereği kadar yararlanamamakta ve bu da bir gelir adaletsizliğine yol açmaktaydı. Bu sebeple sosyal adaletin sağlanması için ekonomik kaynaklardan gereği kadar yararlanamayan grupların ekonomik kaynaklardan faydalanabileceği bir sisteme ihtiyaç duyulmaktaydı.

Bu sebepler sosyal adaletin tam anlamıyla sağlanabilmesi için katılım bankacılığı sisteminin ortaya çıkmasını zaruri kılıyordu.

Katılım bankacılığı sistemi ile mevcut ekonomik sistem içerisinde olan ve birbirinden farklı düzeyde gelirlere sahip olan gruplar arasındaki makasın daraltılması, faiz hassasiyetinden dolayı kaynaklanan haksız rekabetin önüne geçilmesi ve sosyal adaletsizliklerin önüne geçilmesi planlamıştır (Pehlivan, 2016, s. 300).

1.4 Dünyada Katılım Bankacılığının Gelişimi ve Durumu

1.4.1 Dünyada Katılım Bankacılığının Gelişimi

1960'lı yıllarda Orta Asya  lkelerindeki fon fazlasının oluşması ve sonrasında İslami Kalkınma Bankasının kurulmasının ardından dünyada İslami bankacılık yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamıştır.

Faiz kavramı insanlık tarihi boyunca var olan ve kullanılan bir kavramdır. Faiz sadece İslamiyet'te değil bazı diğer din ve inanışlarda da yasak olarak görülmektedir.

Faiz kavramına olan negatiflik Babil'de bulunan Hammurabi dönemine kadar dayanmaktadır. Faizsizlik prensibiyle işleyen ilk bankacılığın M.Ö. 2123-2081 döneminde bu bölgede Hammurabi dönemine denk gelmektedir. Bu dönemde Hammurabi yasaları olarak bilinen yazılı metinlerde 100-107. kısmında ilk defa borç verme şeklinin, borç verilen miktarın kredilendirilmesinin nasıl olması gerektiği açıklanmıştır (Akın, 1986, s. 110).

Son yüzyıl içerisinde klasik bankalar İslam dünyası içine girmiş ve iyice yaygınlaşmıştır. Ekonomik sistemin kaçınılmaz bir parçası haline gelmiş ve sistemin işlerliği açısından büyük bir role bürünmüştür.

Bankaların sistemdeki öneminin farkına varılması ve öneminin anlaşılmasıyla birlikte öncelikle İslam dünyasının  nde gelenleri halkın ihtiyaçlarına cevap verebilecek ve ekonomik sistemde bir alternatif olarak klasik bankalarla rekabet edebilecek yeni bir sistem aramak yerine bu klasik bankacılık anlayışının caiz olup olmadığını tartışmaya başladılar.

Bazı âlimler klasik bankaların faiz kavramını temel aldığını ve bu faiz kavramının da İslami açıdan uygun olmadığını söyleyip bu klasik bankalar ile herhangi bir işlemin İslami açıdan uygun olmadığını ve kesinlikle kullanılmaması gerektiğini söylediler.

Karşıt görüşteki diğer âlimler ise İslam'ın zaruret prensibini referans göstererek bu bankalarla sınırlı bir şekilde işlem yapmanın caiz olduğunu söylediler. Tabii olarak tartışmanın temel kaynağı faiz kavramıydı.

İslam dininde faizin yasak olması sebebiyle faiz hassasiyeti olan insanlar birikimlerini bankalara yatırmaktan çekinmiş ve çok büyük miktarda bir tasarruf ekonomik sisteme dâhil olamamıştır. Bu âtil fonların piyasaya girmesi ve ekonomik sistemin eksiksiz bir şekilde çalışması için klasik bankacılığın yanında bu tip bankaları tamamlayıcı, İslami prensiplere aykırı olmayan, yeni bir banka tipine ihtiyaç duyulmaktaydı. Böylece piyasada âtil durumda bulunan tasarruflar piyasaya girebilecekti.

İlerleyen zamanlarda ise mevcut sistem ile çalışmak yerine alternatif bir banka sistemi ile insanların ihtiyaçlarını karşılamaları gerektiğine inanan Pr. Neccar İlk faizsiz bankacılık denemesini 1963-1966 yılları arasında Mısır'da denemiştir (Zerka & Neccar, 2017, s. 38).

Daha sonrasında ise 1960'lı yılların sonlarındaki petrol fiyatlarının artması sonucu petrol ihracatı yapan İslami ülkelerinde gelirleri büyük ölçüde artış göstermiş ve bu ülkelerde büyük oranda fon fazlası oluşmuştur. Bu büyük orandaki fonların ekonomiye kazandırılması için klasik bankalara alternatif olarak İslami kurallara uygun bir bankacılık sistemi gerekmektedir.

Bu petrol fiyatlarındaki artışın neticesinde İslami ülkelerde ortaya çıkan bu fon fazlasının da etkisiyle ikinci büyük hareket olarak 1974 yılında İslam Kalkınma Bankası kurulmuş ve 1975 yılında faaliyete geçmiştir (Zerka & Neccar, 2017, s. 38).

İslam Kalkınma Bankası'nın kurulması birçok faizsiz prensiplerine göre hareket eden İslami Bankanın kurulmasında ön ayak olmuştur. İslami kalkınma Bankası ile İslam ülkeleri arasında ekonomik ve ticari iş birliklerinin artması hedeflenmiş ve az gelişmiş ve fon açığı bulunan İslam ülkelerine gerekli fonun sağlanması amaçlanmıştır. Fakat en önemli amaç burada faiz hassasiyeti dolayısıyla ekonomiye dâhil olmayan âtil fonların ülke ekonomilerine kazandırılmasıdır.

1.4.2 Dünyada Katılım Bankacılığının Durumu

Katılım bankaları İslam  lkelerinde ilk olarak faaliyetlerine başlamalarına karşın günümüzde artık sadece İslam  lkelerinde değil dünyanın birçok ülkesinde faaliyet göstermektedir.

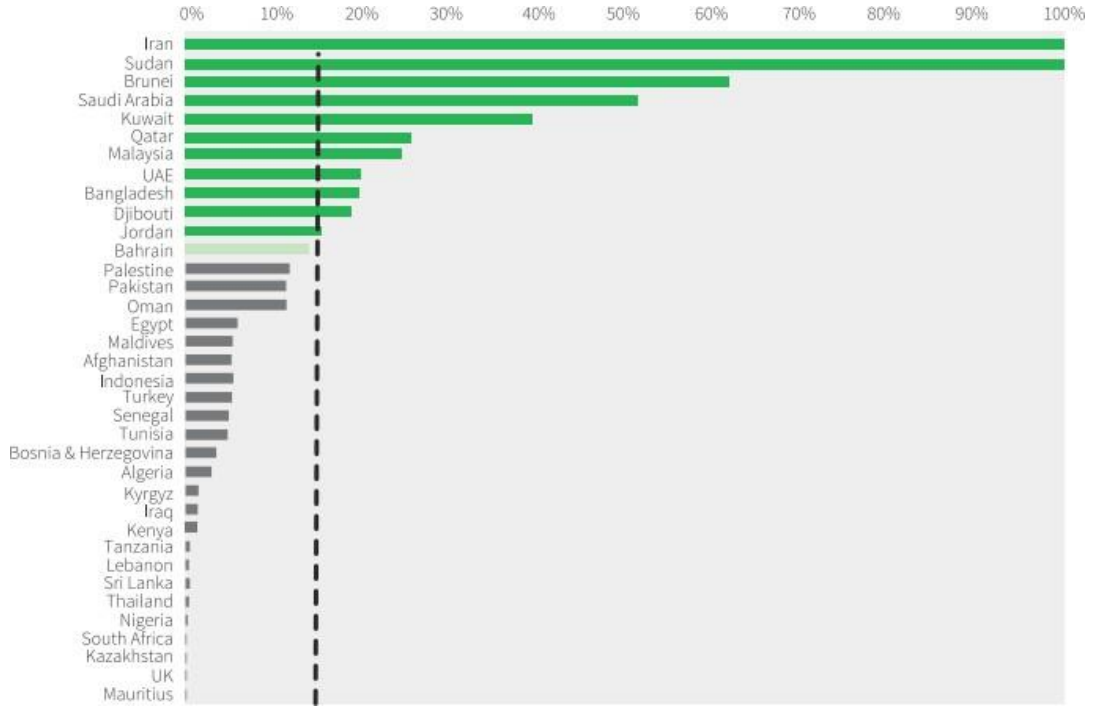
Katılım bankalarının günümüzde daha fazla alana yayılmasının ekonomik ve sosyolojik nedenleri mevcuttur. Globalleşen dünyada gelişen teknolojinin de yardımıyla ülkeler arasında para transferleri hızlandı ve kolaylaştı. Körfez  lkelerinde petrol ihracatından elde edilen gelir ihtiyacın çok üzerinde gerçekleşmeye başlamıştı ve bu ülkelerde büyük miktarda bir fon tasarrufu meydana  kmaya başlamıştı. Bu ülkelerdeki insanlar faiz hassasiyetleri nedeniyle klasik bankalarla iş yapmak istemiyorlardı. İşte bu ekonomik koşullar batı ülkelerini körfez ülkelerindeki fazla fonu kendi ülkelerine çekmek için katılım bankacılığına yönelmiştir.

Diğer önemli sebep ise yaşanan g  ler nedeniyle birçok Batılı  lkelerde İslam dinine mensup nüfus artış göstermiştir. Bu göçmenler faiz hassasiyetine sahip olmaları sebebiyle tasarruflarını bankalara yatırmıyor ve ekonomik sisteme dâhil etmiyorlardı. Bu sebeple piyasada büyük miktarda atıl fon kalıyordu. Bu atıl fonları ekonomik sistemin içine çekmek için batı ülkeleri katılım bankalarına yönelmişlerdir.

IFSB Stability Report 2018'e göre aktif büyüklüklerine göre katılım bankalarının kendi ülkelerinde aldıkları en yüksek paylar %100 ile İran ve Sudan'dadır. Bu veriden de anlaşılabileceği gibi bu iki ülkede sadece İslami bankacılık faaliyetlerine izin verilmektedir. Bu iki ülkeden sonra ise %61,8 pay ile Brunei ve %51,5 pay ile Suudi Arabistan gelmektedir.

IFSB Stability Report 2018'e göre Katılım Bankalarının Faaliyet gösterdiği  lkeler Şekil 1'de mevcuttur.

Şekil 1: Katılım Bankalarının Faaliyet Gösterdiği Ülkelerde Aktif Büyüklük Açısından Payı

Kaynak: IFSB Stability Report 2018, Chart 1.1.2, s.10

1.5 Türkiye’de Katılım Bankacılığının Gelişimi ve Durumu

1.5.1 Türkiye’de Katılım Bankacılığının Gelişimi

Katılım bankacılığı esas olarak faizsiz bankacılık olarak nitelendirebiliriz. Bu yönüyle ele aldığımız zaman katılım bankacılığının ilk örnekleri Osmanlı Devleti döneminde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde ilk faizsiz kredi uygulaması olarak sayılabilecek faaliyetlerde bulunan kurumlar para vakıflarıdır.

Vakıf, taşınabilir veya taşınamaz malları kamu malı olarak ve kamuya hizmet kaidesiyle, belirli bir amaç doğrultusunda, süre sınırı olmadan bu amaca tahsis edilmesidir (Şimşek, 1986, s. 207).

Faizsiz bankacılığın ilk uygulamalarından biri olan para vakıfları Osmanlı döneminde Rumeli'nin fethinden itibaren kullanılmaya başlandığına dair bilgiler mevcuttur. Birtakım kaynaklarda II. Murat ve Fatih Sultan Mehmed döneminde tesis edilen para vakıflarından bahsedilmektedir. Bu bahsi geçen para vakıflarının içinde en eski olanı 1423 tarihli Hacı Muslihiddin bin Halil Vakfı'dır. İstanbul Tahrir Defterleri'nde kayıtlı olan en eski para vakfı ise 1456 yılına aittir (Özcan, 2003, s. 11).

Cumhuriyet Döneminde ise katılım bankalarının ilk uygulamaları olan Özel Finans Kurumları 1983 yılında çıkarılan 16.12.1983 tarih ve 87/7506 sayılı kararname ile kurulmuşlardır. Bu kararname ile o dönemki konjonktürden de istifade edilerek faiz hassasiyeti sebebiyle tasarruflarını ekonomik sisteme dâhil etmeyen kesimden kaynaklanan âtil fonların ekonomik sistem içerisine dâhil edilmesi amaçlanmıştır. Kararname sonrasında 1985 yılında Albaraka Türk ve Faysal Finans kurulmuştur. Daha sonra ise 1989 yılında Kuveyt Türk, 1991 yılında Anadolu Finans, 1995 yılında İhlâs Finans ve son olarak ise 1996 yılında Asya Finans kurulmuştur (Tunç, 2013, s. 177).

Özel Finans Kurumları diğer klasik bankaların yaptığı bütün bankacılık faaliyetlerini gerçekleştirebilmekteydi. Klasik bankaların temel faaliyetlerinden olan fon toplama ve fon kullandırma işlemlerinin dışında EFT, Transfer işlemleri, Çek ve senet işlemleri, kiralık kasa, kambiyo işlemleri vb. gibi diğer bankacılık hizmetlerini de yapıyorlardı. Burada klasik bankalardan farklı olarak Özel Finans Kurumları faizsizlik prensibine göre faaliyetlerine yön vermektedir. Özel Finans Kurumları fon toplarken müşterilerine herhangi bir sabit getiri vaadinde bulunmuyor, fon kullandırma faaliyetleri sonucunda ortaya çıkacak olan karı veya zararı anlaşılabilir oranlar üzerinden müşterileri ile bölüşüyorlardı (Hazıroğlu, 2015, s. 116).

Özel Finans Kurumları 1999 yılında Bankacılık Kanunu'nda yapılan bir değişiklik ile Bankacılık Kanunu kapsamına dâhil oldu. Özel Finans Kurumlarının Bankacılık Kanunu çatısı altına girmesinden sonra Özel Finans Kurumları sektörün korunması ve sektörün sorunlarının konuşulması, sorunlara karşı ortak bir tutum takınılması gibi sebeplerden ötürü bir kuruluş birliği kurmak için bir araya geldiler ve 2001 yılında Özel Finans Kurumları Birliği (ÖFKBİR) kuruldu. 2005 yılında ise yeni çıkarılan

Bankacılık Kanunu ile Özel Finans Kurumu terimi yerini günümüzde de kullanılan Katılım Bankası terimine bırakmıştır. Bu isim değişikliğinden sonra Özel Finans Kurumları Birliği (ÖFKBİR) de ismini güncelleyerek Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) olarak değiştirdi (Hazıroğlu, 2015, s. 121).

1.5.2 Türkiye’de Katılım Bankacılığının Durumu

Katılım bankaları uluslararası pazarda olduğu gibi Türkiye pazarında da her geçen dönem etkinliklerini arttırmaya devam etmektedirler. Günümüzde artık sadece faiz hassasiyeti olan insanlar tarafından tercih edilen bankalar olmaktan çıkmaya başlamıştır.

2018 yılı itibariyle Türkiye’de faaliyetine devam eden 5 adet Katılım bankası bulunmaktadır. Bu bankalar:

- Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.
- Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.
- Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.
- Vakıf Katılım Bankası
- Ziraat Katılım Bankası

Türkiye’de 2018 yılında faaliyet gösteren bu beş katılım bankasının 2017 yılsonu itibariyle bir önceki döneme göre toplam şube sayısı %8 artarak 1.032 olmuştur. (TKBB, 2018, s. 44).

2017 yılında katılım bankalarının toplam çalışan sayısı ise bir önceki döneme göre %3,9 artarak 15.029 kişi olmuştur (TKBB, 2018, s. 44).

Bu beş bankanın 2017 yılsonu itibariyle (TKBB, 2018, s. 44);

Toplanan fonlar: 105.310 milyon TL

Kullandırılan fonlar: 106.733 milyon TL

Toplam aktifler: 160.136 Milyon TL

Öz Varlık: 13.645 Milyon TL

Net Kâr:1.584 Milyon TL

2. Katılım Bankalarının İşleyişi

2.1 Katılım Bankacılığının Prensipleri

Katılım bankalarını klasik bankalardan ayıran en temel özellikleri prensipleridir. Katılım bankalarının temel faaliyetleri fon temini ve fon toplama faaliyetleri başta olmak üzere sundukları bütün bankacılık hizmetlerinde ve uyguladıkları bütün bankacılık faaliyetlerinde bu prensipleri esas alarak hareket ederler. Bu prensipler İslam'a uygun olarak oluşturulmuş ve uygulanan prensiplerdir.

Bu prensipler Faizsizlik prensibi, Ticaret esası prensibi, ortaklık ve risk paylaşımı prensibi olmak üzere dört tanedir.

2.1.1 Faizsizlik Prensibi

Faiz tarih boyunca ticaretin içinde olmuş bir kavramdır. Kimi toplumlar tarafından bazı dönemlerde yasaklanmış kimi toplumlar tarafından ise ticarete ve ekonomide kullanılmıştır.

Faiz günümüzde en basit anlamda ödünç verilen paranın getirisi ya da paranın kirası olarak tanımlanmaktadır. Yani daha çok bu tanım para borçlarıyla ilgili durumları kapsamaktadır. İslam hukukunda ise faizin sadece para borçlarında değil bazı özelliklere sahip diğer ürünlerin borç verilip alınmasında da ortaya çıkabileceği değerlendirilmektedir. İslam dinine göre faiz, cahiliye faizi ile alışveriş faizi olmak üzere iki şekilde tanımlanmaktadır (Aktepe, 2013, s. 21).

İslam inancında faiz yasağı ekonomik sistemin en önemli belirleyici faktörüdür. Çünkü İslam dininin öngördüğü toplumsal yaşantının bir gerekliliğidir. İslam inancında temel üretim aracı olarak emek öngörülmüştür. İnsanların üretmeden kazanmasının yani sadece sermayeleri ile riske ortak olmadan garanti kazanç sağlamalarının faiz yasağı ile önüne geçilmiştir. Çünkü emek merkezli üretim yerine sermaye merkezli üretim yaygınlaştığı takdirde, sermaye sahiplerinin giderek daha da zenginleşmesinden dolayı insanlar sınıflaşmaya başlayacak ve zengin ile yoksul insanlar arasındaki uçurum daha da açılacaktır.

Cahiliye faizi piyasada standardı bulunan bir malın borç verilmesinden sonra vadesinde fazlalık şartı konulursa bu durumda cahiliye faizi ortaya çıkar. Örneğin 1 kilo buğday borç verilip vadesinde 2 kilo buğday tahsil edilirse bu durumda fazlalık 1 kilo buğday cahiliye faizidir (Aktepe, 2013, s. 22).

İslam hukukunda aynı türden malların (altın-altın gibi ya da gümüş-gümüş) alışverişinin aynı miktarlarda ve peşin olmalıdır. Eğer bu kurala uyulmaz ise bu sefer de alışveriş faizi ortaya çıkmaktadır (Aktepe, 2013, s. 23).

İslam hukukuna göre faizin yasak olması ve katılım bankalarının ortaya çıkmasında en büyük motivasyonun faiz hassasiyeti olması sebebiyle faizsizlik prensibi katılım bankalarının en önemli prensibidir.

2.1.2 Riskin Paylaşımı Prensibi

Katılım bankalarında diğer klasik bankaların aksine bankaya para yatıran müşterilere sabit bir getiri sunulmaz. Banka yatırımcıya herhangi bir sabit getiri taahhüt etmez. Hatta sabit getiri taahhüt edilmediği gibi anapara garantisi de verilmez. Çünkü başta da belirttiğimiz gibi bir ortaklık durumu ortaya çıkar. Bu durumun en büyük nedeni faizsiz bankacılık faaliyetleri göstermesidir. Sabit getiri yerine müşteri, bankaya verdiği fonun kullandırımından doğacak olan kar veya zarara ortak olur, yani riski banka ve müşteri paylaşır.

Burada tasarruf sahiplerinden toplanan bu fonların hepsi bir havuzda toplanır ve bu fon havuzlarına fon kullandırmalarından kaynaklanan kâr veya zararlar yansıtılır. Yani tasarruf sahibinin birikimi tek başına bir projede kullanılıp oradan gelen kar veya zarar yansıtılmaz. Bütün toplanan fonlar havuzlarda toplanıp, buradaki havuzdan kullandırılan fonlar kişilerin havuzdaki pay miktarına göre kar veya zarar olarak yansıtılır.

Katılım bankaları tasarruf sahipleri ile yaptıkları sözleşmelerde kara ve zarara katılma oranlarını belirler. Burada da katılım bankaları hem ortaklık hem de risk paylaşım esasına uyarlar.

Sosyal adalet açısından ele alacak olursak risk paylaşımı prensibi gayet adil bir uygulamadır. Çünkü ortaya çıkacak olan zarar borçlu ve borç veren tarafından dengeli ve adil bir şekilde paylaşılacak ve bir taraf kazanırken diğer taraf kaybetmeyecektir (Tunç, 2013, s. 123).

2.1.3 Spekülatif Davranışların Yasak Oluşu Prensibi

Ekonomik sistemlerde spekülatif davranışların topluma bir katkısı olmamakla birlikte bir taraf kazanırken diğer tarafın kaybetmesi nedeniyle de toplumsal adaleti zedeleyen faaliyetlerdir.

Spekülatif işlemlerin yasaklanmasının altında yatan en önemli neden ekonomik olarak ve servet olarak daha güçlü durumda olanların ekonomik olarak daha zayıf durumda olanları ezmesidir (Tunç, 2013, s. 123). Sosyal adalete önem veren İslam dini buna müsaade etmez.

2.1.4 Belirsizliğin Yasak Oluşu(Garar) ve Sözleşmenin Önemi Prensibi

İslam hukukunun ve İslam iktisadi sisteminin en önemli konularından biri de belirsizliğin yasak oluşudur. İslam terminolojisinde belirsizliğin yasak oluşu Garar olarak geçmektedir.

Garar kelimesini Arapçada sözlük anlamı itibariyle incelendiğimizde tehlike, risk ve belirsizlik olumsuz anlamları çağrıştırmaktadır. Aldanma ve aldatma anlamları ise kelimenin kökünden kaynaklanmaktadır. Fakat Garar kelimesindeki aldanma veya aldatılma yapılan sözleşmenin konusundan kaynaklanmaktadır (Güney N. , 2013, s. 38).

Garar kelime anlamı olarak tehlike, risk, bir kişinin farkında olmadan malını ya da canını tehlikeye atması gibi anlamlara gelmektedir. (www.islamansiklopedisi.org.tr)

Ticari hayatta ise Garar, bir borç alacak ilişkisinde borcun ortaya çıkmasına neden olan konunun belirsiz olması, akıbetinin belirsiz olması ya da borç alacak ilişkisini başlatan

sözleşmenin haksız kazançta neden olacak şekilde hazırlanmış olması ve bu durumun anlaşılır olmaması manasına gelmektedir (Yozgat, 2010).

Daha anlaşılır bir tanım yapacak olursak eğer Garar, alıcının ve satıcının yeteri bilgi sahibi olmamaları nedeniyle ne alıp ne sattıklarını bilmemelerinden dolayı ortaya çıkan bir risk türüdür (Tunç, 2013, s. 123).

Garar'lı borç alacak ilişkilerinde taraflardan biri zarar görebilir fakat bu durum borç alacak ilişkisinin içerdiği Garar'ın sonucunda meydana gelir. Yani Garar işlemin sonucu değil nedenidir. Bu sebeple Garar'ın Türkçe karşılığı olarak belirsizlik demek daha doğru olacaktır (Güney N. , 2013, s. 38).

İslam hukukuna göre belirsizliğin yasak oluşu nedeniyle bir malın alımı ya da satımı esnasında her iki tarafta borç alacak ilişkisine neden olacak olan ürün hakkında yeterli bilgi sahibi olmalı ve öncesinde bir akit imzalamış olmalı ve bu akitte borç alacak ilişkisi ile ilgili bütün hususlar açıklığa kavuşturulmalıdır. Burada sözleşme önemlidir çünkü belirsizliği ortadan kaldırır.

Katılım bankaları da sözleşme, akit işine faaliyetlerinde büyük önem gösterirler. Örnek vermek gerekirse mevduat bankaları faizdeki ya da kurdaki artış ve azalıştan dolayı kredilerini geri çağırıp tekrar yeni bir oran belirleyebilirken bu durum katılım bankacılığında mümkün değildir. Katılım bankaları verdikleri kredileri sözleşmenin önemi prensibinden dolayı geri çağıramazlar. Çünkü ortada bir sözleşme vardır. Eğer iki tarafta bu duruma razı olur yahut sözleşmede bu durum için özel bir durum varsa o zaman durum farklılık gösterebilir.

2.1.5 İzin Verilmeyen Faaliyet Alanları

Katılım bankalarının İslami bankalar olarak da adlandırılmasının en büyük nedeni İslami hukuk kuralları çerçevesinde faaliyet gösteren bankalar olmalarıdır. Doğal olarak fon toplayıp fon kullanırken ya da herhangi bir bankacılık işleminde bulunurken İslam hukuku açısından izin verilen, helal dairesi içerisinde olan alanlarda bu işlemlerini gerçekleştirirler.

İzin verilmeyen faaliyet alanlarından bazıları şunlardır:

- Alkol
- Domuz Ürünleri
- Pornografi
- Silah Satışı
- Kumar ve şans oyunları

2.2 Katılım Bankalarının Klasik Bankalardan Farklılıkları

Katılım bankaları kendine has prensipleri ve esasları nedeniyle klasik bankalardan birçok yönden farklılaşmaktadır. Çünkü katılım bankalarının faaliyetlerine bu prensipler ve esaslar yön verir.

Katılım bankaları ve klasik bankalar faize yaklaşım tarzları, toplanan fonlarının niteliği, kar zararın paylaşımı ve kaynak maliyeti gibi durumlarda farklı yaklaşımlar sergilerler

2.2.1 Kar Payı ve Faiz Farkı

İslam hukukunda faiz yasak kılınmıştır. Bunun en büyük nedeni insanların haksız kazanç elde etmesini engellemek ve insanları üretime yönlendirmektir. İslam hukuku ticareti ve dolayısıyla bu ticaret neticesinde ortaya çıkan ticari karı meşru görmektedir.

Ticari kar; bir malı üretmek ya da alıp satmak için veyahut bir projeyi ortaya koymak ve bu projeyi hayata geçirmek için katlanılan maliyetler ile bu ortaya çıkan ürünler ya da projelerin fiyatları arasındaki pozitif farka denir (Aktepe, 2013, s. 33).

Kar İslam hukukuna göre tamamen meşru bir kavramdır. Çünkü kar ticari faaliyetlerin ana amacıdır. Bir işletme ya da bir tacir ticari faaliyetleri sonrasında kar elde edemez ise yaptığı işi devam ettirmez. Yani kar ticari faaliyetlerin temel motivasyonudur. Eğer kar olgusu olmaz ise insanlar ticarete yönelmeyecekleri için toplumdaki insanlar

ihtiyacı olan ürünlere ulaşmakta zorlanacaklar ve hayat her kesim için daha zor bir hale gelecektir. Bu sebeple olsa gerek ki İslam hukukunda ticaret ve kar caizdir (Aktepe, 2013, s. 33).

Katılım bankaları da işlemlerinde ticaretin ve karın helal olması nedeniyle faaliyetlerini kar olgusu üzerinden gerçekleştirir. Katılım bankalarının bu yönüyle bir fabrikadan ya da bir ticarethaneden farkı yoktur.

Kar payı ve faizin temel farklılıkları şu şekildedir (Albaraka Türk Katılım Bankası, 2015, s. 26):

- Kar payı bir ortaklık bir alışveriş akdidir. Faiz ise bir borçlanma aracıdır.
- Katılım Bankaları reel ekonomi odaklı olarak faaliyet gösterirler. Bu yüzden daha çok üretime, yatırıma ve ticarete odaklanırlar. Tasarruf sahibi olan müşterilerinden sağladığı kaynakları ve özkaynak olarak nitelendirilen kendi kaynaklarını ticarete ve ortaklıkta değerlendirirler. Bu faaliyetlerinin amacı toplumsal kazanımı sağlamaktır. Faiz işleminde ise para üzerinden para kazanma durumu söz konusudur. Bu tür işlemlerin ekonomik olarak topluma fayda sağlayan bir yönü olmadığı için toplumsal kazanım ortaya çıkmaz.
- Kar payı terimi ticari işlemlere ve ortaklıkla alakalı işlemlere dayanmaktadır. Faiz ise borçlanma esasına dayanmaktadır.
- Kar payı ortaya çıkması için gerçek bir alışveriş ticaret gerektiği için karpayı reel ekonomiyi destekler. Faiz de ise bir ticaret olması gerekmediği için kredi olarak verilen nakit paralar her türlü işlem için kullanılabilir.
- Kar payı ortaya çıkması için gerçek bir alışveriş ticaret gerektiği için kayıtlı ekonomiyi destekler.

2.2.2 Toplanan Fonların Niteliği

Katılım bankaları müşterilerinden fon toplarken onlara sabit bir getiri vaadinde bulunmaz. Bunun yerine toplanan fonların işletilmesi sonucunda ortaya çıkacak olan kar ya da zarara ortaklık teklif eder.

Katılım bankasına vadeli olarak fon yatıran bir tasarruf sahibi katılım bankasının faaliyetleri sonucunda zarar etmesi durumunda verdiği anaparadan daha az bir para da geri alabilir. Bu da katılım bankalarının fonu toplarken müşterileri ortak olarak faaliyetlerine dâhil etmesinden kaynaklanmaktadır.

Klasik bankacılık sisteminde ise tasarruf sahipleri bankalara paralarını vadeli olarak yatırırken sabit bir getiri vaadine göre paralarını yatırır. Yani klasik bankalara parasını yatıran bir tasarruf sahibi vadesi geldiğinde ne kadar para elde edeceğini bilir. Bu elde edeceği getirinin toplamı ise, anapara artı faizdir.

Klasik bankalar ile katılım bankalarının fon toplama metotları ve topladıkları fonların nitelikleri bu yüzden çok farklıdır. Katılım bankalarında yatırılan anapara bile vade sonunda garanti değil iken klasik bankalarda anapara garanti olmakla birlikte üstüne eklenecek faiz de garantidir. Bu farklılığın temelinde de katılım bankalarının prensipleri yatmaktadır.

2.2.3 Kar ve Zararın Paylaşımı

Bütün bankalar faaliyetleri sonucunda kar ya da zarar edebilirler. Bu ticari ve ekonomik faaliyetler sonucunda oluşabilecek doğal sonuçlardır. Fakat katılım bankaları ile klasik bankalar kar ve zararın paylaşımı yönüyle birbirinden çok farklıdır.

Klasik bankaların faaliyetleri sonucunda elde ettikleri kar ya da zararlardan tamamen bankayı ilgilendirir. Çünkü klasik bankalara ile fonlarını topladıkları müşteriler arasında herhangi bir ortaklık yoktur. Bu sebeple bankanın karı ya da zararı bu müşterilerle paylaşılmaz.

Katılım bankaları ise müşterilerini faaliyetlerine ortak ettiği için kar ya da zararını müşterileri ile paylaşmak zorundadır. Bu sebeple katılım bankaları kendi özkaynakları ve vadesiz fonlarından elde edilen kar-zarar ile müşterileri faaliyetlerine ortak ettiği vadeli katılım hesaplarının işletilmesinden elde ettiği kar-zararı ayrı olarak takip eder. Vadesiz ve özkaynak fonlarının işletilmesi sonucu doğan kar ya da zarar tamamen

bankayı ilgilendirirken katılım hesaplarının işletilmesi sonucunda ortaya çıkan kar ve ya zarar bankayla birlikte fonlarını bankaya yatırarak bankanın faaliyetlere ortak olan tasarruf sahiplerini de ilgilendirir (Tunç, 2013, s. 129).

Katılım bankaları katılım hesaplarının işletilmesi sonucu doğan kar zararı hesap sahipleri ile paylaşırken özkaynak ve vadesiz fonların işletilmesi sonucu ortaya çıkan kar ve zararı ise direk kendisi üstlenir.

2.2.4 Katılım Bankasının Kaynak Maliyeti

Kredi kullanırmak için topladıkları vadeli fonlar bankaların en önemli kaynaklarıdır.

Klasik bankalarda kaynakların maliyeti faizdir. Yani önceden bellidir ve direk olarak bir maliyet oluşturur. Katılım bankalarında ise bu durum daha farklıdır. Çünkü katılım bankaları kredi vermek için kaynak oluştururken müşterilerine sabit bir getiri vadetmez. Katılım bankalarının kaynak maliyetleri bu yüzden sabit değildir. Kaynaklarda kullanılan kredilerin geri dönüşleri katılım bankalarının kaynak maliyetlerini belirlemektedir.

2.2.5 Kullanılan Fonların Niteliği

Katılım bankaları ile klasik bankaları fon kullandırma yönünden ayıran en büyük fark faiz yaklaşımından ve katılım bankalarının ortaklık prensibi anlayışından kaynaklanmaktadır.

Klasik bankalar müşterilerine fon kullandırırken faiz karşılığında onlara ödünç para vermektedir. Yani klasik bankalar direkt olarak parayı borçlanma aracı olarak kullanırlar ve dolayısıyla paradan para kazanma yoluna giderler.

Katılım bankaları ise müşterilerine fon kullandırırken faizsizlik prensibi gereği nakit kullandırım yapamazlar. Bunun yerine müşterinin sahip olmak istediği ürünü satıcıdan satın alıp müşteriye taksitli olarak satarak(murabaha) veya kiralama, ortaklık gibi yöntemlerle fon kullandırır. (TKBB, 20??, s. 4)

2.2.6 Prensip Farklılıkları ve Faaliyet alanları

Katılım bankaları içerisinde buldukları mevzuatlarındaki uyulması gereken kurallar dışında İslami hukuk kurallarına da uymaktadırlar. Katılım bankalarının işleyiş prensipleri oluşturulurken İslami hukuk kuralları esas alınarak bu prensipler oluşturulmuşlardır.

Klasik bankalar için ise bu tarz prensiplerden bahsedemeyiz. Klasik bankalar için faaliyet gösterdiği ülkedeki mevzuat kurallarına uyması yeterlidir.

Katılım bankaları ile klasik bankalar arasındaki prensiplerden kaynaklanan bu farklar klasik bankaların faaliyet gösterdiği alanların bazılarının katılım bankalarına göre farklılaşmasına ve nispeten faaliyet alanlarının daha geniş bir yelpazede seyretmesine neden olmaktadır.

2.3 Katılım Bankalarının Fon Toplama Yöntemleri

2.3.1 Özel Cari Hesaplar

Özel cari hesaplar, banka müşterileri tarafından istedikleri zaman geri çekilebilen, tasarruf sahiplerinin bankaya para yatırmaları karşılığında banka tarafından herhangi bir kar payı ödenmeyen hatta bazı durumlarda banka tarafından verdiği hizmetten dolayı ücret tahsil edilebilen hesaplardır. Fakat çoğu katılım bankası cari hesaplar için müşterilerinden herhangi bir ücret talep etmemektedir (Büyükdeniz, 2000, s. 110).

Katılım bankaları tasarruf sahipleri tarafından Özel cari hesaplarına yatırılan paraları kendi faaliyetlerinde kullanırlar ve bu faaliyetlerden dolayı elde ettikleri kar ve zararı tasarruf sahipleriyle paylaşmazlar. Bu sebeple Özel Cari hesaplar katılım bankaları için karlılığı çok yüksek olan önemli bir kaynaktır.

Özel cari hesaplar, Türk Lirası ve diğer Türk Lirasına çevrilebilen yabancı paralar ve Altın ve gümüş gibi kıymetli madenler üzerinden katılım bankalarında açılabilir. Katılım bankaları tarafından toplanan fonların yaklaşık olarak yüzde yirmilik bir kısmı özel cari hesaplardan oluşmaktadır (Tunç, 2013, s. 191).

Özel cari hesaplara para yatıran müşterilerin amacı burada paranın güvenliğini sağlamaktır. Müşteriler paralarını istedikleri her an çekebilecekleri güvenli bir hesap olduğu için bu hesabı tercih ederler.

Katılım bankaları Özel cari hesaplardaki paraları müşterilerinin kendilerine emanet ettiği paralar olarak görmektedir ve bu paralar için müşterilerine herhangi bir kar payı ödemesi yapmamaktadırlar (Büyükdeniz, 2000, s. 110).

Katılım bankalarının topladığı özel cari hesaplar hakkında genel olarak iki tane temel görüş bulunmaktadır. Bunlar; Emanet ve Karz-ı Hasen görüşleridir.

2.3.1.1 Emanet Görüşü

Emanet görüşü tasarruf sahiplerinin Özel cari hesaplara yatırdıkları paraları bankaya verilmiş emanet olarak değerlendirir. Bu görüşe göre bankalar müşterilerinden bu paralar ile ilgili yetki almadan bu paraları kendi faaliyetlerinde kullanamazlar. Çünkü bu paralar bankaya ait değildir, bu paralar sadece bankaya emanet edilmiştir (Bilmen, 1986, s. 110).

2.3.1.2 Karz-ı Hasen Görüşü

Karz- Hasen, güzel ödünç verme dinin emirlerine uygun ödünç verme anlamlarında kullanılır. Bu görüşe göre özel cari hesaplardaki paralar tasarruf sahipleri tarafından katılım bankalarına dinin emirlerine uygun, faizsiz olarak ödünç verilmiş paralardır. Bu yüzden katılım bankaları bu faizsiz ödünç parayı tasarruf sahiplerinin izni olmadan kullanabilir ve tasarruf sahiplerine de bu kullanım karşılığında herhangi bir kar payı ödemesi yapmasına gerek yoktur. Ancak tasarruf sahipleri yatırdıkları parayı çekmek istediğinde katılım bankası tasarruf sahiplerine özel cari hesaplarına yatırdıkları parayı ödemekle yükümlüdür. Katılım bankaları bu paraları kullandıkları projelerden zarar etseler dahi hesap sahiplerine paralarını ödemekle yükümlüdürler (Bilmen, 1986, s. 110).

2.3.2 Katılma Hesapları

Katılma hesabı, Katılım Bankaları 'na yatırılan fonların yine katılım bankaları tarafından kullanılmasından dolayı ortaya çıkacak olan kar veya zarara katılma sonucunu veren, tasarruflarını katılma hesabına yatıran tasarruf sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir ödemenin söz konusu olmadığı hatta tasarruf sahibinin katılma hesabına yatırdığı anaparanın bile geri ödenmesinin garanti olmadığı ve banka tarafından garanti edilmediği fonların oluşturduğu hesaplardır (Resmi Gazete, 01.11.2005, sayı: 25983).

Katılma hesaplarını, tasarruflarının yatırım ve ticari faaliyetlerde kullanılmasını ve bu kullanım sonucu olarak ortaya çıkan kar veya zarara ortak olmak isteyen tasarruf sahipleri daha çok tercih etmektedirler. Bu hesaplar ortaklık üzerine, kar zararı paylaşma üzerine kurulmuştur. Bu sebeple bu hesapların işletilmesinden dolayı zarar edildiği takdirde tasarruf sahiplerine de zarar yansıtılır. Bu yönüyle katılma hesapları katılım bankalarına tasarruflarını yatıran tasarruf sahipleri için anapara garantisi vermez (Tunç, 2013, s. 191).

Katılma hesapları TL başta olmak üzere USD ve EUR para cinslerinden Katılım bankalarında açılabilirler.

Katılma hesapları bir ay vadeli, üç aya kadar vadeli (üç ay dâhil), altı aya kadar vadeli (altı ay dâhil), bir yıla kadar vadeli ve bir yıl ve daha uzun vadeli (bir ay, üç ay, altı ay ve yıllık kar payı ödemeli) olarak açılabilirler (Resmi Gazete, 03.02.2007, sayı: 26423).

Katılma hesaplarına yatırılan paralar bir havuzda toplanır. Bu havuzdaki paraların işletilmesi sonucunda ortaya çıkan kar veya zarar, tasarruf sahibi ile katılım bankası arasında yapılan sözleşmedeki oranlara göre paylaşılır. Paylaşım oranı katılım bankalarında genelde yüzde seksen oranında müşteri, yüzde yirmi oranında banka şeklindedir (Özsoy, 2009, s. 39).

2.3.2.1 Birikimli Katılma Hesapları

Birikimli katılma hesabı, minumun üç yıl vadesi olan sözleşme ile belirlenmek suretiyle aylık yâda üç aylık periyotlarda hesaba para yatırma imkânı sağlayan katılma hesaplarıdır (Resmi Gazete, 01.11.2005, sayı: 25983).

Birikimli katılma hesaplarının klasik katılma hesaplarına göre fakları vadelerinin uzun olması ve bu üç yıllık vade içerisinde hesaba para yatırılabilmesidir. Çünkü klasik katılma hesaplarına sözleşmeleri gereği vadesi gelene para yatırılmıyor.

2.3.2.2 Özel Fon Havuzları

Katılım bankaları, özellikli bir projenin veya özellikli bir yatırımın finansmanı için, bu projelere veya bu yatırıma özel ayrı bir fon havuzu oluşturabilirler.

Özel fon havuzu şeklinde toplanan fonlar diğer katılma hesaplarından bağımsız olarak ayrı olarak işletilirler. Özel fon havuzlarında toplanan bu fonlar katılım fonlarına aktarılamaz. Bu hesaplar belirli bir projenin finansmanı için oluşturulduğu için vadesi sonunda tasfiye edilirler(Güngören, 2013, s. 37).

2.3.3 Sendikasyon Kredileri

Katılım bankalarının katılma hesapları ve özel cari hesaplar dışında fon toplamak için bir üçüncü yöntemi ise sendikasyon kredileridir. Sendikasyon kredisi, birden fazla bankanın bir araya gelerek, yine bankalara ya da finansal kuruluşlara büyük meblağlarda tahsis ettikleri kredilere denir (Canbaz, 2016, s. 189)

Sendikasyon kredisi katılım bankaları açısından fon toplama yöntemi olarak değerlendirilebilir. Katılım bankaları sendikasyon kredileri sayesinde uluslararası piyasalardan kendilerine fon sağlar. Yurtdışından sağlanan bu fonlar da katılma hesapları ve özel cari hesapları gibi kredi kullandırımı için kullanılabilir. Sendikasyon kredilerinin vadeleri genel olarak bir yıldan daha uzundur. Bu yüzden de katılım bankaları tarafından yurtiçinden sağlanan kısa vadeli kaynaklara göre daha tercih edilir (Canbaz, 2016, s. 189).

2.4 Katılım Bankalarının Fon Kullandırma Yöntemleri

2.4.1 Geleneksel Olarak Katılım Bankalarının Fon Kullandırma Yöntemleri

Katılım bankaları fon kullandırırken İslami yönden ticarete kullanılan ortaklık anlaşmalarından yararlanırlar. Günümüzde katılım bankalarının geliştirdiği fon kullandırma yöntemlerinin ortaya çıkmasında İslami kurallara uygun olarak, eskiden beri ticarete kullanılan ortaklık yöntemlerinden esinlenilmiştir.

2.4.1.1 Murabaha

Murabaha işlemi ticari amaçlar doğrultusunda bir malın, hakkın ya da hizmetin üçüncü şahıslar tarafından peşin olarak alınıp üzerine kar payı ilave edilerek vadeli olarak satılması işlemidir. Burada en önemli nokta ticarettir. Murabaha yöntemi direkt olarak ticaret ile iç içe olması hasebiyle reel ekonomiye olan katkısı da oldukça fazladır (Tunç, 2013, s. 135).

Muharaba işleminin akışı aşağıda sıralandığı şekilde gerçekleştirilir; (Canbaz, 2016, s. 192)

- Öncelikle fon kullanmak üzere katılım bankasına başvuran müşteri ile fonu kullandırmaya yetkili olan katılı bankası arasında bir ön anlaşma imzalanır.
- Katılım bankası müşterinin temin etmek istediği malın siparişini verir ve ödemesini peşin olarak yapar.
- Ürünün satıcısı sipariş edilen malları müşteriye gönderir, malların faturasını ise katılım bankasına gönderir.
- Son aşama olarak katılım bankası ürünü aldığı fiyatın üzerine kendi kar payını ilave ederek ürünleri temin ettiği müşterisine fatura düzenler.

2.4.1.2 Mudarebe

Mudarebe İslami hukuka uygun olarak oluşturulan ve katılım bankaları tarafından da kullanılan, bir ortaklık sistemidir. Mudarebe sisteminde taraflardan biri ortaya emeğini koyarken diğer taraf ise ortaya sermayesine koyarak bir projeye ortak olurlar.

Mudarebe İslami prensipler yönüyle ele alındığında da İslami prensiplere en uygun olan yöntemlerden biridir.

Mudarebe işlemleri uygulamasının günümüzde güç olması nedeniyle katılım bankalarında işlem hacmi olarak çok düşük bir paya sahiptir. Her ne kadar bankacılık uygulaması çok fazla olmasa da Müslüman toplumların ticari işlemlerinde en fazla kullanılan ortaklık yöntemidir (Tunç, 2013, s. 139).

Mudarebe'nin katılım bankacılığı açısından uygulamasını incelediğimizde iki çeşit uygulama görürüz (Tunç, 2013, s. 139).

- Birinci aşamada banka ile bankaya tasarruflarını yatıran fon sahipleri vardır. Burada bankaya fon yatıran tasarruf sahipleri ortaklığa sermayesine koyarken bu fonları işletip bu fonlardan tasarruf sahibine pay veren banka ise ortaklığa emeğini koyar.
- İkinci aşamada ise katılım bankası ile bankanın fon kullandığı müşteri vardır. Bu aşamada banka ortaklığa sermayesini koyar fon kullanan müşteri ise ortaya emeğini koyar.

2.4.1.3 Müşareke

Müşareke ticaret alanında faaliyet gösteren bir işletmeye sermaye koymak yoluyla sermayesine ortak olmaktır. Bu ortaklık türünde yatırımcı sermaye ve emeğini ortaya koyarak ticari işletmeye ortak olur. Bu ortaklık sonucunda aynı zamanda Ticari işletmenin faaliyetleri sonucu ortaya çıkan kara veya zarara da ortak olur (Takan, 2002, s. 13).

Bankacılık sisteminde Müşareke'nin en büyük uygulamacıları ise katılım bankalarıdır. Katılım bankaları kendi özkaynakları ve katılım fonlarından yararlanarak bazı projelerin hayata geçmesi için projelere bir sözleşme karşılığı sermaye koyarak projelere ortak olurlar. Burada katılım bankaları projeye emeklerini yönetimde bulunarak dâhil ederler. Projenin hayata geçmesinden sonra ortaya çıkacak kardan, sözleşmede belirlenen oranlar nispetinde pay alırlar. Eğer projenin hayata

geçmesinden sonra zarar meydana gelirse yine sözleşmedeki oranlar nispetinde zarar da taraflar arasında paylaşılır.

Mudarebe ve Müşareke işleyiş bakımından birbirine çok benzeyen iki yöntemdir. Bu iki yöntemi birbirinden ayıran en büyük fark emeğe ortaklıktır. Müşareke yönteminde yatırımcı sermayeye ortak olmasının yanında yönetimde yer almak suretiyle emeğe de ortak olmuş olur. Fakat Mudarebe yönteminde ortaklardan biri sadece emeğini ortaya koyarken diğeri ise sadece sermayesini ortaya koymaktadır.

Müşareke ve Mudarebe ortaklık yöntemleri arasındaki ikinci büyük fark ise projenin zarar etmesi durumunda ortaya çıkar. Müşareke yönteminde zarar ortaklar arasında paylaşılırken Mudarebe yönteminde ise zarar direk olarak sermaye yoluyla ortaklığa katılan tarafa yansımaktadır.

2.4.1.4 İcara

İnsanlar bir malın mülkiyetine her zaman sahip olmayabilirler. Fakat bir malı kullanması gerekiyorsa bu malı mülkiyeti bulunan kişiden belli bir bedel karşılığında kiralayabilir. Bu durumda mal sahibinin mülkiyeti devam ederken aynı zamanda mal sahibi kira geliri elde eder (Aktepe, 2013, s. 45). Yani kiralamanın İslam hukuku açısından herhangi bir sakıncası yoktur.

İcara yöntemi de İslami iktisadi yapıda kullanılan kiralama yöntemidir. Bu yöntemde kiraya konu olun malın mülkiyeti mal sahibinde kalmakla birlikte belli bir kira karşılığında ihtiyacı olan kişi tarafından kullanım hakkı elde edilir. Günümüzde kullanılan kiralama uygulamalarında ise malın mülkiyeti belli bir kiralama vadesinden sonra malı kiralayan kişiye geçmektedir (Berk, 1999, s. 254).

2.4.1.5 Selem

Selem bir alım-satım sözleşmesi olarak tanımlanabilir. Selem yönteminde ileri bir vadede alınacak olan malın bedeli satıcıya peşin olarak ödenir. Burada ödemenin önceden ve peşin olarak ödenmesinin sebebi satıcının istenen malı vadesinde üretebilmesi veya temin edebilmesi için önceden finansman sağlanmasıdır. Satıcı ise

sözleşmeye konu olan malı belirlenen vadede ve yine sözleşmede belirlenen kalite ve ölçülerde alıcıya teslim edeceğine dair taahhüde bulunur (Tunç, 2013, s. 148).

Selem yönteminde de diğer yöntemler gibi sözleşme oldukça önemlidir. Sözleşmede alım satım konu olan ürün ile ilgili herhangi belirsizlik olmamalıdır. Sözleşmede malın teslim edileceği vade, malın kalitesi gibi önemli hususlar ilerde bir anlaşmazlığa sebebiyet vermemesi için açıkça belirlenmelidir. Ayrıca selem yönteminde altın, gümüş ve benzeri nakit kıymetler kullanılamaz (Tunç, 2013, s. 148).

2.4.1.6 İstisna

İstisna kelimesi Arapça kökenli bir kelimedir. İstisna kelime anlamı olarak yapmak, üretimde bulunmak manalarına gelmektedir. İstisna, satıcı ile alıcı arasında imzalanan ve bir ürünün imal ettirilmesi konusunu içeren bir sözleşmedir. Sözleşme de satıcı alıcının talep ettiği malı kendi üretip, imal edip ya da başkasına imal ettirip alıcıya sözleşmede belirlenen vadede ve şekilde teslim etmeyi taahhüt eder. Bu yöntem genellikle inşaat işleri gibi imal edilmesi ve müşteriye teslim hazır hale getirilmesi uzun yıllar alan malların alım satım işlemlerinde tercih edilir. Burada malın bedeli sözleşmede belirlenen şartlara göre satıcıya peşin, taksitle ya da ileriki bir tarihte peşin olarak ödenebilir (Tunç, 2013, s. 151).

İstisna sözleşmeleri katılım bankaları tarafından kullanılan yöntemlerden biridir. Katılım bankaları istisna yönteminde fon sağlayıcı olarak işin içine dâhil olur. Müşterinin verdiği talimata göre katılım bankası malı üretecek veya tedarik edecek satıcıya sözleşmede belirlenen usule göre ödemeyi gerçekleştirir. Ürün üretildikten sonra veya tedarik edildikten sonra katılım bankası ürünü temin eder ve müşteri ile anlaşması kapsamında belirlenen bedel karşılığında müşteriye satılır.

2.4.1.7 Sukuk

Sukuk kelime olarak Arapça bir kelimedir. Sukuk kelimesi ise sertifika, vesika, enstrüman gibi manalara gelen sakk kelimesinin çoğuludur. Para piyasalarında bono ve tahviller için senet kelimesi kullanılırken İslami Tahvil için ise Sukuk kelimesi kullanılmaktadır (Bilen, 2016, s. 252).

Sukuk ilk zamanlarda alışveriş ve ticari faaliyetler sonucunda ortaya çıkan borçları ve yükümlülükler gösteren bir kâğıt olarak Müslümanlar tarafından orta çağda kullanılmaya başlanmıştır. Modern manadaki Sukuk uygulaması ise ilk olarak Malezya hükümeti tarafından 2002 yılında ihraç edilmiştir. Bu ihracın amacı faizsiz bankalara varlık yönetimi hususunda yardımcı olmaktır. Daha sonrasında Sukuk ihracı İslam ülkeleri başta olmak üzere diğer ülkelerde de yapılmaya başlanmıştır (Bilen, 2016, s. 253).

Sukuk en basit manasıyla bir varlığa sahipliği ve bu varlıktan yararlanma hakkını gösteren menkul kıymetlerdir. Bu yüzden Sukuk ihracı gerçekleştirmek isteyen borçlunun mal sahipliğinin bulunması gerekmektedir. Sukuk diğer menkul kıymetlerden farklı özelliklere sahiptir. Bu farklılıklardan önde geleni Sukuk uygulamasının belirli bir varlığa dayalı olarak piyasaya sürülmesidir. Yani diğer menkul kıymetlerden farklı olarak Sukuk sahiplik hakkının belgesidir (Tunç, 2013, s. 152).

Sukuk faizsiz olma özelliğine sahip olması nedeniyle İslami prensiplere uygun bir menkul kıymet olarak görülmektedir. Bu yüzden ki günümüzde İslami tahvil olarak nitelendiren kişilerin sayısı giderek artmaktadır. Faizsizlik özelliği Sukuk işlemlerini bono ve tahvil gibi diğer menkul kıymetlerden ayıran en büyük özelliğidir.

Sukuk Sisteminde genel olarak üç taraf bulunmaktadır. Bu taraflar aşağıdaki şekilde açıklanabilir (Bilen, 2016, s. 253-254):

- Özel Amaçlı Aracı Kurumlar: Menkulleştirme ve ihraç işlemlerinin yönetilmesi amacıyla kurulmuş özel amaçlı kuruluşlardır. Sukuk ihracını gerçekleştiren borçlu ile Sukuk yatırımında bulunan yatırımcı arasındaki aracı kuruluştur.
- Sukuk Sahibi Kaynak Kuruluş: Varlıklarını özel amaçlı kurumlara satarak bu satıştan fon sağlayan taraflardır.
- Sukuk sahipleri: Sukuk ihracından hemen sonra veya ikinci piyasalardan Sukuk alan yatırımcılardır.

2.4.1.8 Teverruk

Teverruk; bir ürünün satıcısına belli bir oranda kar payı verilerek ya da belli bir pazarlık sonucunda taksitli bir şekilde alınarak, nakit elde etmek amacıyla ürünün alındığı kişiden farklı olmak koşuluyla başka birine peşin olarak satılması işlemidir. (AAOIFI, 2012, s. 744).

Teverruk uygulamasında en önemli husus vadeli olarak alınan malın peşin olarak kime satıldığıdır. Eğer vadeli olarak alınan mal peşin olarak ve daha ucuza yine malın alındığı satıcıya satılır ise bu durumda yapılan işlem Teverruk kapsamından çıkar.

Teverruk yönteminin geçerli olması için çeşitli uyulması gereken kurallar vardır. Bunlar aşağıdaki gibidir (AAOIFI, 2012, s. 744).

- Teverruk işlemine konu olan ürünün var olduğu tespit edilmelidir.
- Nakit temini amacıyla Emtiayı satın alan kişi üçüncü bir tarafa bu emtiayı satmadan önce emtianın mülkiyetini üzerine geçirmelidir.
- Teverruk sözleşmesinin konusu altın, gümüş veya döviz olmamalıdır.

2.4.1.9 Komodite

Komodite işlemi, kalite anlamında birbirinden aşağıda veya yukarıda olmayan malların, uluslararası piyasalarda yüksek montandan anlık olarak alınıp satılması işlemidir. Komodite işlemleri birçok emtiayı içermektedirler. Komodite işleminde en fazla kullanılan ürünler çoğunlukla petrol ve altın gibi mali değeri yüksek ürünlerdir (Tunç, 2013, s. 160).

Katılım bankaları da zaman zaman Komodite işlemlerini başvururlar. Genellikle katılım bankaları likidite ihtiyaçları dolayısıyla Komodite işlemlerine başvururlar. (Tunç, 2013, s. 160).

2.4.2 Türkiye’de Katılım Bankalarının Fon Kullandırma Yöntemleri

Türkiye’ de faaliyette bulunan katılım bankaları geleneksel ortaklık sistemlerinden yola çıkarak yeni fon kullandırma yöntemleri geliştirmişlerdir.

2.4.2.1 Kurumsal Finansman Desteği

Katılım bankaları tarafından kullanılan fon sağlama yöntemlerinden biridir. Bu yöntemde katılım bankası ile katılım bankasının fon kullandıracığı tüzel müşteri arasında imzalanan sözleşmede belirlenen herhangi bir emtia, menkul, gayrimenkul, hizmet veya hakkın satıcıdan peşin olarak alınarak fon kullanmak isteyen kredi müşterisinin vadeli olarak borçlandırılması işlemidir (Albaraka Türk Katılım Bankası, 2016, s. 30).

Kurumsal finansman desteği, geleneksel olarak kullanılan murabaha yönteminin günümüz ekonomik koşulları ve iktisadi yapısına göre katılım bankalarına uyarlanmış şeklidir diyebiliriz.

Katılım bankalarının kurumsal finansman desteği süreci aşağıdaki şekilde ilerlemektedir (Albaraka Türk Katılım Bankası, 2015, s. 30):

- Kredi kullanmak isteyen tüzel müşteri katılım bankasına başvurur.
- Katılım bankası müşteri değerlendirmesinde bulunur ve eğer değerlendirme sonucunda müşteri uygun bulunursa müşteriye bir limit tahsis edilir.
- Müşteri satın almak için bankaya başvurduğu ürünün satıcısı ile bir ön anlaşma yapar.
- Kredi müşterisi ve katılım bankası geri ödeme planı ve projenin kar oranını belirledikleri bir anlaşma imzalarlar.
- Katılım bankası kredi müşterisinin ürünü almak istediği satıcıya ürünün siparişini verir ve ürünü kredi müşterisine temin etmek için satıcıdan peşin olarak satın alır.
- Katılım bankası kredi müşterisine temin etmek için peşin olarak satıcısından satın aldığı ürünü, kredi müşterisine vadeli olarak satar ve ürünü kredi müşterisine teslim eder.

- Katılım bankası kredi müşterisini bankaya borçlandırır.
- Kredi müşterisi, borcunun ödemesini vadeleri itibariyle katılım bankasına gerçekleştirir.

2.4.2.2 Bireysel Finansman Desteği

Bireysel finansman desteği, gerçek kişilerin bireysel ihtiyaçları doğrultusunda temin etmek istedikleri mal veya hizmetin katılım bankası tarafından peşin olarak satın alınması ve kredi müşterisinin vadeli olarak borçlandırılması işlemidir. Fon kullandırımı esnasında kredi müşterisi banka tarafından bir ürünü satın alıp tekrar katılım bankasına satması konusunda yetkilendirilir. Bu hususta kredi müşterisine veklet verir (Albaraka Türk Katılım Bankası, 2015, s. 31).

Bireysel finansman yöntemi genel hatları itibariyle kurumsal finansman yöntemine çok benzemektedir. Bireysel finansman yönteminin işleyişi ile kurumsal finansman işleminin işleyişinde hemen hemen aynı prosedürler izlenmektedir. İki yöntemi birbirinden ayıran en büyük fark kredi müşterilerinin profilidir. Kurumsal finansman desteği sadece tüzel kişilere fon sağlamak için kullanılmakta iken bireysel finansman desteği bireysel müşterilere fon sağlamak için kullanılmaktadır.

2.4.2.3 Kar-Zarar Ortaklığı Yatırımı

Kar zarar ortaklığı projeleri, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na göre; Katılım bankaları tarafından gerçek veya tüzel kişilere, bütün faaliyetleri veya belirli bazı faaliyetleri veya belirli bazı malların alım ve satımından doğacak olan kar veya zarara ortak olması şartıyla fon sağlaması işlemidir (Resmi Gazete, 01.11.2005, sayı: 25983).

Katılım bankası ile fon kullandıracadı gerçek veya tüzel müşteri arasında yürürlükteki mevzuata uygun olacak şekilde bir anlaşma imzalanır. Bu anlaşmada katılım bankası ile kredi müşterisi kar ve zarara ortaklık oranları ile duruma göre katılım bankasının alacağı teminatlar belirlenir. Bu sözleşmelerde projenin karından bağımsız olarak önceden belirlenmiş bir kar tutarı bulunamaz (Albaraka Türk Katılım Bankası, 2015, s. 32).

Katılım bankalarının kurumsal finansman desteği süreci aşağıdaki şekilde ilerlemektedir (Albaraka Türk Katılım Bankası, 2015, s. 32):

- Kredi müşterisi kar ve zarar ortaklığı yapmak üzere katılım bankasına başvuruda bulunur
- Katılım bankası ortaklığa konu olan projeyi inceler ve proje hakkında değerlendirmede bulunur. Eğer değerlendirme sonucu olumlu olursa projeye ortak olur.
- Katılım bankası ile projesine ortak olunan müşteri arasında sözleşme yapılır.
- Kar zarar ortaklığı projesi uygulamaya geçer.
- Proje sonucunda ortaya çıkan kar veya zarar katılım bankası ile projesine ortak olunan müşteri arasında imzalanan sözleşmeye göre paylaşılır.

2.4.2.4 Finansal Kiralama

Finansal kiralama, bir yatırım ürününün mülkiyetinin katılım bankasında kalması kaydıyla, sözleşme ile belirlenen bir kira bedeli üzerinden ürünün bütün kullanım hakkının kiracıya verildiği ve sözleşme süresinin bitmesiyle birlikte yine sözleşmede belirlenen sembolik bir tutar karşılığında malın sahipliğinin de malı kiralayan kişiye devredildiği bir finansman çeşitidir. Kiralama süreci boyun mal ile ilgili bütün bakım onarım işlemleri ve sigortalama işlemlerinin sorumluluğu malın kullanım hakkına sahip olan ve malı kiralayan kişiye aittir (Albaraka Türk Katılım Bankası, 2015, s. 32).

Finansal kiralama yöntemi günümüzde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Katılım bankaları tarafından da kullanılan finansal kiralama yöntemi klasik faizli bankalar tarafında direkt olarak kullanılamamaktadır. Diğer klasik faizli bankalar direkt olarak kullandıramadıkları için kurmuş oldukları finansal kiralama şirketleri aracılığıyla bu hizmeti müşterilerine sağlamaktadırlar.

Finansal kiralama işlemlerine taşınır ve taşınmaz mallar konu olabilirken, bilgisayar yazılımlarının çoğaltılmış nüshaları hariç olmak üzere patent gibi fikri ve sınaî haklar bu sözleşmeye konu olamaz (Albaraka Türk Katılım Bankası, 2016, s. 98).

Bir ürünün finansal kiralama işlemlerine konu olabilmesi için gereken özellikler şöyledir (Albaraka Türk Katılım Bankası, 2016, s. 99);

- Üzerinden yıpranma payı ayrılabilmelidir.
- Hammadde veya ara mamül niteliğinde olmalıdır ve kiracısı tarafından kullanıldığında bütün özellikleri kaybolan bir ürün olmamalıdır.
- Ürünün temel özelliği bozulmadan iade edilebilmesi gerekmektedir.
- Kiralanan ürün kiralayan işletme tarafından üretimde kullanılmalıdır.
- İşletmeler için kullanışlı ve ihtiyaçları doğrultusunda yatırım ürünleri özelliğinde olmalıdır.

Katılım bankalarının finansal kiralama süreci aşağıdaki şekilde ilerlemektedir (Albaraka Türk Katılım Bankası, 2015, s. 33)

- Müşteri katılım bankasına finansal kiralama için başvuruda bulunur.
- Katılım bankası müşteri hakkında kredi değerlendirmesinde bulunur, eğer uygun bulursa limit tahsisinde bulunur.
- Müşteri satın almak için bankaya başvurduğu ürünün satıcısı ile anlaşma imzalar.
- Krediyi kullanacak olan müşteri ve banka geri ödeme planı ve projenin kar oranını belirledikleri bir anlaşma imzalarlar.
- Katılım bankası kredi müşterisinin ürünü almak istediği satıcıya ürünün siparişini verir ve ürünü peşin ödeme yöntemiyle satın alır.
- Katılım bankası satıcıdan peşin ödeme yöntemiyle satın aldığı malı müşteri ile yapmış olduğu anlaşmanın hükümlerine göre belirlenen vade ve para birimine göre müşteriye kiralar.
- Kiracı, kirasını vadesinde ve sözleşmeye uygun olarak öder.
- Katılım bankası, sözleşme sonunda müşterisine kiraladığı malın mülkiyetini sözleşmede belirlenen sembolik bir ücret karşılığında devreder.

2.4.2.5. Mal Karşılığı Vesaikin Finansmanı

Mal karşılığı vesaikin finansmanı, katılım bankası ile fon kullandırımında bulunduğu müşteri arasında düzenlenen sözleşmeye uygun olarak mal karşılığında vesaik mukabilinde fon kullandırılması işlemidir (Albaraka Türk Katılım Bankası, 2016, s. 100).

2.4.2.6. Ortak Yatırımlar

Gelişme potansiyeli yüksek olan fakat bunun için kaynağa ihtiyacı olana şirketlerin sermayelerine, taraflar arasında düzenlenecek olan sözleşmeye uygun olarak katılım bankalarının pay edinim yoluyla iştirak etmesi ya da yatırım finansmanı için oluşturulan fonlara katılmasıdır. Eğer katılım bankası sermayeye iştirak ederek bir projeye ortak olmuş ise o zaman sözleşme de tarafların hak ve yükümlülüklerine ve proje sürece ilişkin hükümlere yer verilmesi zorunludur (Albaraka Türk Katılım Bankası, 2016, s. 100).

3. Muhasebe Sistemi ve Muhasebe Standartları

3.1 Katılım Bankası Muhasebesi

3.1.1 Katılım Bankası Muhasebesi Tanımı ve Dayanakları

Katılım Bankası muhasebesi, fon toplama ve fon kullandırma ve diğer bankacılık hizmetlerinin sunulmasından dolayı bankanın şubelerinde ve genel müdürlüğünde oluşan işlemlerin yetkili kuruluşlar tarafından belirlenen Tekdüzen Hesap Planına göre kayıt altına alınması işlemidir.

Katılım Bankalarının muhasebe usul ve esasları "Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu(BDDK) tarafından çıkarılan tebliğlere göre belirlenir. Katılım bankaları bu yönetmelik ve tebliğlere göre muhasebeleştirme işlemlerini gerçekleştirirler. Katılım bankalarının muhasebe işlemleri bu yönetmeliklere uygun olmakla birlikte Türkiye Muhasebe Standartlarına uymakla yükümlüdürler.

Bankalarda Muhasebe Uygulamalarına İlişkin Yönetmeliğin çıkarılmasının amaçlarını aşağıdaki gibidir (İbiş, Çatıkkaş, & Çoban Çelikdemir, 2018, s. 73):

- Bankaların gerçekleştirdiği işlemlerin muhasebesinde ve raporlamasında bir tekdüzen oluşumunu sağlamak.
- Bankalar tarafından gerçekleştirilen işlemlerin kayıt dışı kalmasını engellemek.
- Bankaların gerçekleştirdiği faaliyetlerin esasına uygun olarak doğru ve güvenilir bir şekilde muhasebeleştirilmesini sağlamak
- Bankalar tarafından oluşturulan finansal tabloların zamanında ve doğru olarak hazırlanmasını sağlamak.
- Banka işlemlerinin raporlanması ve raporlanan işlemlerin belgelerinin saklanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemek.

3.1.2 Katılım Bankası Muhasebesinin Özellikleri

Bankacılık ve Katılım bankacılığı sektörlerinin diğer birçok sektörden farklı olarak kendine has birçok ürünü ve özelliği mevcuttur. Bu yüzden banka muhasebesi diye adlandırılan ayrı bir muhasebe alanı ortaya çıkmıştır.

3.1.2.1 Muhasebe İşlemlerinin Büyük Bölümünün Aktif Servislerde Yapılması

Bankalara işlem için gelen müşterilerin işlemleri Aktif servislerde gerçekleştirilirken müşteri ile muhatap olan banka memuru tarafından işlemin fişleri kesilir. Bu da hem işlemin hem de işleme dair muhasebe kaydının aynı anda gerçekleşmesini sağlar. Bankalarda bütün işlemlere dair muhasebe kayıtları aktif servisler tarafından yapılmaz. Bazı işlemlerin muhasebeleştirilmesi bankaların muhasebe servisleri tarafından yapılır (İbiş, Çatıkkaş, & Çoban Çelikdemir, 2018, s. 76).

Bankalar genel olarak çok ileri teknolojiye sahip altyapılara sahiptirler. Bu teknolojik altyapı sayesinde müşterilerin gerek şubelerde gerekse internet veya ATM üzerinden gerçekleştirdiği işlemlerin muhasebesi otomatik olarak gerçekleşir.

3.1.2.2 Şubeler Arası İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi

Bankalar yaptıkları faaliyetler dolayısıyla çok fazla şubeye sahip işletmelerdir. Bankalar mali tablolarını oluşturduklarında sadece tek bir bilanço veya tek bir kar zarar tablosu oluştururlar. Dolayısıyla bu mali tablolardan şubelerinin ortaya koydukları performansı bulamazlar. Bankalar şubelerinin performansını değerlendirebilmesi için şubelerin muhasebesinin doğru bir şekilde yapılması çok önemlidir (İbiş, Çatıkkaş, & Çoban Çelikdemir, 2018, s. 76).

Bankaların sahip oldukları şubelerin arasında işlemlerin gerçekleşmesi nedeniyle bankalar muhasebelerini yaparken bu durumlara göre muhasebe işlemlerini yapmalıdır. Banka şubeleri, faaliyetleri sırasında birbirlerine hem borçlu ve hem alacaklı olabilirler. Örneğin çok fazla mevduat toplayan bir şube genel müdürlükten gelen emir dolayısıyla başka bir şubeye para gönderebilir veya bir şube başka bir şube adına tahsilât ya da ödeme yapabilir (İbiş, Çatıkkaş, & Çoban Çelikdemir, 2018, s. 77).

Bu sebeplerden dolayı banka muhasebesini diğer işletmelerin muhasebe uygulamalarından ayıran en önemli özelliklerinden biri şubeler arası işlemlerin muhasebeleştirilmesidir.

3.1.2.3 Bilanço Dışı (Nazım) Hesaplarda İzlenmesi Gereken Çok Sayıda İşlem Bulunması

İşletmelerde faaliyetlerinden dolayı ortaya çıkan bir sürü olay mevcuttur. Bu olaylardan bir kısmı işletmenin mevcuttaki borçlarını veya alacaklarını etkilemez ve bu yüzden işletmelerin asli hesaplarında bu olaylar gösterilmez. İşletmelerin asli hesaplarında gösterilmeyen bu olayların muhasebeleştirilmesinde bilanço dışı hesaplar adı verilen hesap grubu kullanılır.

Bankalarda diğer işletmelere göre daha fazla sayıda nazım hesaplarda izlenmesi gereken işlem söz konusudur. Bu işlemler dört bölüm halindedir (İbiş, Çatıkkaş, & Çoban Çelikdemir, 2018, s. 79):

- Teminat mektubu ve akreditif hizmetleri gibi bankaların müşterilerine sağlamış oldukları Garanti ve kefaletlerin izlendiği nazım hesaplar,
- Çek ödeme taahhütleri ve benzeri taahhütlerin izlendiği nazım hesaplar,
- Vadeli, spot gibi türev finansal araçların izlendiği edildiği nazım hesaplar,
- Emanet ve rehinli kıymetlere ait işlemlerin izlendiği nazım hesaplar.

3.1.2.4 Yabancı Paralar Üzerinden Yapılan İşlemlerin İki Ayrı Değer Üzerinden Muhasebeleştirilmesi

Bankalar yabancı para işlemlerini muhasebeleştirirken değerlemesini hem ulusal para üzerinden hem de döviz üzerinden gerçekleştirirler ve her gün sonunda bankalar yabancı para işlemler için tekrar değerlendirme işlemi gerçekleştirir. Çünkü bankalar bünyelerinde bulunan gerçek döviz miktarının ne olduğunu bilmek isterler. Hatta bankaların döviz pozisyonları ile ilgili çeşitli düzenleyici yönetmelikler de mevcuttur. Bu yüzden bankalar ellerindeki döviz mevcudiyetini bilmek ve bu duruma göre işlemlerine dair planlamalar gerçekleştirmek isterler (İbiş, Çatıkkaş, & Çoban Çelikdemir, 2018, s. 80).

3.1.2.5 Tekdüzen Hesap Planı

Bankalar yaptıkları işlemler ve faaliyet gösterdikleri alan itibariyle diğer birçok işletmeden ayrılırlar. Dolayısıyla yaptıkları işlemlerin muhasebeleştirilmesi yönünden de diğer işletmelerden farklı bir yapı içerisindedirler.

Katılım bankaları tarafından kullanılan Tekdüzen hesap planı yapısı aşağıdaki gruplar gibidir (Resmi Gazete, 20.09.2017, sayı: 30186):

- 0 Dönen Değerler
- 1 Krediler
- 2 Yatırım Amaçlı Değerler ve Diğer Aktifler
- 3 Katılım Fonu ve Diğer Yabancı Kaynaklar
- 4 Özkaynaklar
- 5 Kar Payı Gelirleri
- 6 Kar Payı Giderleri
- 7 Kar Payı Dışı Gelirler
- 8 Kar Payı Dışı Giderler
- 9 Finansal Durum Tablosu Dışı Hesaplar

Hesap numaraları istisnai hesaplar dışında altı haneden oluşmaktadır. Bazı istisna kabul edilen hesaplar ise yedi haneden oluşmaktadır (Resmi Gazete, 20.09.2017, sayı: 30186). Bankalar kendi muhasebelerine göre ana hesaplara alt kırılımlar açmaktadırlar. Hesap numaralarının hanelere göre gösterimi aşağıdaki şekilde gibidir (Resmi Gazete, 20.09.2017, sayı: 30186):

- Hesap numarasının ilk hanesi grup numarasını ifade eder. Örneğin krediler gibi.
- Hesap numarasının ikinci ve üçüncü hanesi ise defteri kebir hesap numaralarını ifade eder. Örneğin kısa vadeli ihracat kredileri gibi.
- Hesap numarasının dördüncü ve beşinci hanesi ise yardımcı hesap numaralarını ifade eder. Örneğin iştirakler ve bağlı ortaklıklara kullanılan kısa vadeli ihracat kredileri gibi.

- Hesap numarasının altıncı hanesi ise alt hesap numaralarını ifade eder. Örneğin özkaynaklardan iştirakler ve bağılı ortaklıklara kullandırılan kısa vadeli ihracat kredileri gibi.

Türk parası ve yabancı para hesaplar her hesap grubu içerisinde üçüncü hanesine göre ayrılırlar. Üçüncü hanesi çift olan hesaplar Türk parası izlenen hesapları ifade ederken üçüncü hanesi tek olan hesaplar ise yabancı para olarak izlenen hesapları ifade eder. Dövizde endeksli finansal varlıklar Türk parası hesaplarında izlenirken dövizde endeksli gayri nakdi krediler ise yabancı para hesaplarda izlenir. Tekdüzen hesap planında yer alan bütün hesapların katılım bankaları tarafından muhasebe sistemlerinde açılması zorunludur (Resmi Gazete, 20.09.2017, sayı: 30186).

3.2 Muhasebe Standartları

Finansal sistemin giderek daha da gelişmesi ve artık yatırımcıların dünyanın her bölgesindeki şirketlere yatırım yapabiliyor olması ülkeleri ortak bir muhasebe dili kullanmaya itmiştir.

3.2.1 Uluslararası Muhasebe Standartları(UMS) ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları(UFRS)

3.2.1.1 Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Vakfı

Finansal sistemin giderek daha da gelişmesi ve küreselleşmesiyle birlikte yatırımcılar dünyanın her bölgesindeki şirketlere yatırım yapabilme olanağı elde etmişlerdir. Yatırımcılara bu konuda en iyi yardım eden kaynak ise yine şirketlerin mali tabloları olmuştur. Bu sebeple Dünya genelinde kullanılan ve her kesim tarafından anlaşılabilen ortak bir muhasebe diline ihtiyaç doğmuştur.

Ortak bir muhasebe dili oluşturmak amacıyla 1973 yılında İngiltere'nin başkenti Londra'da İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avustralya, Meksika, Japonya, Fransa, Almanya, Hollanda ve Avustralya, Meksika, Japonya, Fransa, Almanya, Hollanda ve Yeni Zelanda'nın katılım gösterdiği bir konsey toplandı ve Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi(UMSK) adında bir birlik kuruldu. Bu

komite 2000 yılında bir yeniden yapılandırılmaya gitti ve bunun sonucu olarak bir vakıfa dönüştürüldü ve adı da Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi olarak değiştirildi. 2010 yılında ise günümüzde halen kullanılan ismi olan Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Vakfı ismini aldı (Şavlı, 2014, s. 1).

3.2.1.2 Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve

Uluslararası finansal raporlama ve muhasebe standartları oluşturulurken UFRS Vakfı tarafından öncelikle bu standartların temelini oluşturan kavramsal çerçeve hazırlanmıştır. Kavramsal çerçeve standartları daha iyi anlayabilmek için oluşturulmuş bir kılavuz görevi görmektedir.

Kavramsal çerçevede şu konular işlenmektedir (KGK, 2005, s. 3)

- Finansal raporların amaçları,
- Faydalı finansal bilginin niteliksel özellikleri,
- Finansal tabloları oluşturan unsurların tanımları, tahakkuk ve ölçümleme esasları
- Sermaye kavramı ve sermayenin sürekliliği kavramı

3.2.1.2.1 Genel Amaçlı Finansal Raporlamanın Amaçları

Kavramsal çerçeveye göre genel amaçlı finansal raporlamanın amacı mevcut veya potansiyel yatırımcılara, şirketin borç alacak ilişkisinde bulunduğu kurum ya da kuruluşlara şirket ile ilgili karar almalarında yardımcı olacak finansal bilgileri sunmaktır (KGK, 2005, s. 4).

Genel amaçlı finansal raporlarda daha çok potansiyel yatırımcılar ve şirket ile borç ilişkisinde olan ve ya borç verme potansiyeli olan finansal tablo kullanıcılarının kullanımı hedef alınmıştır. Bu hazırlanan tablolar diğer düzenleyici ve denetleyici kurumlar tarafından da kullanılabilir. Fakat genel amaçlı finansal raporların asıl hedefi öncelikli olarak işletmeye yatırım yapan ve borç verenlerdir.

3.2.1.2.2 Faydalı Finansal Bilginin Niteliksel Özellikleri

Kavramsal çerçevede faydalı finansal bilginin niteliksel özellikleri iki ana başlık halinde anlatılmaktadır. Bu başlıklar temel niteliksel özellikler ve destekleyici niteliksel özelliklerdir (KGK, 2005, s. 8-12).

Faydalı finansal bilginin taşınması gereken temel niteliksel özellikler ihtiyaca uygunluk ve gerçeğe uygun sunumdur (KGK, 2005, s. 8-9). Yani finansal tablolarda sunulan bilgiler, finansal tablo kullanıcıları tarafından karar verme ihtiyaçlarını karşılayabilecek önemli bilgiler olmalıdır ve tam, tarafsız ve hatasız bir şekilde aslına uygun olarak sunulması gerekmektedir.

Faydalı finansal bilgilerin destekleyici niteliksel özellikleri ise karşılaştırılabilirlik, doğrulanabilirlik, zamanında sunum ve anlaşılabilirlik olmak üzere dört tanedir (KGK, 2005, s. 10-11). Yani bir bilginin faydalı bir finansal bilgi olması için bu bilgilerin belgeler ile doğrulanabilir olması, finansal tablo okuyucularının karar alması için bilgiye ihtiyaç duyulduğu zamanda temin edilmesi, finansal tablo okuyucuları tarafından anlaşılabilir olması ve işletmenin önceki dönemlerindeki bilgiler ve diğer işletmelerin bilgileri ile karşılaştırılabilir olması gerekmektedir.

3.2.1.2.3 Sermaye ve Sermayenin Sürekliliği Kavramı

Sermaye işletmelerin kurulmasında ve işletmelerin ömürlerinin devam etmesinde kullanılan para ve para kıymetindeki ürünlerin tümüdür.

Kavramsal çerçevede sermayenin sürekliliği varsayımı çok önemlidir. Öyle ki hazırlanan bütün finansal tablolar bu varsayımdan yola çıkarak hazırlanır. Çünkü eğer işletmenin sürekliliği ortadan kalkarsa finansal tablolarında bir amacı ve anlamı kalmaz. İşletmenin sürekliliği kavramı muhasebenin de temel ilkelerindedir.

3.2.1.2.4 Finansal Tablo Unsurları ve Ölçme Esasları

Kavramsal çerçeveye göre finansal tablo unsurları şöyledir (KGK, 2005, s. 14-17):

- Varlık: işletmenin geçmiş dönem faaliyetleri sonucunda meydana gelen, kontrol gücü işletmede olan ve gelecekte işletmeye mali yönden yarar sağlaması beklenen değerlerdir.
- Borç: işletmenin geçmiş dönem faaliyetleri sonucunda meydana gelen, ödenmesi durumunda işletmenin varlıklarında azalmaya sebep olacak yükümlülüklerdir.
- Özkaynak: İşletmenin toplam varlıklarından toplam yabancı kaynakların çıkarılması sonucunda ortaya çıkan kısım.
- Gelir: ilgili muhasebe döneminde işletmeye ekonomik fayda sağlayan ya da ileride sağlaması muhtemel olan varlıklarında meydana gelen artışı veya işletmenin özkaynaklarında hissedarların yatırdıkları fonlar dışındaki özkaynak kalemlerinin artışı ifade eder.
- Gider: İlgili muhasebe döneminde işletmeye ekonomik fayda sağlayan ya da ileride sağlaması muhtemel olan varlıklarında meydana gelen azalışları veya işletmenin özkaynaklarında hissedarlara yapılan ödemeler dışında özkaynaklarda meydana gelen azalışları ifade eder.

Kavramsal çerçevede finansal tabloları oluşturan bu unsurların ölçülmesinde tahakkuk esasının kullanılması gerektiği bildirilmektedir. Tahakkuk esas, işletmelerin gerçekleştirdiği işlemlerin etkilerinin gerçekleştiği tarih itibariyle muhasebeleştirilmesi ve finansal tablolarda gösterilmesi kuralını ifade etmektedir. İşletmelerin yaptığı faaliyetler dolayısıyla nakit girişleri veya ödemeleri ileriki dönemlerde gerçekleşecek olsa bile bu durum değişmemeli ve ilgili dönemde bu muhasebe işlemleri yapılmalı ve finansal tablolarda gösterilmelidirler.

3.2.1.3 Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Vakfı Standartları

1973 ile 2003 yılları arasında komite tarafından yayınlanan standartlar Uluslararası Muhasebe Standartları adı altında, 2003 yılından sonra yayınlanan standartlar ise Uluslararası Finansal Raporlama Standartları adı altında yayınlanmıştır (Şavlı, 2014).

2019 Haziran itibariyle yürürlükte olan 17 adet finansal raporlama standardı ve 28 adet Uluslararası Muhasebe Standardı bulunmaktadır (www.ifrs.org):

3.2.1.4 Dünyada UFRS Kullanımı

Kurulduğu günden itibaren UFRS vakfi tarafından birçok standart yayınlanmıştır. Bu süreçte bazı standartların yerine daha güncel olanları yayınlanmış ve eski sürümleri yürürlükten kaldırılmıştır. 2019 yılı itibariyle, UFRS Vakfi tarafından yayınlanan Finansal Raporlama Standartları dünyanın birçok ülkesinde kullanılan ve genel kabul gören dünya çapında standartlar haline gelmiştir.

UFRS kullanımının dünya genelinde artmasında ve yaygınlaşmasında Avrupa Birliği ve Avrupa Birliği  lkelerinin önemli payı vardır. Çünkü Avrupa Birliği 1 Ocak 2015 tarihinden itibaren hisse senetleri ve borçlanma araçları piyasalarında işlem gören işletmeler için UFRS kullanımını zorunlu hale getirmiştir. Bu önemli karar UFRS kullanımının yaygınlaşmasında çok önemlidir. Nitekim UFRS kullanan ülkelerin içerisinde Avrupa Birliği  lkelerinin sayısı oldukça yüksektir (şavlı, 2014, s. 3).

Dünya genelinde kullanılan standart seti sadece UFRS değildir. Dünyada yaygın olarak kullanılan diğer bir standart seti ise Amerika Birleşik Devletlerinde Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri(United States Generally Accepted Accounting Principles-US GAAP) isimli standart setidir. Bu iki standart arasında 2002 yılından başlamak suretiyle iki standardı birbirine yakın hale getirme çalışmaları sürmektedir. Bu alışmalar neticesinde finansal tablo okuyucularının iki standarda göre oluşturulan tabloları değerlendirirken aradaki farkın finansal tablo okuyucuyu etkilemeyecek seviyeye çekilmesi hedeflenmektedir (şavlı, 2014).

Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Kurulu'nun "Use of IFRS Standards Around the World 2018" verilerine göre 2018 yılında dünya genelinde UFRS uygulayan ülkelerin sayısı Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Dünya Geneline UFRS Uygulayan Ülkelerin Sayıları

Bölge	UFRS Uygulanan Ülke Sayısı	UFRS uygulama zorunluluğu bulunan ülkeler	UFRS uygulama zorunluluğu bulunmayan fakat UFRS uygulama izni bulunan ülkeler
Avrupa	44	43	1
Afrika ve Orta Doğu	50	49	1
Asya	28	25	3
Amerika	35	27	8
Toplam	157	144	13
% dağılımı	100%	91%	9%

Kaynak: Use of IFRS Standards Around the World 2018

3.2.2 Uluslararası Faizsiz Muhasebe Standartları

3.2.2.1 Finansal Kuruluşlar için Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI)

Dünya genelinde uygulanan muhasebe standartları, temel olarak İslami usullere göre dizayn edilmediği için İslam esaslarına göre kurulu finans kuruluşlarının ihtiyaçlarına tam olarak karşılık veremiyor ve muhasebe uygulamalarında sorunlara neden oluyordu. Bu sebeple İslami finans kurumlarının çoğunluğunu oluşturduğu bazı ülkeler İslami usullere uygun standartlar yayınlamışlardır. Fakat dünya genelinde hâkim olan globalleşme dalgası nedeniyle uluslararası olarak oluşturulacak İslam esaslarına dayalı standartların varlığına ihtiyaç duyulmuştur. (Ağkan, 2018, s. 240)

İslami kuruluşların İslami esaslara göre muhasebe, denetim ve yönetim şekillerini belirleyen uluslararası standartların oluşturulması amacıyla 1991 yılında Bahreyn’de Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI)

kurumu kurulmuştur. AAOIFI ismi Türkçeye Finansal Kuruluşlar için Muhasebe ve Denetim Organizasyonu olarak çevrilen AAOIFI ilk bildirisini 1993 yılında yayınlamıştır. Tıpkı UFRS Vakfı gibi AAOIFI kuruluşu da kar amacı gütmemektedir. Bu kuruluşun UFRS Vakfı'ndan farkı ise AAOIFI'nin yayınladığı standartların sadece İslami finans kuruluşları için geçerli olmasıdır (Ağkan, 2018, s. 240).

3.2.2.2 AAOIFI'nin Amaçları

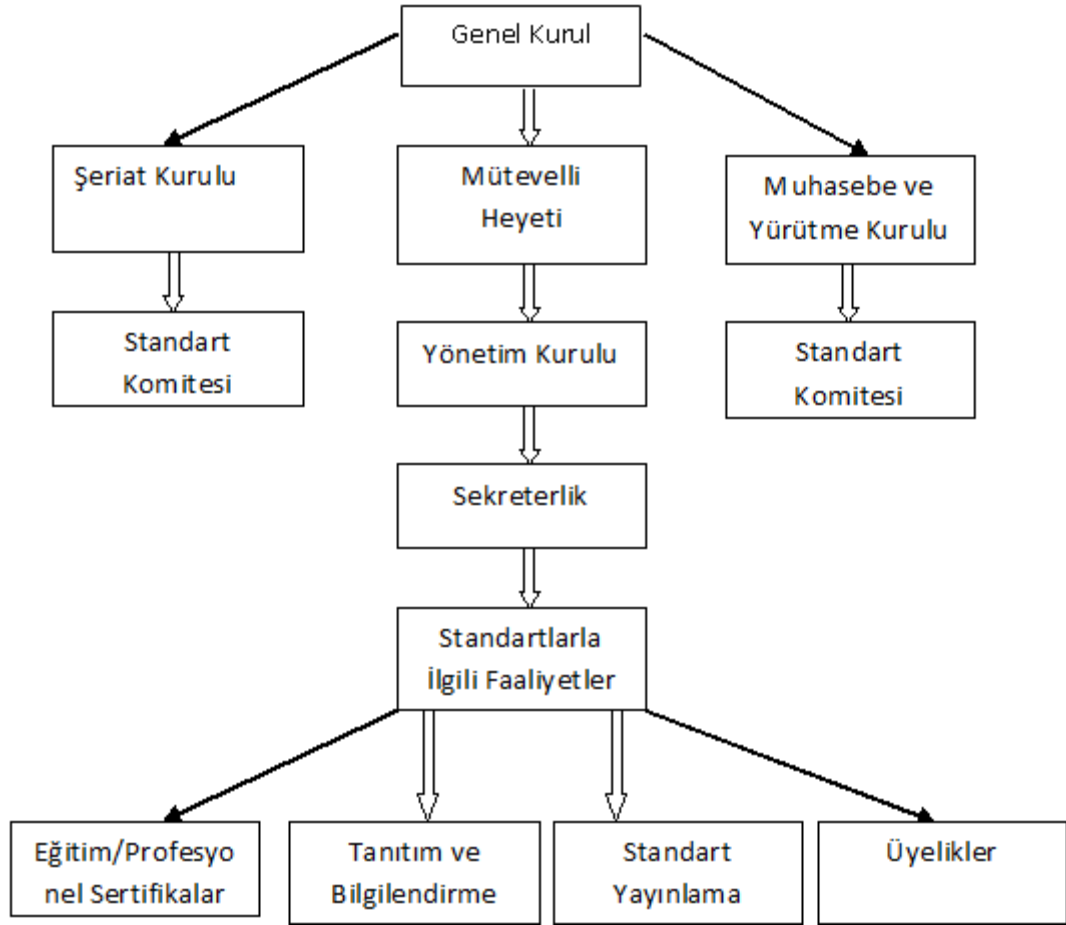
AAOIFI, İslami şer'i kurallara ve İslami prensiplere göre aşağıdaki amaçlar doğrultusunda hareket eder(www.aaofi.com):

- İslami finansal kuruluşların aktiviteleri için uluslararası standartları ve Şer'i kuralları gözeterek, muhasebe, denetim, yönetim ve etik yönünden kurallar geliştirmek.
- İslami finansal kuruluşlar ile ilgili muhasebe, denetim, yönetim ve etik düşünceleri belirlerken, bu düşünceleri yaygınlaştırmak amacıyla seminer, konferans, yayın yapmak.
- Hazırladığı ve yayınladığı standartlar ile muhasebe politikalarını ve prosedürlerini İslami finansal kuruluşların uygulamaları ile uyumlu hale getirmek ve adapte etmek.
- AAOIFI standartları uyumu sertifika programları gibi AAOIFI standartlarının bilinirliğini ve kabul görürlüğünü arttıran aktiviteler düzenlemek.
- İslami kuruluşların uyguladığı muhasebe, denetim, yönetim ve etik düşünceleri konuları ile ilgili profesyonellerin cesaretini arttırmak ve bilgiyi teşvik etmek amacıyla eğitim programları düzenlemek.
- Çıkarılan standartları uygulayan İslami finans kurumlarının, İslami ürün sunan finans kuruluşlarının ve bu kuruluşların denetimini yapan denetim kuruluşlarının standartlara uyumunu denetlemek.

3.2.2.3 AAOIFI Organizasyon Yapısı

AAOIFI'nin organizasyon yapısı kurumun hedef, misyon ve vizyonuna uygun olarak düzenlemiştir. AAOIFI organizasyon yapısı Şekil 3'de verilmektedir

Şekil 2: AAOIFI Organizasyon Yapısı

Kaynak: www.aoifi.com “Structure”

3.2.2.4 AAOIFI Standart Yayınlama Süreci

AAOIFI tarafından çıkarılacak veya yayınlanmış fakat güncellenecek olan standartların belirlenmesinde ve hazırlanmasında standart kurulu, genel sekreterlik kurumu ile uyumlu bir şekilde süreci yürütür. İhtiyaca göre bu süreçte dışarıdan da yardım alabilirler. Standartların yayınlanmasında ve güncellenmesinde izlenen yol haritası aşağıdaki gibidir (Ağkan, 2018, s. 241):

- Çalışma programı veya gündem belirlenir,
- Standartla ilgili ön çalışma ve gerekli araştırmalar yapılır,

- Danışma notu hazırlanır,
- Oluşturulacak veya revize edilecek standardın taslağı hazırlanır,
- En son aşama olarak da hazır hale gelen standart yayınlanır.

3.2.2.5 AAOIFI Kavramsal Çerçeve

AAOIFI tarafında yayınlanan kavramsal çerçevenin amacı faizsiz finansal kuruluşlarının işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde kullanılan muhasebe uygulamalarını belirlemek, faizsiz finansal kuruluşların yaptıkları finansal raporların amaçlarını ve finansal tablo unsurlarının tanımını yapmaktır. Ayrıca AAOIFI tarafından yayınlanan bu kavramsal çerçeve yayınlanan faizsiz muhasebe standartlarının temelini oluşturmaktadır.

AAOIFI tarafından yayınlanan kavramsal çerçevede işlenen konular şöyledir:

- Faizsiz finansal kuruluşlar tarafından muhasebenin ve finansal raporlamanın amacı
- Muhasebenin ve finansal raporların sağladığı bilgiye ilişkin kısıtlar
- Finansal Raporlar ve Süreç
- Finansal Tabloların Unsurları
- Finansal Muhasebe Süreci, Finansal Tablolara Alma, Ölçüm Kavramları ve Muhasebe Varsayımları
- Muhasebe Bilgilerinin Niteliksel Özellikleri
- Muhasebe Bilgilerinin Hazırlanması ve Sunumu

3.2.2.5.1 Faizsiz Finansal Kuruluşlar Tarafından Uygulanan Finansal muhasebenin Amacı

AAOIFI'nin yayınladığı kavramsal çerçeveye göre muhasebenin ve finansal raporlamanın genel anlamda finansal tablo okuyucuların faizsiz finans kuruluşlara dair alacakları kararlarda yardımcı olacak bilgileri sağlamaktır.

Finansal muhasebenin amaçları şöyledir (KGK, 2018, s. 5):

- Faizsiz finans ilkelerine ve faizsiz finans kavramlarına uygun olarak, faizsiz finans kurumu ile ilişkili tüm tarafların hak ve yükümlülüklerini belirlemek.
- Faizsiz finans kurumundaki işlemlerin, faizsiz finans hükümlerine uygun bir şekilde yürütülmesini ve bu hükümlere uyumunu sağlamak.
- Finansal rapor kullanıcılarına karar almalarında yararlanacakları faydalı bilgileri sunmak.

3.2.2.5.2 Muhasebenin ve finansal raporların sağladığı bilgiye ilişkin kısıtlar

Finansal raporlar kullanıcıların ihtiyaç duydukları bütün bilgileri kullanıcılara sağlayamayabilir. Finansal tabloların sağladıkları bilgiler ilişkin kısıtlar şöyledir(KGK, 2018, s. 6-7):

- Finansal muhasebe, genellikle faizsiz finans kuruluşlarının finansal olarak ölçülemeyen amaçlarına dair finansal tablo kullanıcılarına karar almalarında yardımcı olacak yararlı bilgileri sunamamaktadır.
- Finansal muhasebe, faizsiz finans kuruluşlarının performansının değerlendirilmesi dışında yönetimin performansının değerlendirilmesine destek olacak bilgiler sağlaması mümkün değildir.
- Finansal muhasebe tarafından sağlanan bilgiler büyük çoğunlukla tarihsel işlemlerdir. Bu yüzden bu bilgiler kesin bir manada geleceğe dair bir gösterge niteliğinde değildir.
- Finansal raporlarda sunulan bilgiler, faizsiz finans kuruluşu tarafından gerçekleştirilen işlemlerin kesin sonuçlarından ziyade, bu işlemlerin ortaya çıkardığı etkiye ilişkin tahminlere, modellemelere ve yargılara dayanır
- Finansal muhasebe tarafından oluşturulan finansal raporların hazırlanması, sunulması ve finansal tablo okuyucuları tarafından kullanılmasının belli bir maliyeti vardır. Genel amaçlı finansal tabloların bütün finansal tablo okuyucularına ihtiyaç duydukları bilgileri sağlaması olanaksızdır. Bu yüzden ortak bilgi ihtiyaçlarına yoğunlaşılır.

3.2.2.5.3 Finansal Raporlar ve Süreç

AAOIFI tarafından yayınlanan kavramsal çerçeveye göre finansal tablo kullanıcılarının bilgi ihtiyaçlarını karşılamak için oluşturulan finansal raporlar iki çeşittir. Bunlar(KGK, 2018, s. 7):

- Genel amaçlı finansal raporlar: Genel amaçlı finansal raporlar finansal muhasebenin ana çıktısıdır. Öncelikli olarak işletmeye sermaye sağlayan ortaklara yönelik faydalı bilgiler üretmeyi hedefler. Genel amaçlı finansal raporlar finansal muhasebe standartlarına uygun olarak hazırlanır.
- Özel amaçlı finansal raporlar: Bu raporlar özel bir amaç ve belirli bir kesim için hazırlanan finansal raporlardır.

3.2.2.5.4 Finansal Tabloların Unsurları

AAOIFI tarafından yayınlana kavramsal çerçeveye göre finansal tablo unsurları şöyledir (KGK, 2018, s. 10-13):

- Varlık: Faizsiz finans kuruluşlarının geçmiş dönemlerde yaptığı faaliyetler sonucunda ortaya çıkan, faizsiz finans kuruluşu ortakları veya yatırım hesabı sahipleri tarafından sağlanan, faizsiz finans kuruluşunun kontrolünde olan ve hukuki olarak hak sahibi olduğu, gelecekte fayda beklediği kaynaktır.
- Yükümlülükler: Faizsiz finans kuruluşunun gerçekleştirdiği geçmişteki işlemlerden kaynaklanan hukuki mükellefiyetlerdir.
- Yatırım hesabı sahiplerine düşen özkaynaklar: Mudarebe anlaşmaları çerçevesinde kar paylaşımı veya katılım esasına göre yatırım amacıyla kabul edilen fonları ifade eder
- Ortaklara düşen özkaynaklar: Faizsiz finans kuruluşlarının varlıklarından yükümlülükleri ve yatırım hesabı sahiplerine düşen özkaynaklar tutarları düşüldükten sonra kalan ortakların haklarıdır.
- Bilanço dışı kalemler: Faizsiz finansal kuruluşun güven ilişkisi dolayısıyla üstlendiği sorumlulukları, taahhütleri ve koşullu yükümlülükleri içeren varlıklar veya fonlardır.

- **Gelir:** Faizsiz finans kuruluşu tarafından gerçekleştirilen faaliyetler sonucunda ortaya çıkan hâsılat ve kazançların temsil etmektedir. Hâsılat, faizsiz finans kuruluşunun ilgili muhasebe döneminde yatırım, alım-satım, bilanço dışı kalemlerle ilgili işlemler gibi kar amaçlı faaliyetleri sonucunda varlıklarında gerçekleşen artışı veya yükümlülüklerde meydana gelen azalışı ifade eder. Kazanç ise, faizsiz finans kuruluşunun bünyesinde bulunan varlıkların elde tutulmasından dolayı değerlerinde artış meydana gelmesini veya özkaynak sahipleri ya da yatırım hesabı sahipleri ile gerçekleşen karşılıksız transferler dışında gerçekleşen transferler nedeniyle varlıklarda oluşan artışı ifade eder.
- **Giderler ve Kayıplar:** Gider, faizsiz finans kuruluşunun ilgili muhasebe döneminde yatırım, alım-satım, hizmet sunumu gibi diğer faaliyetleri nedeniyle varlıklarında meydana gelen azalış veya yükümlülüklerinde meydana gelen artışları ifade eder. Kayıp ise, faizsiz finans kuruluşunun bünyesinde bulunan varlıkların elde tutulmasından dolayı değerlerinde azalış meydana gelmesini veya özkaynak sahipleri ya da yatırım hesabı sahipleri ile gerçekleşen karşılıksız transferler dışında gerçekleşen transferler nedeniyle varlıklarda oluşan azalışı ifade eder.
- **Yatırım Hesaplarının Getirisi:** Faizsiz finansal kuruluşun oluşturulan finansal tablolarının ilgili olduğu muhasebe döneminde ortaya çıkan sonuçların yatırım hesabı sahipleri ile ilgili olan kısmını ifade eder.
- **Net Gelir/Kâr (net Zarar):** Faizsiz finans kuruluşu tarafından yatırım hesaplarına payı oranında dönemin getirisi dağıtıldıktan sonra hasılat, kazanç, gider ve kayıplar sebebiyle kuruluşun sermayesinde oluşan değişimleri ifade eder. Net sermaye tutarında artış meydana gelmiş ise net gelir, azalış meydana gelmiş ise net zarar ortaya çıkar.

3.2.2.5.5 Finansal Muhasebe Süreci, Ölçüm Kavramları ve Muhasebe Varsayımları

Finansal muhasebenin temel amacı gerekli faydalı bilgileri finansal tablo okuyucularına sunmaktır. AAOIFI tarafından yayınlanan kavramsal çerçeveye göre finansal muhasebe süreci şu şekildedir (KGK, 2018, s. 14-16):

- Varlıklar, yükümlülükler, hâsılat, gider, kayıp ve kazanç gibi finansal tablo unsurlarının finansal tablolara alınması,
- Faizsiz finans kuruluşunun faaliyetleri sonucunda tamamlanan işlemlerinin ve mali olaylarının ilgili muhasebe döneminde etkisinin ölçülmesi,
- Faizsiz finans kuruluşunun faaliyetleri sonucunda tamamlanan işlemlerinin ve mali olaylarının ilgili muhasebe döneminde etkisinin sınıflandırılması,
- Faizsiz finans kuruluşunun faaliyetleri sonucunda tamamlanan işlemlerinin ve mali olaylarının ilgili muhasebe dönemindeki finansal sonuçları ve nakit akışları ile işletme sahiplerine düşen özkaynakta meydana gelen değişikliklere ve bilanço dışı yatırım hesaplarına ilişkin dönemsel raporların hazırlanması.

AAOIFI'ye göre üç tane muhasebe ölçüm kavramı bulunmaktadır. Bunlar (KGK, 2018, s. 16-18):

- Eşleştirme Kavramı: Faizsiz finans kuruluşunun belirli bir hesap dönemi için net gelir veya net zararı belirlenirken o hesap döneminde elde edilen hâsılat ve kazançlar ile gider ve kayıpların eşleştirilmesi yöntemi kullanılmalıdır. Eşleştirme kavramı işlemlerin maliyetlerini bu işlemlerden fayda elde edenin üstlenmesi gerektiğini belirten İslami kavrama dayanmaktadır.
- Tarihi Maliyet: Varlık için, bir varlığı elde etmek için ödenen veya bir varlığı devretmek için tahsil edilen nakit veya nakit benzerinin değerini ya da varlığı elde etmek için ödenen bedelin gerçeğe uygun değerini ifade eder. Yükümlülüğe için ise, yükümlülüğe katlanan faizsiz finans kuruluşunun bu yükümlülüğe katlanması karşılığında aldığı tutarı veya ödenmesi gereken nakit ve nakit benzeri değerleri ifade eder.
- Gerçeğe Uygun Değer: Bir varlığın veya yükümlülüğün ölçüm tarihinde, karşılıklı istekli satıcı ve alıcı arasında mevcut yükümlülüğün satılması ya da mevcut varlığın satın alınması işleminde ortaya çıkabilecek nakit ve nakit benzeri değere ilişkin tahmini ifade eder.

AAOIFI'ye göre temel olarak dört çeşit muhasebe varsayımı bulunmaktadır. Bu varsayımlar şu şekildedir (KGK, 2018, s. 18-21):

- Muhasebe birimi kavramı: Faizsiz finansal kuruluşun ayrı bir işletme olarak ekonomik faaliyetlerinin tanımlanmasını gerektirir. Faizsiz finans kuruluşunun varlıklarının, yükümlülüklerinin, hâsılatlarının, giderlerinin, kayıplarının ve kazançlarının, net gelir ve net zararlarının sadece faizsiz finans kuruluşu ile alakalı olan kısmını ifade eder. Bu ayrım da faizsiz finans kuruluşu ile ortakların yükümlülükleri de birbirinden ayrılırlar.
- İşletmenin sürekliliği kavramı: Finansal muhasebede, faizsiz finans kuruluşunun faaliyetlerinin sürekli olduğu varsayımdır. Bu varsayım sonrasında finansal tablolar hazırlanır ve bu varsayımdan ötürü faizsiz finans kuruluşu tablolarını hazırlarken kuruluşun tasfiyesini gerektirecek bir durum olmadığının kabul ederek tabloları hazırlar.
- Dönemsellik kavramı: Faizsiz finans kuruluşları, kuruluş ile ilgili taraflara kuruluşun belirli bir tarih itibariyle finansal durumu ve finansal performansı ortaya koyan dönemsel raporlar sunmakla mükelleftir. Dönemsellik kavramına göre finansal tablolar genellikle tahakkuk esasına göre oluşturulur fakat kuruluşun tasfiyesi gibi bazı özel durumlarda nakit esasına göre de oluşturulabilir.
- Para biriminin satın alma gücünün istikrarı kavramı: Finansal muhasebe, finansal tabloların ana unsurlarını ortak bir değer üzerinden ifade etmek için belirli bir para birimini kullanır. Finansal muhasebenin amaçları doğrultusunda kullanılan bu para biriminin satın alma gücünün istikrarlı olduğu varsayılır.

3.2.2.5.6 Muhasebe Bilgilerinin Niteliksel Özellikleri

AAOIFI tarafından yayınlanan kavramsal çerçeveye göre muhasebe bilgilerinin yüksek kaliteli, ihtiyaca uygun, güvenilir, karşılaştırılabilir ve ihtiyatlı olması gerekmektedir. Bu dört özellik, muhasebe bilgilerinin niteliksel özellikleridir (KGK, 2018, s. 21-28).

Muhasebe bilgilerinin yüksek kalitede bilgiler olması için doğru ve gerçeğe uygun bir görünüme sahip olması, karar alma sürecinde finansal tablo okuyucuları için faydalı olması ve finansal tabloda ki bilgilerin şeffaf olması gerekmektedir. Bunlar yüksek

kalitede olan muhasebe bilgilerinin destekleyici niteliksel özellikleridir (KGK, 2018, s. 21-23).

Muhasebe bilgilerinin ihtiyaca uygun bilgiler olması için anlaşılabilir olması gerekmektedir. Bu özellik ihtiyaca uygun muhasebe bilgilerinin destekleyici niteliksel özelliğidir (KGK, 2018, s. 23-26).

Muhasebe bilgilerinin güvenilir bilgiler olması için gerçeğe uygun bir şekilde sunulması, tarafsız olması, öz ve biçime uygun olarak muhasebeleştirilmesi ve sunulması, verilen bilgilerin tam, doğrulanabilir ve tutarlı olması gerekmektedir (KGK, 2018, s. 26-28).

3.2.2.5.7 Muhasebe Bilgilerinin Hazırlanması ve Sunumu

Muhasebe bilgilerinin hazırlanmasında ve sunulmasında, bu bilgilerin önemlilikleri ve maliyetleri göz önüne alınır (KGK, 2018, s. 28-30).

Bir bilginin finansal tablolarda eksik, yanlış sunulması veya hiç sunulmaması faizsiz finans kuruluşunun finansal tablolarına bakarak karar alacak kişilerin karar verme süreçlerini etkiliyor ise bu bilgi önemli bir bilgidir. Bu sebeple finansal tablolarda önemli olmayan bazı bilgiler sunulmayabilir. Önemli bilgi kavramı, ihtiyaca uygunluk, güvenilirlik, açıklanabilirlik kavramları ile ilişkilidir. Çünkü bir bilgi önemli ise o bilgi açıklanmalı, ihtiyaca uygun bilgi olmalı ve güvenilir bilgi olmalıdır (KGK, 2018, s. 28-29).

Faizsiz finans kuruluşları finansal tablolarında sunacakları bilgileri elde etmek için belli bir maliyete katlanırlar. Bu bilgilerin sunulmasından da belli bir fayda beklerler. Bu süreçte maliyetin faydayı aşmaması beklenir. Eğer bu bilgilerin elde edilip sunulmasından elde edilecek fayda, bilginin ortaya çıkarılmasında katlanılacak maliyetten daha az ise bu bilginin hazırlanması ve sunulması için kuruluş uğraşmaz (KGK, 2018, s. 30).

3.2.2.6 AAOIFI Standartları

AAOIFI tarafından 2019 yılı itibariyle yayınlanmış 54 adet şer'i standart, 26 adet muhasebe standardı, 5 adet denetim standardı, 7 adet yönetim standardı ve 2 etik standardı olmak üzere toplam 94 standart mevcuttur (www.aaofii.com).

3.2.2.7 AAOIFI Muhasebe Standartlarının Dünyada Kullanımı

AAOIFI muhasebe standartları, dünya çapında genel olarak İslami işletmelerin yoğun olduğu ülkelerde kullanılmaktadır. AAOIFI muhasebe standartları bu ülkelerin bazılarında zorunlu olarak uygulanırken bazılarında ise bir zorunluluk olmamasına rağmen kullanılmaktadır.

AAOIFI muhasebe standartları Bahreyn, Umman, Katar, Katar Finans Merkezi, Sudan ve Suriye gibi ülkelerde İslami kuruluşlar tarafından zorunlu olarak kullanılmaktadır. Malezya ve Pakistan da kullanılan ulusal muhasebe standartları ise AAOIFI muhasebe standartları esas alarak oluşturulmuş standartlardır. Brunei, Dubai Uluslararası Finans Merkezi, Mısır, Fransa, Kuveyt, Lübnan, Malezya, Suudi Arabistan, Güney Afrika, Birleşik Arap Emirlikleri, Birleşik Krallık, Afrika ve Orta Asya'da faaliyette bulunan İslami finans kuruluşları da herhangi bir zorunluluk olmamasına rağmen AAOIFI muhasebe standartlarını kullanmaktadırlar (Ağkan, 2018, s. 242).

3.3 Faizsiz Muhasebe Standartları ve Geleneksel Muhasebenin Standartlarının Karşılaştırılması

3.3.1 Geleneksel Muhasebe Standartlarının ve Faizsiz Muhasebenin Standartlarının Farklılıkları

AAOIFI tarafından sunulan faizsiz muhasebe standartları öz itibariyle İslami muhasebeye dayanır. İslami muhasebe ise kendine has ilkelere, kurallara, kavramlara ve varsayımlara sahiptir. İslam muhasebesinin ve AAOIFI muhasebe standartlarının geleneksel muhasebeden ayrıldığı en büyük nokta İslami kurallar ve ilkelerdir. AAOIFI muhasebe standartlarında her zaman bu kurallar ve ilkeler ön plandadır. Geleneksel muhasebe de ve UFRS Vakfı tarafından oluşturulan muhasebe standartlarında ise hiçbir dini kural ve dini ilke dikkate alınmaz.

AAOIFI muhasebe standartlarında ve İslami muhasebede topluma olan sorumluluğun dışında Allah'a olan sorumlulukta ön plandadır. Klasik muhasebede ve UFRS Vakfı tarafından oluşturulan muhasebe standartlarında sosyal sorumluk kavramı geçmektedir. Bu kavram da yalnızca topluma olan sorumlulukları kapsamaktadır.

UFRS Vakfı tarafından oluşturulan muhasebe standartlarında ve buna yön veren kavramsal çerçevede özün önceliği vurgusu bulunmaktadır. Yani işlemlerin muhasebeleştirilmesinde önemli olan özün önceliğidir. AAOIFI muhasebe standartlarında ve kavramsal çerçevesinde ise öz kadar şeklinde duruma göre önceliği bulunmaktadır. Bu duruma örnek vermek gerekirse Sukuk işlemleri örnek gösterilebilir. Sat ve geriye kirala şeklinde gerçekleştirilen bir Sukuk işleminde bütün fayda ve riskler Sukuk işlemine dayanak varlığının sahibinden Sukuk ihracını yapan aracı kuruluşa geçmediği için UFRS Vakfı standartlarında ve kavramsal çerçevesinde geçen özün önceliği gereği Sukuk işlemi bir borçlanma işlemi olarak görülmektedir. Bu yüzden dayanak varlığın bilanço dışında bırakılmasına izin verilmemektedir. AAOIFI standartlarına göre ise şeklin önceliği gereği ticari bir işlem olarak ele alınmaktadır.

3.3.2 AAOIFI ve UFRS Vakfı Kavramsal Çerçevelerin Farklılıkları

AAOIFI ve UFRS Vakfı tarafından oluşturulan kavramsal çerçeve birçok yönüyle birbirinden ayrılırlar. Bunlar; raporlamanın amaçları ve gerekçeleri, finansal tablo unsurları, muhasebe temel varsayımları, niteliksel özellikler, Finansal raporlardaki kalemler ve gösterimleridir.

AAOIFI tarafından hazırlanan kavramsal çerçeveye göre finansal muhasebenin ve raporlamanın amacı UFRS tarafından hazırlanan kavramsal çerçeve gibi yalnızca finansal tablo okuyucuları için faydalı finansal bilgiyi sağlamak değildir. AAOIFI hazırlanan kavramsal çerçeveye göre bu amaca ek olarak finansal muhasebe İslami kurallara ve ilkelere uygun olarak faizsiz finans hükümleri çerçevesinde muhasebe işlemlerini gerçekleştirmeli ve muhasebe işlemlerinin bu hükümler çerçevesinde uyumunu sağlamalı ve teşvik etmeli.

AAOIFI tarafından hazırlanan kavramsal çerçeveye göre finansal tablo unsurları UFRS tarafından hazırlanan kavramsal çerçeveye göre bulunan finansal tablo unsurlarından daha fazladır. AAOIFI tarafından hazırlanan kavramsal çerçevede özkaynak kalemi yatırım hesabı sahiplerine düşen özkaynaklar, ortaklara düşen özkaynaklar olmak üzere iki kalem olarak ele alınmıştır. UFRS Vakfı kavramsal çerçevesine göre bilanço dışı kalemler ve Yatırım hesaplarının getirisi ve Net Gelir/Kâr (net Zarar) unsurları sayılmıştır.

UFRS kavramsal çerçevesine göre iki adet temel varsayım bulunmaktadır. Bunlar işletmenin sürekliliği esas ve tahakkuk esasıdır. AAOIFI tarafından yayınlanan kavramsal çerçevede de işletmeni sürekliliği kavramı bulunmaktadır fakat tahakkuk esası varsayımı her zaman için kullanılmaz. AAOIFI tarafından yayınlanan kavramsal çerçevesinde tahakkuk esasının yanı sıra nakit esas da kullanılır.

AAOIFI tarafından yayınlanan kavramsal çerçevede UFRS kavramsal çerçevesinde sayılmayan muhasebe birimi kavramı ve para biriminin satın alma gücü varsayımları mevcuttur.

AAOIFI tarafından yayınlanan kavramsal çerçevede faydalı finansal bilginin niteliksel özellikleri ve destekleyici niteliksel özellikleri UFRS Vakfı tarafından yayınlanan kavramsal çerçeveye göre daha fazladır. AAOIFI tarafından yayınlanan kavramsal çerçevede, yüksek kalite, ihtiyaca uygunluk, güvenilirlik, karşılaştırılabilirlik ve ihtiyatlılık olmak üzere beş adet temel niteliksel özellik sayılırken UFRS Vakfı tarafından yayınlanan kavramsal çerçevede ise gerçeğe uygun şekilde sunum ve ihtiyaca uygunluk olmak üzere iki adet temel niteliksel özellik sayılmıştır. Destekleyici temel özellikler olarak da AAOIFI tarafından yayınlanan faizsiz finans kuruluşlarının finansal raporlamasına ilişkin kavramsal çerçevede doğru ve gerçeğe uygun görünüm, karar alma sürecinde fayda, şeffaflık, anlaşılabilirlik, gerçeğe uygun sunum, tarafsızlık, tamlık, öz ve biçim, doğrulanabilirlik olmak üzere dokuz adet destekleyici niteliksel özellik sayılmıştır. UFRS Vakfı tarafından yayınlanan finansal raporlamaya ilişkin kavramsal çerçevede ise karşılaştırılabilirlik, doğrulanabilirlik, zamanında sunum, anlaşılabilirlik olmak üzere dört adet destekleyici niteliksel özellik sayılmıştır.

AAOIFI tarafından yayınlanan faizsiz finans kuruluşlarının finansal raporlamasına ilişkin kavramsal çerçevede faizsiz finans kuruluşlarının ürettiği temel tablolar UFRS Vakfı tarafından yayınlanan finansal raporlamaya ilişkin kavramsal çerçeveye göre daha fazladır. Faizsiz finans kuruluşları zekât ve sadaka fonunun kaynakları ve kullanımları tabloları, karz fonunun kaynakları ve kullanımları tabloları gibi kendine has finansal tablolar üretmektedirler.

3.4 Türkiye’de Muhasebe Standartlarının Gelişimi

Türkiye’de muhasebe alanında yapılan düzenlemeler ve muhasebe standartlarının geliştirilmesi devlet kurumları tarafından gerçekleştirilmiştir. Muhasebe standartlarının oluşturulmasında ve mevzuata eklenmesinde ise ekonomik ve siyasi anlamda ilişkilerimizin yoğun olduğu ülkelerin uyguladıkları mevzuat ve standartlar örnek teşkil etmiştir.1950’li yıllarda Fransa’nın uyguladığı muhasebe standartları Türkiye’de uygulanan standartlara yön vermiştir. Daha sonrasında ise Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri’nde kullanılan standartlar etkili olmuştur. 1987 yılı sonrasında ise AB tam üyeliği için başvuruda bulunulmuş ve AB düzenlemelerini uygulamaya başlamıştır. AB düzenlemelerinde UFRS düzenlemesinden sonra tüm dünya ile birlikte Türkiye’de de uygulanan muhasebe standartlarına UFRS yön vermeye başlamıştır (Toraman & Bayramoğlu, 2006, s. 474).

Türkiye’de genel kabul görmüş muhasebe standartlarının son dönemlere kadar oluşturulamamasından dolayı Sermaye Piyasası Kurulu ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu gibi denetleme ve düzenleme görevi bulunan kurumlar kendi standartlarını oluşturmak zorunda kalmışlardır. Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu kurulmasıyla birlikte BDDK ve SPK yeni muhasebe standartları yayınlamak yerine TMSK’nın yayınladığı standartları esas olarak kabul etmeye başlamışlardır (Şavlı, 2014, s. 7). TMSK kuruluncaya kadar oluşturulan standartlar genellikle vergi ve ticaret mevzuatına göre oluşturulmuştur.

3.4.1 Sermaye Piyasası Kurulu Düzenlemeleri

SPK, kendisine kanun ile verilen yetkiye dayanarak, SPK’ ya tabi kuruluşların muhasebe hesaplarının tutulmasında, mali tabloların hazırlanmasında, muhasebe

bilgilerinin muhafazasında ve denetiminde uyulması gereken ilke ve kuralları tebliğ yayımlamak suretiyle belirleyen bir denetim ve düzenleme kuruluştur (Satybaldieva, 2010, s. 47).

SPK ilk olarak 2003 yılında, uluslararası muhasebe standartlarına uygun olarak “Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ”i yayımlamıştır. Bu tebliğin kapsadığı işletmeler 01.01.2005 tarihinden sonra sona eren ilk ara dönemden başlamak üzere mali tablolarını Seri: XI, 25 No.lu Tebliğ kapsamında oluşturmak zorunda kalmışlardır (Satybaldieva, 2010, s. 47).

SPK TMSK'nın kurulmasından sonra 11.03.2008 tarihinde, 2003 yılından beri yürürlükte olan 25 No'lu tebliği yürürlükten kaldırmış ve bunun yerine TMSK tarafından yayımlanan TMS'leri esas aldığı SERİ: XI, 29 No'lu Tebliği yayımlamıştır (Satybaldieva, 2010, s. 47).

3.4.2 Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Düzenlemeleri

BDDK, 1999 yılında 4398 Sayılı Bankalar Kanun gereği bankaların faaliyetlerini düzenlemek ve denetlemek amacıyla kurulmuştur. BDDK'nın karar alma organı olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu görev yapmaktadır. Kurul kanunundaki yetkileri çerçevesinde bankacılık alanı ile ilgili düzenlemeler yapmakla sorumlu ve görevlidir. BDDK'nın muhasebe alanında düzenlemelerde UMS ve AB düzenlemeleri ön planda tutulmuştur (Satybaldieva, 2010, s. 29).

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme kurulu bankalar ve bankalar tarafından konsolide edilen diğer finansal kuruluşlar için 2002 yılında Muhasebe Uygulama Yönetmeliğini yayımlamıştır. Bu yayınlanan yönetmeliğin esas hatlarını Uluslararası Muhasebe Standartları oluşturmaktaydı. Ancak zamanla UMS'lerin yeniden gözden geçirilmeye başlanması ve bazı değişikliklere uğraması, daha sonrasında ise yeni UFRS'lerin oluşturulmaya başlanması ile 31 Aralık 2006 tarihinden başlayarak UFRS ile uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları MUY'un yerini almıştır (Şavlı, 2014, s. 8-9).

3.4.3 Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) Tarafından Yapılan Çalışmalar

2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'na eklenen 15.12.1999 Tarih ve 4487 Sayılı Kanun ile eklenen EK-1. Madde kapsamında ulusal olarak kullanılacak muhasebe standartlarının oluşturulmasında yetkili merci olmak üzere Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu kurulmuştur. Kurul bu doğrultuda ilk toplantısını 07.03.2002 tarihinde gerçekleştirmiştir (Satybaldieva, 2010, s. 31).

TMSK hâlihazırda yürürlükte bulunan UMS ve UFRS çevirilerini yapıp Nisan 2006 yılında bu çevirilerini yayınlamıştır. TMSK tarafından çevirileri yapıp yayınlanan standartların numaraları belirlenirken herhangi bir karışıklığa mahal vermemek için aynı UMS ve UFRS numaraları kullanılmıştır. Bu çevirilerde Uluslararası Muhasebe Standartları, Türkiye Muhasebe Standartları adı altında, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ise Türkiye Finansal Raporlama Standartları adı altında yayımlanmıştır (Şavlı, 2014, s. 9).

TMSK 2 Kasım 2011 tarihine kadar varlığını sürdürmüştür. 2 Kasım 2011 tarihinde Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu(KGK) kurulmasıyla birlikte TMSK, KGK bünyesine dâhil edilmiş ve faaliyetlerine son verilmiştir. Faaliyetlerinin sonlandığı 2011 tarihine kadar TMSK Uluslararası standartlarda meydana gelen değişiklikleri veya yeni eklenen standartları TMS'ye düzenli bir şekilde yansıtarak TMS'nin sürekli olarak uluslararası standartlar ile uyumlu ve güncel kalmasını sağlamıştır (Şavlı, 2014, s. 9).

3.4.5 Türkiye Muhasebe Standartlarının Uygulanması

Türkiye'de TFRS ve TMS olarak Türkçeye çevrilen UFRS ve UMS muhasebe ve finansal raporlama standartları olarak kullanılmaktadır. Bu standartların kullanılması kanunen gerekli olduğu için 2019 yılı itibariyle henüz AAOIFI tarafından yayınlanan muhasebe standartları Türkiye'de kullanılmamaktadır. Fakat Türkiye'de faaliyet gösteren ve yurtdışı sermaye kaynaklı olan bazı katılım bankaları ana ortaklıklarına sundukları finansal tablolarda AAOIFI tarafından yayınlanan muhasebe standartları

kullanılmaktadırlar. Örnek vermek gerekirse Albaraka Türk Katılım Bankası bu uygulamanın olduğu banka olarak söylenebilir.

AAOIFI standartlarının ise çeviri işlemleri ve Türkçe taslak işlemleri ise KGK tarafından üstlenilmiş durumdadır. KGK 21 Mayıs 2019 tarihi itibariyle bir adet kavramsal çerçeve ve yedi adet faizsiz finans muhasebe standardı yayınlamıştır. Bu yayınladığı standartların içerisinde Müşareke finansmanına ait de standart bulunmaktadır. KGK'nın yayınladığı bu standartlar 1 Ocak 2020 tarihi itibariyle ihtiyari olarak faizsiz finans kuruluşları tarafından uygulanabilecektir. İsteyen kuruluşların ise daha erken uygulayabilmesine de izin verilmiştir (www.kgk.gov.tr).

Türkiye'de 2019 yılı itibariyle yürürlükte olan ve kullanılan 25 adet TMS ve 16 adet TFRS bulunmaktadır. (www.kgk.gov.tr):

KGK'nın 14 Kasım 2012 yılında yayınladığı kurul kararına göre münferit ve solo tablolarında TMS kullanması zorunlu olan kuruluşlar şöyledir:

- Halka açık şirketler, Bankalar, sigorta şirketleri, Emeklilik fonları gibi kamu yararını ilgilendiren kuruluşlar.
- 6102 Sayılı Kanun kapsamında bağımsız denetime tabi olan kuruluşlar.
- Sermaye Piyasası Kanunu'na göre ihraç ettikleri sermaye piyasası araçları borsada işlem gören şirketler, aracı kurumlar, portföy yönetim şirketleri ve konsolidasyon kapsamına dahil olan diğer işletmeler.

4. Kar Zarar Ortaklığı Finansmanının İşleyişi ve Muhasebeleştirilmesinin Muhasebe Standartları Açısından İncelenmesi

4.1 Kar Zarar Ortaklığı Terimi

Kar zarar ortaklığı projeleri, İslam ekonomisinde ve Dünyadaki diğer Katılım bankaları tarafından kullanılan geleneksel yöntemlerden olan Müşareke'nin Türk katılım bankaları tarafından uygulanan modern halini ifade etmektedir. Türkiye'deki katılım bankaları uyguladıkları Müşareke finansmanlarına Kar zarar ortaklığı projeleri ismi verilmektedir.

Müşareke finansmanı Türkiye literatüründe Kar-zarar ortaklığı projeleri ismi ile anılmakla birlikte Sermaye ortaklığı adı ile de anılmaktadır. Dünya genelinde bakıldığında ise yine Türkçe anlamı kar zarar ortaklığı olan Profit Loss Sharing veya Türkçesi yatırım ortaklığı olan Joint Venture isimleri kullanılmaktadır. (Bayındır, 2005, s. 140).

4.2 Kar Zarar Ortaklığı Projelerinin Çeşitleri

4.2.1 Sabit Müşareke

Katılım bankası ile kar zarar ortaklığı projesi aracılığıyla fon kullanmak isteyen müşteri arasında kurulan ve projenin gerçekleşene kadar süren ortaklığa sürekli ortaklık denir.

Bu ortaklık türünde katılım bankası anlaştığı işletmenin sermayesine fon koyarak ortak olur. Sermayesine ortak olduğu işletmenin yönetiminde de bu ortaklık payından dolayı söz sahibi olur. Katılım bankalarının kar zarar ortaklıklarının tanımı gereği hem emek hem de sermaye yönünden ortak olmaları gerekmektedir. Bu yüzden katılım bankaları emek koşulundan dolayı da şirketin yönetimine ortak olurlar. Yani katılım bankasının verdiği emek yönetim kısmında olur.

Katılım bankaları tarafından uygulana sabit Müşareke yönteminin işleyişi şöyledir(Bayındır, 2015, s. 144):

- Finansman talebi ile müşteri katılım bankasına başvuruda bulunur.
- Katılım bankası müşteriye ve müşterinin sunduğu projeyi değerlendirir. Projeyi kârlılığı, İslami esaslara uygunluğu, riskleri, uygulanabilir olup olmadığı gibi konularda değerlendirir. Müşteriye ise sermaye durumu, ortakları, proje için göstereceği teminatları gibi konularda değerlendirir.
- Katılım bankası tarafından proje ve müşteri değerlendirmesi olumlu sonuçlandığı takdirde katılım bankası ile müşteri arasında Kâr ve Zarara Katılma Yatırım Sözleşmesi imzalanır. Sözleşmede tarafların projeye koyacakları sermaye, sermaye koyulan projenin kapsamı ve konusu, proje sonunda ortaya çıkacak kar veya zararın paylaşım esasları gibi ortaklığın temel şartları belirlenir.
- Proje sonunda ortaya çıkan kar veya zarar ortaklar arasında sözleşme kapsamında belirlenen oranlar nispetinde paylaşılır.

4.2.2 Azalan Müşareke

Azalan Müşareke, ortaklardan birinin diğer ortağın hisselerini projenin devam ettiği süre boyunca belli aralıklarla satın alıp, proje nihayete erdiğinde bütün hisselerin sahibi olduğu ortaklık çeşididir. Ancak bu tarz ortaklıklarda hisse satımı kesinlikle ortaklık sözleşmesinde şart koşulmamalı, hisse alım satım işlemi için ortaklık sözleşmesinden ayrı bir sözleşme kullanılmalıdır. (AAOIFI, 2016, 341)

Bu ortaklık türünde katılım bankası ile kar zarar ortaklığı projesi kapsamında ortak olduğu şirket arasında hisse alım satımı gerçekleşir. Katılım bankası belli aralıklarla şirket üzerindeki payını ortağına satar. Proje nihayete ulaştığında ise katılım bankası ortağına sahip olduğu bütün hisseleri devretmiş olur. Hisselerin devredildiği aşamada katılım bankasının projeden aldığı pay da hisselerindeki azalış oranında düşer.

Azalan Müşareke yönteminde hisse devri yöntemi üç şekilde gerçekleşmektedir. Bu yöntemler şöyledir (Bayındır, 2005, s. 146):

- Birinci Yöntem: Ortaklık sözleşmesi ve mülkiyet devri sözleşmesi birbirinden ayrı olarak imzalanır. Mülkiyet devri sözleşmesine dayanarak katılım bankası üçüncü kişilere veya şirket ortağına sermaye paylarını satarak ortaklıktan çıkabilir.
- İkinci Yöntem: Projeden elde edilen karın belli bir kısmı katılım bankasının sermaye paylarının devrinde kullanılır. Katılım bankası projeden oluşan kara ek olarak Kâr ve Zarara Katılma Yatırım Sözleşmesi esasına göre belirlenen ücreti hisselerinin devri karşılığında alır. Bu işlem katılım bankasının sermaye içindeki payı tamamen diğer ortağına geçene kadar her kar paylaşımı sırasında devam eder.
- Üçüncü Yöntem: Proje ilk başta belirli hisselerle ayrılır. Ortaklığı bu bölünmüş hisse senetleri oluşturur. Ortaklar arasında yapılan sözleşme gereği katılım bankasının payına düşen hisse senetlerine ödenecek olan kar zarar payı düzenli bir ödeme planına göre yapılır. Her bir ödeme de diğer ortağın payı artar ve projenin sonunda katılım bankasının bütün hisseleri diğer ortağına geçer.

4.3 Türkiye’de Kar Zarar Ortaklığı

Türkiye’de kar zarar ortaklığı projeleri katılım bankaları tarafından sunulan bir fon kullandırma çeşididir. Dünya genelinde Müşareke adı ile bilinen yöntem ile aynıdır. İşleyiş ve şartlar açısından herhangi bir farklılığı bulunmamaktadır.

Türkiye’ de bulunan katılım bankaları tarafından uygulanan Kar Zarar ortaklığı Projelerinin özellikleri şu şekildedir(www.albaraka.com.tr):

- Proje finansmanı için başvuruları tüzel kişilerin yanı sıra gerçek kişiler de yapabilir.
- Önceden belirlenen kar ve zarara katılma oranları çerçevesinde proje sonunda ortaya çıkan kar veya zarar paylaşılır.
- Projenin bütün maliyeti için ya da belirli bir bölümü için katılım bankası tarafından finansal destek verilir.
- Proje süreci boyunca katılım bankası uzman ekipleri proje ortağına destekte bulunur, yönetim ortaklığı yapar.

4.4 Kar Zarar Ortaklığı Projelerinin Muhasebeleştirilmesi

4.4.1 Kar Zarar Ortaklığı Projelerinin Muhasebeleştirilmesine Dair Uygulama

Katılım bankaları kar zarar ortaklığı projelerini finansman yöntemi yaygın olarak kullanmaktadırlar. Fakat çoğu muhasebe çevresi tarafından bu konu ile ilgili genel kabul görmüş bir uygulama söz konusu değildir. Bu kapsamda kar zarar ortaklığı projelerinin katılım bankaları tarafından nasıl muhasebeleştirildiğini gösteren bir uygulama göstereceğiz.

Bu Uygulamada bir katılım bankası tarafından kar zarar ortaklığı yöntemiyle fon kullanılmak suretiyle bir firmanın sermayesine ve emeğine ortak olunmuştur. Muhasebe örneklerinde ilk önce finansmanın kullanımının muhasebesi gösterilmiştir. Sonrasında ise aynı muhasebe dönemi içerisinde projeden gelen karın muhasebeleştirilmesi gösterilmiştir. En son muhasebe kaydında ise projenin tamamlanması ve kar zararın paylaşımından sonra finansmanın kapatılmasına dair muhasebeleştirilmesi gösterilmiştir.

4.4.1.1 Kar Zarar Ortaklığı Projelerinin Muhasebeleştirilmesine Dair Uygulama Örneği

İlk önce kar zarar ortaklığı projesi sözleşmesi uyarınca katılım bankası ortak olacağı sermaye miktarını müşterinin cari hesabına yatırır ve kendi muhasebesinde de krediler altında muhasebeleştirmesini gerçekleştirir.

İşleme ait muhasebe fişi örneği Tablo 2' de gösterilmiştir

Tablo 2: Kar Zarar Ortaklığı Finansmanı Açılış Fişi.

THP NO	THP HESAP ADI	B/A	DVZ	TUTAR
14011000	ÖZK.OUVD.DĞR.MÜŞT.KAR.Z.ORT.	B	TRY	6.000.000
30421009	HER ÇEŞİT ORT.(SGR.ŞİRK.HARİÇ)	A	TRY	6.000.000

Tablo 3'deki muhasebe kaydında ise projeden katılım bankası için gerçekleşen 2 milyon TL karın tahakkuk ettirilmesi ve bu kardan dolayı oluşan 100 Bin TL tutarındaki banka ve sigorta işlemleri vergisinin muhasebeleştirme işlemi yer almaktadır.

Tablo 3: Kar Zarar Ortaklığı Kapsamında Banka Payına Düşen Karın Tahakkuku.

THP NO	THP HESAP ADI	B/A	PCN	TUTAR
22000000	KREDİ KÂR PAYI GELİR TAHAKKUK REESKONTLARI	B	TRY	2.000.000
54011000	ORTA VE UZUN VAD. ORTAKLIK FİNANSMANINDAN ALINAN KÂR PAYLARI	A	TRY	2.000.000
22000000	KREDİ KÂR PAYI GELİR TAHAKKUK REESKONTLARI	B	TRY	100.000
38000500	BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ	A	TRY	100.000

Tablo 4'te ise, banka tahakkuk ettirdiği karı ve bu kar nedeniyle ödemesi gereken banka ve sigorta işlemleri vergisini sermaye yatırımını yaptığı cari hesaptan tahsil eder.

Tablo 4: Kar Zarar Ortaklığı Kapsamında Tahakkuk Ettirilen Kar ve Verginin Tahsilâtı.

THP NO	THP HESAP ADI	B/A	PCN	TUTAR
30421009	HER ÇEŞİT ORT.(SGR.ŞİRK.HARİÇ)	B	TRY	2.000.000
22000000	KREDİ KÂR PAYI GELİR TAHAKKUK REESKONTLARI	A	TRY	2.000.000
30421009	HER ÇEŞİT ORT.(SGR.ŞİRK.HARİÇ)	B	TRY	100.000
22000000	KREDİ KÂR PAYI GELİR TAHAKKUK REESKONTLARI	A	TRY	100.000

Son aşama olarak katılım bankası 6 milyon TL'yi de tahsil eder ve kar zarar ortaklığı projesini sonlandırır. Bu muhasebe işlemi ise Tablo 5' te gösterilmiştir.

Tablo 5: Kar Zarar Ortaklığı Projesinin Kapatılması.

THP NO	THP HESAP ADI	B/A	DVZ	TUTAR
14011000	ÖZK.OUVD.DĞR.MÜŞT.KAR.Z.ORT.	A	TRY	6.000.000
30421009	HER ÇEŞİT ORT.(SGR.ŞİRK.HARİÇ)	B	TRY	6.000.000

4.5 Kar Zarar Ortaklığı Projelerinin Muhasebeleştirilmesine Dair Muhasebe Standartları

Kar zarar ortaklığı projeleri genel olarak İslami finansal kuruluşlar tarafından uygulanan İslami iktisadi bir yöntemdir. Kar zarar ortaklığının muhasebeleştirilmesine dair muhasebe standartlarına bakıldığında UFRS Vakfı tarafından yayınlanan herhangi özel bir standart bulunmamaktadır. AAOIFI tarafından ise İslami iktisada göre uygulanan bu yöntem için FAS 4 Müşareke Standardı yayınlanmıştır.

4.5.1 FAS 4 Müşareke Finansmanı Standardı

4.5.1.1 FAS 4 Müşareke Finansmanı Standardının Amacı ve Kapsamı

Müşareke finansmanı standardının amacı, Katılım bankaları tarafından sabit veya azalan Müşareke yoluyla kullandırılan Müşareke (kar zarar ortaklığı projeleri) finansmanlarının muhasebeleştirilmesine dair uygulamaları belirlemektir.

Bu standardın hükümleri ile katılım bankasının ana sözleşmesinin, katılım bankasının faaliyet gösterdiği ülkenin yasal düzenlemelerinin ayrıştığı konularda katılım bankası söz konusu durumları dipnotlarında açıklamalıdır.

Aşağıdaki konular bu standardın kapsamına girmemektedir(www.kgk.gov.tr):

- Mudarebe
- Müşareke fonlarının zekâtı
- Katılım bankasının Müşareke finansmanı uyarınca ortak olduğu müşterisine ait Müşareke işlemlerinin muhasebe uygulamaları
- Katılım

4.5.1.2 Müşareke (Kar Zarar Ortaklığı) Finansmanına Yönelik Muhasebe Uygulaması

Katılım bankaları kar zarar ortaklığı projesindeki nakit veya nakit benzeri olarak ödediği sermaye payını, ortağına ödediğinde veya Müşareke hesabında ortağın kullanımına hazır hale getirdiğinde finansal tablolarına almalıdır. Katılım bankasının sermayedeki payı muhasebe kayıtlarında kar zarar ortaklığı finansmanı hesabında izlenir ve finansal tablolarda “Müşareke Finansmanı” adı altında sunulur(www.kgk.gov.tr).

4.5.1.2.1 Katılım Bankasının Müşareke Sermayesindeki Payının Sözleşme Tarihinde Ölçümü

Katılım bankasının nakit ve nakit benzeri olarak peşin ödediği Müşareke sermaye payı, ödemiş olduğu tutar üzerinden ölçülür. Katılım Bankasının parasal olmayan varlıklar şeklinde ortaya koyduğu Müşareke sermayesi ise gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülür. Bu parasal olmayan varlıkların ölçümünde defter değeri ile gerçeğe uygun değeri arasında fark oluşması durumunda, katılım bankaları bu farkı kar veya zarar olarak finansal tablolarına dâhil edebilirler(www.kgk.gov.tr).

Müşareke finansmanı dolayısıyla ortak olan taraflar tarafından, kar zarar ortaklığı sözleşmesini oluşturmak için uygulanan prosedürlerin oluşturduğu masraflar kar zarar ortaklığı projesinin sermayesi olarak dikkate alınmaz(www.kgk.gov.tr).

4.5.1.2.2 Katılım Bankasının Müşareke Sermayesindeki Payının Sözleşme Tarihinden Sonraki Bir Finansal Dönem Sonunda Ölçümü

Katılım bankalarının sabit Müşareke kapsamında ödediği sermaye payı finansal dönem sonunda tarihi maliyeti üzerinden ölçülür. Azalan Müşareke 'de ise katılım bankasının ödediği sermaye payı, Müşareke ortağına devredilen payların tarihi maliyeti düşüldükten sonra geriye kalan tarihi maliyeti üzerinden ölçülür. Ortağa devredilen payların devir işlemi ise gerçeğe uygun değer üzerinden yapılan satışla meydana gelir. Bu sebeple devredilen payların gerçeğe uygun değeri ile tarihi maliyeti arasında ortaya çıkan fark katılım bankası tarafından kar veya zarar olarak kaydeder ve finansal tablolarında sunar(www.kgk.gov.tr).

Azalan Müşareke de tüm paylar ortağa devredilmeden Müşareke anlaşması feshedilirse, katılım bankasının elinde kalan paylar nedeniyle elde edilen kazanç dolayısıyla Müşareke finansmanı hesabı alacaklandırılır. Elde kalan payların defter değeri ile bu payların devrinin gerçekleşmemesinden dolayı geri kazanılan değer arasında fark olması durumunda katılım bankası bu tutarı kar veya zarar olarak kaydeder ve finansal tablolarında sunar(www.kgk.gov.tr).

4.5.1.2.3 Katılım Bankasının Müşareke'nin Kâr veya Zararlarındaki Payının Finansal Tablolara Alınması

Katılım bankaları bir finansal dönem içerisinde başlayıp biten Müşareke finansmanlarını, Müşareke hesabından tavsiyesi gerçekleşip hesap kapatıldığı anda finansal tablolarına dâhil eder.

Bir finansal dönemden daha uzun süren sabit Müşareke finansmanı ise, Müşareke finansmanının kar dağıtımının olduğu dönemde, katılım bankasının payı oranında kendisine düşen kar muhasebe hesaplarına ve finansal tablolara alınır. İlgili finansal dönemde zarar oluşması durumunda ise zararları katılım bankasının Müşareke finansmanındaki payından düşüldüğü ölçüde muhasebe hesaplarına ve finansal tablolara alınır. Azalan Müşareke'lerde de bir dönemden fazla sürmesi halinde, aynı prosedürler katılım bankasının Müşareke finansmanı içerisindeki azalan payı göz önüne alınarak uygulanır(www.kgk.gov.tr).

Müşareke finansmanı feshedildiğinde veya tasfiye edilip Müşareke hesabın sonlandırılması yapıldığında katılım bankasının sermayesinden dolayı hakkı olan pay(kar veya zarar dikkate alınarak) ödenmemiş ise katılım bankasının payı Müşareke finansmanı kapsamındaki ortaktan alacak olarak finansal tablolarda gösterilir(www.kgk.gov.tr).

Müşareke finansmanında, katılım bankası ile ortak olan tarafın ihmal ve yanlışlarından dolayı ortaya çıkan zararlarda, katılım bankasının zarar payını Müşareke ortağı karşılar. Bu zararlar katılım bankaları tarafından ortaktan alacak olarak muhasebe hesaplarında izlenir ve finansal tablolara dâhil edilir(www.kgk.gov.tr).

Müşareke finansmanı feshedildiğinde veya tasfiye edilip Müşareke hesabın sonlandırılması yapıldığında katılım bankasının sermayesinden dolayı hakkı olan ödenmemiş pay ve Müşareke ortağının ihmali veya hatası nedeniyle ortaya çıkan zarar Müşareke alacakları hesabına kaydedilir. Eğer bu alacakların tahsili şüpheliyse bu alacaklar için katılım bankası karşılık ayırır(www.kgk.gov.tr)

4.5.2 Kar Zarar Ortaklığı Projelerinin Muhasebe Standartlarına Göre Değerlendirilmesi

4.5.2.1 Kar Zarar Ortaklığı Projelerinin Muhasebeleştirilmesinde UFRS ve AAOIFI Standartlarının Karşılaştırılması

4.5.2.1.1 Kar Zarar Ortaklığı Projelerinin Finansal Tablolarda Gösterimini Karşılaştırılması

Kar zarar ortaklığı projeleri AAOIFI tarafından yayımlanan standartlara uyan İslami finansal kuruluşlar tarafından bilançolarında UFRS uygulayan finansal kuruluşların tersine krediler başlığı altında izlemezler. AAOIFI tarafından yayımlanan standartlara uyan İslami finansal kuruluşlar Müşareke finansmanını bilançolarının aktiflerinde yine aynı isimle izlerler ve bilançolarında bütün finansman çeşitleri ayrı olarak gösterilir. AAOIFI tarafından yayımlanan standartlara uyan İslami finansal kuruluşların bilançolarında krediler (loans) satırı yer almamaktadır. Yani AAOIFI standartları Müşareke finansmanını bir krediden çok bir ortaklık olarak ele almakta ve diğer ortaklıklar ile birlikte bilançolarında kendi adıyla izlemektedirler. Şekil 3'te AAOIFI

standartlarına göre düzenlenen bilançoda kar zarar ortaklıklarının Müşareke finansmanı adı altında bilançoda gösterimi yer almaktadır.

UFRS'ye göre hazırlanan bilançolarda ise kar zarar ortaklığı projeleri bir kredi olarak ele alınır ve bilançonun aktif tarafında kredilerin altında gösterilir. UFRS'ye göre hazırlanan bilançolarda AAOIFI'ye göre hazırlananların aksine ürünler detaylı bir şekilde açıklanmaz ve hepsi krediler adı altında toplulaştırılır. Şekil 4' te UFRS'ye göre hazırlanan bilançolarda ise kar zarar ortaklığı projelerinin gösterimi yer almaktadır.

Şekil 3: Kar Zarar Ortaklığı Projelerinin AAOIFI Standartlarına Göre Bilançoda Gösterimi

Al Baraka Banking Group B.S.C.			
CONSOLIDATED STATEMENT OF FINANCIAL POSITION			
At 31 December 2018			
	Notes	2018 US\$ '000	2017 US\$ '000
ASSETS			
Cash and balances with banks	3	5,008,009	5,430,085
Receivables	4	10,303,868	12,001,050
Mudaraba and Musharaka financing	5	2,718,906	2,377,654
Investments	6	3,067,008	2,888,334
Ijarah Muntahia Bittamleek	7	1,770,833	1,856,018
Property and equipment	8	406,564	430,192
Other assets	9	556,050	469,878
TOTAL ASSETS		23,831,238	25,453,211

Kaynak: <https://albaraka.com/media/pdf/cc/consolidatedfs31122018eng.pdf>

Şekil 4: UFRS'ye göre hazırlanan bilançolarda ise kar zarar ortaklığı projelerinin gösterimi

ALBARAKA TÜRK KATILIM BANKASI A.Ş.
31 ARALIK 2018 TARİHİ İTİBARIYLA
KONSOLİDE BİLANÇO (FİNANSAL DURUM TABLOSU)
(Tutarlar aksi belirtilmedikçe Bin Türk Lirası (TL) olarak ifade edilmiştir.)

VARLIKLAR	Dipnot (Beşinci Bölüm-1)	Bağımsız Denetimden Geçmiş		
		Cari dönem 31 Aralık 2018		
		TP	YP	Toplam
I. FİNANSAL VARLIKLAR (Net)		2.653.747	10.169.782	12.823.529
1.1 Nakit ve Nakit Benzerleri	(1)	1.332.450	9.804.266	11.136.716
1.1.1 Nakit Değerler ve Merkez Bankası		509.720	5.408.661	5.918.381
1.1.2 Bankalar		822.730	4.395.605	5.218.335
1.1.3 Para Piyasalarından Alacaklar		-	-	-
1.2 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar	(2)	10.472	1.997	12.469
1.2.1 Devlet Borçlanma Senetleri		834	-	834
1.2.2 Sermayede Payı Temsil Eden Menkul Değerler		-	-	-
1.2.3 Diğer Finansal Varlıklara İlişkin Bilgiler		9.638	1.997	11.635
1.3 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklar	(3)	708.176	363.808	1.071.984
1.3.1 Devlet Borçlanma Senetleri		708.161	350.353	1.058.514
1.3.2 Sermayede Payı Temsil Eden Menkul Değerler		15	13.455	13.470
1.3.3 Diğer Finansal Varlıklar		-	-	-
1.4 İtfa Edilmiş Maliyeti ile Ölçülen Finansal Varlıklar	(4)	618.506	-	618.506
1.4.1 Devlet Borçlanma Senetleri		618.506	-	618.506
1.4.2 Diğer Finansal Varlıklar		-	-	-
1.5 Türev Finansal Varlıklar	(5)	1.510	-	1.510
1.5.1 Türev Finansal Varlıkların Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Zarara Yansıtılan Kısmı		1.510	-	1.510
1.5.2 Türev Finansal Varlıkların Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Kısmı		-	-	-
1.6 Donuk Finansal Varlıklar		17.367	289	17.656
1.7 Beklenen Zarar Karşılıkları (-)		15.976.372	10.208.617	26.184.989
II. KREDİLER (Net)	(6)	15.008.011	10.165.668	25.173.679
2.1 Krediler		15.008.011	10.165.668	25.173.679
2.1.1 İtfa Edilmiş Maliyetiyle Ölçülenler		-	-	-
2.1.2 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Zarara Yansıtılanlar		-	-	-
2.1.3 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılanlar		-	-	-

Kaynak: <https://www.albaraka.com.tr/assets/tr/pdf/yatirimci-iliskileri/bagimsiz-denetim-raporlari/konsilde/31-12-2018-Bagimsiz-Denetim-Raporu-Konsolide.pdf>

Kar zarar ortaklığı projeleri AAOIFI standartlarına göre hazırlanan kar veya zarar tablosunda ise kar zarar ortaklığı projeleri bir yatırım olarak ele alınır ve buradan elde edilen kar veya zarar, ortak yatırımlardan elde edilen net gelir (net income from jointly financed contracts and investments) kalemi altında gösterilir. Şekil 5' te kar zarar ortaklığı projeleri AAOIFI standartlarına göre hazırlanan kar veya zarar tablosunda gösterimi yer almaktadır.

UFRS'ye göre hazırlanan kar veya zarar tablosunda ise kar zarar ortaklığı projelerinden elde edilen kar veya zararlar kar payı gelirleri veya kar payı giderleri kaleminin altında izlenir. UFRS Müşareke finansmanını bir kredi çeşidi olarak ele aldığı için yine gösteriminde de kredilerin altında gösterir. Şekil 6'da UFRS'ye göre

hazırlanan kar veya zarar tablosunda ise kar zarar ortaklığı projelerinin gösterimi yer almaktadır.

Şekil 5: Kar zarar ortaklığı projeleri AAOIFI standartlarına göre hazırlanan kar veya zarar tablosunda gösterimi.

Al Baraka Banking Group B.S.C.			
CONSOLIDATED STATEMENT OF INCOME			
For the year ended 31 December 2018			
	Notes	2018 US\$ '000	2017 US\$ '000
INCOME			
Net income from jointly financed contracts and investments	15	1,327,244	1,258,663
Return on equity of investment accountholders before Group's share as a Mudarib		(1,159,241)	(1,084,420)
Group's share as a Mudarib	16	372,914	377,735
Return on equity of investment accountholders		(786,327)	(706,685)
Group's share of income from equity of investment accountholders (as a Mudarib and Rabalmaal)		540,917	551,978
Mudarib share for managing off-balance sheet			

Kaynak: <https://albaraka.com/media/pdf/cc/consolidatedfs31122018eng.pdf>

Şekil 6: UFRS'ye göre hazırlanan kar veya zarar tablosunda ise kar zarar ortaklığı projelerinin gösterimi.

KAR VEYA ZARAR TABLOSU	Dipnot (Beşinci Bölüm-IV)	Bağımsız denetimden geçmiş
		Cari dönem 1 Ocak – 31 Aralık 2018
I. KÂR PAYI GELİRLERİ	(1)	3.000.503
1.1 Kredilerden Alınan Kâr Payları		2.651.251
1.2 Zorunlu Karşılıklardan Alınan Gelirler		58.557
1.3 Bankalardan Alınan Gelirler		2.591
1.4 Para Piyasası İşlemlerinden Alınan Gelirler		-
1.5 Menkul Değerlerden Alınan Gelirler		215.528
1.5.1 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Zarara Yansıtılanlar		933
1.5.2 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılanlar		126.978
1.5.3 İtfa Edilmiş Maliyeti İle Ölçülenler		87.617
1.6 Finansal Kiralama Gelirleri		70.404
1.7 Diğer Kâr Payı Gelirleri		2.172
II. KÂR PAYI GİDERLERİ (-)	(2)	1.959.225
2.1 Katılma Hesaplarına Verilen Kâr Payları		1.336.163
2.2 Kullanılan Kredilere Verilen Kâr Payları		275.150
2.3 Para Piyasası İşlemlerine Verilen Kâr Payları		103.864
2.4 İhraç Edilen Menkul Kıymetlere Verilen Kâr Payları		238.195
2.5 Diğer Kâr Payı Giderleri		5.853

Kaynak: <https://www.albaraka.com.tr/assets/tr/pdf/yatirimci-iliskileri/bagimsiz-denetim-raporlari/konsilde/31-12-2018-Bagimsiz-Denetim-Raporu-Konsolide.pdf>

4.5.2.1.2 Kar Zarar Ortaklığı Projelerinin Muhasebeleştirilmesinin Karşılaştırılması

Dünya genelinde ve ülkemizde uygulanan muhasebe standartları temel olarak UFRS ve UMS'yi temel alarak oluşturulan muhasebe standartlarıdır. UFRS ve UMS oluşturulurken İslam dâhil herhangi bir dinin prensipleri ve kuralları göz önüne alınarak oluşturulmadığı için Kar Zarar Ortaklığı Projelerinin muhasebeleştirilmesinde tam olarak sorunlara çözüm olmamaktadır.

AAOIFI standartlarının oluşturulmasında ise İslami esaslar, prensipler esas olduğu için AAOIFI tamamen İslami kuruluşlara yoğunlaşmış ve doğal olarak İslami ürünler hakkında daha fazla bilgi sahibi olmuşlardır. Bu nedenle İslami ürünlerden biri olan kar zarar ortaklığı projelerinin muhasebeleştirilmesinde sorunlara daha hakimdir ve çözüm üretme konusunda da daha efektiftir

Kar zarar ortaklığı projelerinin kendine has özellikleri dolayısıyla düzenli bir ödeme planı bulunmaz. Bunun yanı sıra projeden elde edilecek kar yahut zarar da belirsizdir. Sadece projenin sonunda oluşacak kar veya zarardan alınacak oranlar bellidir. Bu sebeple kar zarar ortaklığı projeleri için katılım bankaları reeskont hesaplayamamaktadırlar. Bu sorun hem AAOIFI standartları için hem de UFRS standartları içinde mevcut bir sorundur.

Kar zarar ortaklığı projelerinin muhasebeleştirilmesinde karşılaşılan en büyük problem kar zarar ortaklığı projelerine beklenen zarar karşılığı ayrılamamasıdır. Çünkü günümüzde UFRS Vakfı tarafından yayınlanan muhasebe standartlarını veya bu standartların yön verdiği ulusal standartları kullanan katılım bankaları beklenen zarar karşılığı ayırırken IFRS 9 Finansal Araçlar Sınıflandırma ve Ölçme Standardı kapsamında işlemlerine yön vermektedirler. IFRS 9 standardı gereği finansal varlıklar sınıflandırılmak için SPPI (Solely Payments of Principal and Interest, Sadece Anapara ve Faiz Ödemeleri) değerlendirmesine tabi tutulurlar. Bu değerlendirme sonucunda İtfa edilmiş maliyet, gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan ve gerçeğe uygun değer farkı kar zarara yansıtılan finansal varlıklar olmak üzere üç sınıfa ayrılırlar. Kar Zarar ortaklığı projeleri bu değerlendirme sonucunda SPPI kriterini karşılayamamaktadır ve gerçeğe uygun değer farkı kar zarara yansıtılan finansal

varlıklar olarak nitelendirilmektedir. Bu sebeple kar zarar ortaklığı projeleri için UFRS ve bu standartlar ışığında oluşturulan ulusal standartları kullanan ülkelerde faaliyet gösteren katılım bankaları beklenen zarar karşılığı ayıramamaktadırlar. Kar zarar ortaklığı projeleri için kanuni takibe alınma ve temerrüde düşme durumları her ne kadar pratikte çok mümkün olmasa bile bu projelerin takibe düşmesi durumunda bu projeler için beklenen zarar karşılığı ayrılamayacaktır. Sadece bu projelerin gerçeğe uygun değerleri ölçülüp, maliyet değeri ile gerçeğe uygun değeri arasındaki fark kar zarara yansıtılacaktır.

AAOIFI tarafından yayımlanan Müşareke standardında ise yine Müşareke finansmanlarının ödenen sermaye eğer parasal ise ödemiş olduğu tutar üzerinden ölçülür, parasal değil ise gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülür ve aradaki fark UFRS standardında da olduğu gibi kar zarara yansıtılır. Bunun yanında AAOIFI tarafından yayımlanan Müşareke finansmanı standardına göre ise eğer katılım bankasının Müşareke ortağından alacakların tahsili şüpheliyse bu alacaklar için katılım bankası karşılık ayırır.

UFRS ve UMS'nin kar zarar ortaklığı projelerini tam olarak kapsamaması ve özelliklerine uygun olmaması nedeniyle kar zarar ortaklığı projeleri UFRS ve UMS'ye göre muhasebeleştirildiği ve finansal tablolara alındığı takdirde, tam olarak olması gerektiği gibi, özünü yansıtan ve gerçeğe uygun bir muhasebeleştirme söz konusu olmayacaktır. Bu sebeple karar alıcılar için çok önemli olan finansal tablolarda yer kar zarar ortaklığına ilişkin bilgiler gerçeğe uygun bilgiler olmayacaktır.

Müşareke finansmanının muhasebeleştirilmesiyle alakalı AAOIFI tarafından yayımlanan bir muhasebe standardı mevcutken UFRS Vakfı tarafından Müşareke 'ye dair herhangi bir standart yayımlanmamıştır. Müşareke finansmanın muhasebeleştirilmesinde diğer standartlardan yola çıkılmaktadır UFRS'yi uygulayan İslami finansal kuruluşlar. Tablo 6' da AAOIFI ve UFRS Vakfı tarafından yayımlanan standartların kar zarar ortaklıkları projelerine dair muhasebe yaklaşımları bulunmaktadır.

Tablo 6: Kar zarar ortaklığı projelerine dair AAOIFI ve UFRS Vakfı Standartlarının muhasebe yaklaşımları.

UFRS ve UMS	AAOIFI
İlk muhasebeleştirilmesinde kredi hesaplarında muhasebeleştirilir.	İlk muhasebeleştirilmesinde Müşareke finansmanı isimli hesapta, ortaklık olarak muhasebeleştirilir.
Finansal tablolarda krediler kalemi altında ve kar zarar tablosunda ise kar payları kalemi altında izlenir.	Finansal tablolarda Müşareke kalemi altında ve kar zarar tablosunda ise ortak yatırımlardan elde edilen net kar zarar kaleminin altında izlenir.
Sözleşme tarihinde katılım bankasının sermayedeki payı gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülür.	Sözleşme tarihinde parasal olarak ödenen sermayeler ödendiği tutar üzerinden, parasal olarak ödenemeyen sermayeler ise gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülür. Parasal olmayan sermayelerin defter değeri ile gerçeğe uygun değeri arasındaki fark kar zarara yansıtılır.
Sözleşme tarihinden sonraki bir muhasebe döneminde katılım bankasının sermayedeki payı gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülür.	Sözleşme tarihinden sonraki bir muhasebe döneminde katılım bankasının sermayedeki payı sabit Müşareke için tarihi maliyet, azalan Müşareke de ise devredilen payların değerlemesi gerçeğe uygun değer üzerinden, kalan paylar ise tarihi maliyet üzerinden değerlendirilir.
Düzenli bir ödeme planı olmaması ve proje sonunda ortaya çıkacak kar veya zarar belli olmadığı için reeskont hesaplanmaz	Düzenli bir ödeme planı olmaması ve proje sonunda ortaya çıkacak kar veya zarar belli olmadığı için reeskont hesaplanmaz
IFRS 9 kapsamında SPPI testine tabi tutulması sonucunda gerçeğe uygun değer farkı kar zarara yansıtılan finansal varlıklar olarak nitelendirilmektedir. Bu sebeple IFRS 9' a göre beklenen zarar karşılığı ayrılamamaktadır.	Müşareke Standardı kapsamında ortaklık olarak ele alınır ve karşılık ayrılması konusunda herhangi bir engel bulunmamaktadır.

Sonuç

Kar zarar ortaklığı projeleri dünyadaki ve ülkemizdeki katılım bankaları tarafından kullanılan önemli finansman yöntemlerinden biridir. Esas yapısı ve özellikleri itibari ile İslami usul ve ilkeler göz önüne alındığında, İslami iktisada en uygun yöntemlerden biridir. Katılım bankaları tarafından belirlenen prensipler göz önüne alındığında da kar ve zarara katılım prensibine en uygun finansman yöntemidir.

Kar zarar ortaklığı projeleri Dünyanın birçok ülkesinde farklı kavramlar ile ifade edilmektedir. Ama İslami iktisattaki ve genel kabul gören ismi Müşareke finansmanıdır. Kar zarar ortaklığı projelerinin muhasebeleştirilmesinde dünyadaki birçok katılım bankası tarafından farklı muhasebe standartları uygulanmakta ve benimsenmektedir.

Dünyanın birçok ülkesinde kar zarar ortaklığı projeleri katılım bankaları tarafından muhasebeleştirilirken esas itibariyle UFRS ve UMS' ye dayanan ulusal standartları veya direkt olarak UFRS ve UMS'yi kullanmaktadırlar. UFRS ve UMS standartlarını yayımlayan kuruluş olan UFRS Vakfı standartları hazırlarken İslami usulleri, şer'i kanunları gözetmediği için ve İslam iktisadi yöntemlerini değerlendirme dışı tuttuğu için kar zarar ortaklığı projelerinin muhasebeleştirilmesine dair bir standardı yoktur. Mevcut standartları ise kar zarar ortaklığı projelerinin kendine has özellikleri olması ve bu özellikleri itibariyle birçok yönden diğer yöntemlerden ayrılması sebebiyle, bu projenin muhasebeleştirilmesinde uygulamak için yetersizdir.

AAOIFI tarafından ise İslami prensipler ve usuller göz önünde bulundurularak faizsiz finans kuruluşları için Müşareke finansmanına dair muhasebe standardı yayınlanmıştır. Şu an hâlihazırda dünya üzerinde AAOIFI tarafından yayınlanan standartları uygulayan ve kendi ulusal standartlarına uyarlayan çok sayıda ülke bulunmaktadır. Bu ülkeler yalnızca muhasebe kayıtlarını değil aynı zamanda finansal

tablolarını da bu standartlar ölçüsünde hazırlamaktadırlar. AAOIFI tarafından yayımlanan standartlar UFRS Vakfı standartlarının aksine yalnızca İslami iktisadi yöntemlerin muhasebeleştirilmesine odaklandığı için yöntemin özünü yansıtmakta ve doğru yöntemi uygulamada daha uygulanabilir ve gerçekçidir.

Ülkemizde ve dünyada UFRS ve UMS'ye göre belirlenen Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olarak muhasebe işlemlerini gerçekleştiren katılım bankaları tarafından kar zarar ortaklığı projeleri bilançolarında ve muhasebe sistemlerinde krediler olarak takip edilmektedir ve kar zarar ortaklığı projelerinin detaylarına finansal tablolarında yer vermemektedirler.

AAOIFI tarafından yayımlanan muhasebe standartlarına göre hazırlayan katılım bankaları ise kar zarar ortaklığı projelerini bilançolarında dünya genelindeki yaygın ismi olan Müşareke adı altında detaylı olarak göstermektedirler ve Müşareke finansmanını bir krediden ziyade bir ortaklık olarak ele almaktadırlar. AAOIFI'ye göre bilançolarını hazırlayan katılım bankalarının bilançolarında krediler (loans) kalemi bulunmamaktadır. Bu kalemin yerine finansman çeşitleri detaylı olarak bilançoda yer almaktadırlar.

Kar zarar ortaklığı projelerinin muhasebeleştirilmesine dair uygulamamızda ülkemizde faaliyet gösteren katılım bankalarının kar zarar ortaklığı projeleri için oluşturduğu ve uyguladığı muhasebe kayıtları gösterilmiştir. Ülkemizdeki katılım bankalarının tabi olduğu BDDK tarafından yayımlanan THP izahnamesi gereği katılım bankaları kar zarar ortaklığı projelerini bu hesaplarda izlemek ve kredi gibi değerlendirmek zorundadır. Dolayısıyla kar zarar ortaklığı projeleri özellikli projeler olmasına karşın krediler ile aynı şekilde muhasebeleştirilmektedir. Hâlbuki özü itibarıyla incelendiğinde kar zarar ortaklığı projelerinin iştirak, ortaklık şeklinde bir yatırım olduğu görülmektedir. Dolayısıyla katılım bankaları tarafından uygulanan kar zarar ortaklığı projelerinin muhasebeleştirilmesinde mevcut yönetmelikler, bu yönetmeliklere yön veren UFRS ve UMS'lerin İslami usullere göre yürütülen yöntemlerle ilgili hükümleri bulunmadığı için yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple tam manasıyla projenin özünü yansıtan muhasebe kayıtları atılamamakta ve finansal tablolarda doğru alanlarda gösterilememektedir.

Kar zarar ortaklığı projelerinin belirli bir vadeleri ve düzenli bir nakit akışları mevcut değildir. Hatta projenin sonucu olarak kar veya zarar oluşacağı da belirsizdir. Projeden dönem içerisinde katılım bankası payına ödenecek olan karının veya katılım bankası tarafında yansıtılacak olan zararının dönemi de belirsizdir. Bu sebeplerden dolayı kar zarar ortaklığı projeleri için katılım bankaları reeskont hesaplaması yapamazlar. Reeskont hesaplanamaması kar zarar ortaklığı projelerinin muhasebeleştirilmesinde en büyük sorunlardan biridir.

Kar zarar ortaklığı projeleri ülkemizde ve birçok diğer ülkede UFRS ve UMS'ye göre muhasebeleştirilmekte ve finansal tablolara alınmaktadır. Fakat günümüzde bankaların zarar karşılıklarının ayrılması işlemlerine yön veren TFRS 9 kapsamında bir finansal varlığa karşılık ayrılması için, o varlığa SPPI testi değerlendirmesi yapılmaktadır. Bu testte borçlanma sözleşmesi ile ilgili kavramlar değerlendirilmektedir. Kar zarar ortaklığı normal bir borçlanma sözleşmesi olmadığı ve kendine has bir sözleşmesi olduğu için bu değerlendirmede sonuçsuz kalır. Çünkü kar zarar ortaklığı projeleri maliyet değeri üzerinden takip edilirken TFRS 9'da SPPI testinde gerçeğe uygun değer istenmektedir. Ayrıca kar zarar ortaklıklarının belirli bir ödeme planının olmaması ve kar miktarının belirsiz olması da bu değerlendirmeden geçememesine neden olmaktadır. Bu testten geçemediği için kar zarar ortaklığı projelerine UFRS ve UMS'ye göre karşılık ayrılamamaktadır. Bunun yerine gerçeğe uygun değeri üzerinden takip edildiği için defter değeri ile gerçeğe uygun değeri arasında oluşan fark direkt olarak kar veya zarar yansıtılır. Hâlbuki AAOFI tarafından yayınlanan FAS 4 Müşareke Standardına göre kar zarar ortaklığı projelerine karşılık ayrılabilir. Bu testten geçemediği için kar zarar ortaklığı projelerine karşılık ayrılabilir.

KGK 21 Mayıs 2019 tarihi itibarıyla bir adet kavramsal çerçeve ve yedi adet faizsiz finans muhasebe standardı yayınlamıştır. Bu yayınladığı standartların içerisinde Müşareke finansmanına ait de standart bulunmaktadır. Yani yavaş yavaş düzenleyici ve denetleyici kurumlarda faizsiz finans kuruluşları için AAOIFI tarafından yayımlanan standartların daha uygun olduğu görüşünü benimsemektedir.

Tüm bu sebepler göz önüne alındığında, İslami usullere göre hizmet veren ve ürünlerini de bu kapsamda sunan katılım bankaları tarafından sunulan bir ürün olan

kar zarar ortaklığı projelerinin, AAOIFI tarafından yayınlanan muhasebe standartlarına göre muhasebeleştirilmesi daha doğru olacaktır. Çünkü AAOIFI tarafından yayınlanan FAS 4 standardı sırf kar zarar ortaklığı projelerinin nasıl muhasebeleştirilmesi gerektiğini ve nasıl finansal tablolara alınması gerektiğini anlatmaktadır ve bunu yaparken de kar zarar ortaklığı projelerinin özelliklerini ve özünü göz önünde bulundurarak ve İslami prensipler ve kurallara uygun olarak yapmaktadır. Yani bu işlemi en iyi şekilde ve gerçeğine en uygun şekilde yansıtılmasına sağlayacak olan standart, AAOIFI tarafından yayınlanan FAS 4 Müşareke standardıdır. Bu sebeple şu anda UFRS ve UMS'nin geçerli olduğu ülkelerde faaliyet gösteren katılım bankalarının ülkelerinde kendine has bir mevzuata sahip olması ve mevzuat kapsamında belirlenen muhasebe standartlarının da UFRS ve UMS yerine AAOIFI tarafından yayınlanan muhasebe standartları olması gerekmektedir. Eğer ülkelerde kendi ulusal standartları kullanılıyor ise, katılım bankaları için ayrı bir mevzuat oluşturularak, AAOIFI standartlarını temel alan ulusal faizsiz muhasebe standartları oluşturulmalıdır.

Kaynakça

AAOIFI. (2012). *Faizsiz Bankacılık Standartları*. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliğ.

Ağkan, F. (2018). AAOIFI Standartları ve Türkiye Katılım Bankalarında Uygulanabilirliği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (6), 235-245.

Akın, C. (1986). *Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma*. İstanbul: Kayıhan Yayınları.

Aktepe, İ. E. (2013). *Sorularla Katılım Bankacılığı*. İstanbul: TKBB Yayınları.

Albaraka Türk Katılım Bankası. (2015). *Katılım Bankacılığı Sistemi Çalışma Esasları ve Uygulaması*. İstanbul: Kurumsal Yayın.

Albaraka Türk Katılım Bankası. (2016). *Temel Bankacılık*. İstanbul: Eğitim ve Organizasyon Müdürlüğü.

Bayındır, S. (2005). Bir Finansman Yöntemi Olarak Kullanılan Sermaye Ortaklığının İslâm Hukuku Açısından Değerlendirilmesi. *Usûl İslam Araştırmaları* , 139-157.

Bayındır, S. (2015). *Fıkhi ve İktisadi Açından İslami Finans (Para ve Sermaye)*. İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları.

Berk, N. (1999). *Finansal Yönetim*. İstanbul: Türkmen Kitapevi.

Bilen, B. (2016). Sukuk ve Muhasebe Uygulamaları. *Finansal Araştırmalar ve alışmalar Dergisi*, 8 (15), 249-279.

Bilmen, . N. (1986). *Hukuk-ı İslamiyye ve Istilahat-ı Fıkhiyye Kamusu*. İstanbul: Ravza Yayınları.

Büyükdeniz, A. (2000). *Faizsiz Finans Kurumlarının Mali Sistem İçerisindeki Yeri ve alışma Prensipleri*. İstanbul: Albaraka Türk Yayınları.

Canbaz, M. (2016). *Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Beta Yayınları.

Cemalcılar, ., & Önce, S. (1999). *Muhasebenin Kuramsal Yapısı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Dikkaya, M., & Kutval, Y. (2014). *Katılım Bankacılığı Türkiye Örneği*. Ankara: Savaş Yayınları.

Ertem, Ü. (2013). *Bankacılık ve Kambiyo İşlemleri*. İstanbul: Paradigma Akademi Yayınları.

Güney, A. (2010). *Banka İşlemleri*. İstanbul: Beta Yayınevi.

Güney, N. (2013). *Satım Akdi Özelinde İslam Borçlar Hukukunda Garar*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güngören, M. (2013). *Bir Finansal Enstrüman Olarak Sukuk Katılım Bankalarına Uyum Modellemesi*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

Hazıroğlu, T. (2015). *Katılım Ekonomisi ve Katılım Bankacılığı*. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İbiş, C., Çatıkkaş, Ö., & Çoban Çelikdemir, N. (2018). *Banka Muhasebesi İlkeler ve Uygulamalar*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.

Kaya, M. (2014). *Kurumsal Yönetim İlkelerinin Muhasebe Mesleki Etik Kuralları Açısından Değerlendirilmesi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.

Kepenek, Y. (2012). *Türkiye Ekonomisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Kepenek, Y., & Yentürk, N. (2005). *Türkiye Ekonomisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

KGK. (2018). *Faizsiz Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve*.

KGK. (2005). *Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve*.

Özcan, T. (2003). *Osmanlı Para Vakıfları, Kanuni Dönemi Üsküdar Örneği*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Özsoy, İ. (2009). *Türkiye'de Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Asya Katılım Bankası.

Parasız, İ. (2011). *Türkiye'de ve Dünya'da Bankacılık*. Bursa: Ezgi Kitapevi.

Pehlivan, P. (2016). Türkiye'de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi. *Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 296-324.

Satybaldieva, J. (2010). *Uluslararası Muhasebe Standartları ile Kırgızistan Muhasebe Standartlarının Karşılaştırılması ve Muhasebeleştirilmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

SPK. (2018). *Muhasebe ve Finansal Raporlama*. İstanbul: Sermaye Piyasası Lisanslama ve Eğitim Kuruluşu.

Şavlı, T. (2014). *Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına Giriş*. Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.

Şimşek, M. (1986). Osmanlı Cemiyetinde Para Vakıfları Üzerinde Münakaşalar. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* , 207-220.

Takan, M. (2002). *Bankacılık / Teori Uygulama ve Yönetim*. İstanbul: Nobel Yayınevi.

Takan, M., & Boyacıoğlu, M. A. (2011). *Bankacılık Teori, Uygulama ve Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Terzi, A. (2013). Katılım Bankacılığı: Kitaba Uymak mı, Kitabına Uydurmak mı? *Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi* , 55-68.

TKBB. (20??). *Katılım Bankacılığı Nedir, Nasıl Çalışır?* İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği.

TKBB. (2018). *Katılım Bankaları 2017*. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği.

Toraman, C., & Bayramoğlu, M. F. (2006). Avrupa Birliği Uyum Sürecinin Muhasebe Uygulamalarına Etkisi. *Mali Çözüm Dergisi* , 457-480.

Tunç, H. (2013). *Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması*. İstanbul: Nesil Yayınları.

Yaman, G. (2018). *Türkiye'de Bankacılık Sektörünün Gelişimi ve Personelin Rolü*. İstanbul: T.C. Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yazıcı, M. (2015). *Bankacılığa Giriş*. İstanbul: Beta Yayınları.

Yetiz, F. (2016). Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* , 107-117.

Yetiz, F. (2009). *Ofis Mobilyaları ve Ofis Mobilyalarının Tasarımını Etkileyen Ergonomi Faktörünün İncelenmesi Adana'da Bir Banka Örneği*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yozgat, F. (2010). *Faizsiz Ekonomi Sosyo-Ekonomik Yaklaşım*. Ankara: Araştırma Yayınları.

Zerka, M. A., & Neccar, A. M. (2017). *İslam Düşüncesinde Ekonomi, Banka ve Sigorta*. (H. Karaman, Çev.) İstanbul: İz Yayıncılık.

İnternet Kaynakları

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, “5411 Sayılı Bankacılık Kanunu”, http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanunu/1540bankacilik_kanunu_13.9.2013.pdf(erişim tarihi: 15.03.2019).

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, “Katılım Bankalarının Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ”, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=9.5.23912&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=kat%C4%B1%C4%B1m%20bankalar%C4%B1> (Erişim Tarihi:31.03.2019)

İslam Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/garar> (Erişim Tarihi 03.01.2019)

Kamu Gözetim Kurumu, “Faizsiz Finans Muhasebe Standardı 4 Müşareke Finansmanı”,<http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/FFMS/FFMS%204-M%C3%BC%C5%9F%C3%A2reke%20Finansman%C4%B1.pdf> (Erişim Tarihi 31.03.2019)

Muhasebe Sitesi,<http://www.muhasibesitesi.com/muhasebe-turleri.html> (Erişim Tarihi 25.03.2019)

Resmi Gazete, “Mevduat ve Katılım Fonlarının Vadeleri ve Türleri Hakkında Tebliğ”,<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/02/20070203-4.htm> (Erişim:16.04.2019)

Özgeçmiş

İsa Delice 30 Kasım 1991 yılında İstanbul'da doğdu. 2014 yılında Marmara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İktisat (İngilizce) Bölümü'nden mezun oldu. 2014 Ekim ayından bu yana özel bir katılım bankasında finansal raporlama bölümünde çalışma hayatını sürdürmektedir.